

תוכן הענינים

סימן קי"ב – דיני פת של עכו"ם	ד
סעי' א' – פת עכו"ם	ד
חתנות עם גויה	ד
גזירת פת עכו"ם, ופת מומר	ו
סעי' ב' – פת בעה"ב ופת פלטר	י
פלטר גוי ופלטר ישראל	י
מי נחשב פלטר	יד
פת פלטר בעשי"ת ובשבת	יד
סעי' ג' – פלטר שהזמין ישראל	טו
ישוב סעי' ג' עם סעי' ז'	טו
סעי' ד' – הגיע פלטר ישראל	יז
פת פלטר שיש לו בביתו	יז
סעי' ו' – נילוש בביצים	יח
בגדר של פת ובגדר של בישול, ודגני בוקר	יח
בדין טורטייה, Wraps	כא
סעי' ח' – להמתין לפת כשר	כב
מתי פת בעה"ב מותר	כב
סעי' ט' וי' – ניער האש, השליך קיסם	כד
עיסוק ישראל להתיר הפת	כד
בגדר החיתור של קיסם, ודין תרמוסטט	כה
גרמא בפת עכו"ם	כח
הוסף נורה חשמלית בתוך התנור	כט
החיתור של סעי' י'	ל
אפה הגוי שלא במתכוון	לא
ספק פת עכו"ם	לא
היתירים אלו בנוגע לבישול עכו"ם	לב
הלדקת הגוי ע"י אש מאש	לה

סערת השווארמה.....לז
 דברי הערוה"ש בענין הנחת ישראל לפני הדלקת חגוי.....לח
 סעי' י"א – פת ישראל שאפאה עכו"ם.....מ
 בגדר האיסור.....מ
 סעי' י"ב – ישראל המשביחו.....מא
 בגדר של החיתר.....מא
 סעי' י"ג – בעה"ב נזהר.....מוג
 מתי נוגע החיתר.....מוג
 סעי' י"ד – ביטול פת עכו"ם.....מוג
 פירורי לחם, ובישול אחר אפיה.....מוג
 סעי' ט"ו – איבה.....מו
 הקולא של איבה.....מו
 סעי' ט"ז – הנמצא בדרך.....מוז
 שיעור ד' מילין.....מוז
סימן קי"ג – דיני בישולי עכו"ם.....מז
 סעי' א' – תנאי בישול עכו"ם.....מז
 טעם התקנה, ומזמור.....מז
 אדם חשוב שאני.....נב
 נאכל חי.....נב
 כשאנינו נאכל חי מטעמי בריאות.....נד
 בישול עכו"ם בשכר וקפה ותה.....נה
 חקירה; בתר מקום הייצור או בתר מקום האכילה.....ס
 דבר שנאכל חי ע"י תערובת.....ס
 נאכל חי, אלא שאין לחשיג.....סג
 אגוזים שונים.....סד
 עולה על שולחן מלכים.....סד
 לא פלוג, בישול, אפייה וטיגון.....סו
 מפעלים.....סט
 ביטול בישול של חגוי; פרינגלים ועוד מוצרים.....ע
 מוצרי תירם.....עה

קופסאות שימורים.....	עו
ללפת את הפת, ופרפרת.....	עח
סוכר, שוקולד ופיצוחים.....	עט
סעי' ב' וג' – עירוב מאכלות.....	פא
יישוב סעי' ב' עם סעי' ג'.....	פב
סעי' ד' – שפחות ובית ישראל.....	פה
שכורות וקנויות.....	פה
בית ישראל.....	פז
סעי' ח' – לא נתכוון לבישול.....	פח
אין כוונתו לבישול.....	פח
סעי' ו', ח', ט' וי' – בישול הישראל במקצת.....	צא
סתירה בין סעי' ו' לסעי' ט'.....	צא
סתירה בין סעי' ו' לסעי' י'.....	צג
בגדר של מאב"ד.....	צה
סטייקים ובורגרים לספרדי.....	צה
החיתר של סעי' ט', דעת הרא"ש ודעת הרא"ה.....	צו
סעי' י"ג – מלוח ומעושן.....	צח
עישון, כבוש וקיטור.....	צח
בישול במיקרוגל וע"י אינדוקציה.....	קא
סעי' י"ד – ביצה.....	קג
מאב"ד בנוגע לביצים.....	קג
סעי' ט"ו – תמרים.....	קד
נאכל חי על המין או על המאכל.....	קד
סעי' ט"ז – בליעות וחולה.....	קה
הגעלה מבישול עכו"ם.....	קה
בישול עכו"ם לחולה, ולבריא.....	קו
בישל עכו"ם בביהשמ"ש של ליל שבת.....	קט

סימן קי"ב – דיני פת של עכו"ם

סעי' א' – פת עכו"ם

אסרו חכמים לאכול פת של עממים עובדי כוכבים, משום חתנות. (ואפילו במקום לליכא מקום חתנות, אסור) (רש"א סימן רמ"ח). ולא אסרו אלא פת של חמשת מיני דגן, אבל פת של קטניות ושל אורז ודוחן, אינו בכלל פת סתם שאסרו. הגה: וגם אינו אסור מקום ציולי עוזלי כוכבים אם אינו עולה על שלחן מלכים (טור וצ"י בשם תשו' הרא"ש).

במהדורות ישנות של הליכות שלמה בחל' עשי"ת, מובא שהשקפת הגרש"ז הייתה להחמיר בכל האפשר בכל שאלות בענין מאכלי עכו"ם אפי' יותר מן הנדרש ע"פ דין, עד מקום שידנו מגעת, ונדחק בשבילה בכל האפשר, כי ס"ל דזהו הצלת ישראל מנישואי תערובת שיהודים מתחתנים עם אינם יהודים, דהסיבה לזה הוא מחמת אנשים נכבדים ויראי ה' שתופסים בכל קולא שיהיה בעניינים אלו, שהם היפוך גמור מרצון חז"ל, ואם החרדים ויראים יקפידו בזה, תצילו זרע בית ישראל הרחוקים משמירת התורה מלהטמע בין הגויים רח"ל. ע"כ מקצת הלשון המובא שם במקצת מהדורות.

איסור חתנות עם הגויה, נתבאר
חיטב בשו"ע אה"ע סי' ט"ז. חתנות עם גויים אינו מן החייבי כריתות שבתורה. ואולי הטעם, דהואיל והוא כ"כ מופקע ומרוחק והוא דבר הנורא ביותר, לא הצריכה התורה לפרט עונש על זה. ע"ע ילקוט שמעוני (כי תצא כ"ה ד') בחומר איסור זה.
הרמ"א שם בשם הרמב"ם כ' דיש בעון זה הפסד יותר מכל שאר עריות, ובנו מן

חתנות עם גויה

פת עכו"ם הוא א' ממאכלי עכו"ם שחז"ל גזרו עליהם. והנה, יש מאכלי עכו"ם שאסורים מחמת חשש איסור, כגון חלב וגבינת עכו"ם, אבל יש איסורים כמו פת עכו"ם, שאין האיסור מחמת חשש של מאכלות אסורות, אלא אסרו כדי שלא יתקרב אל הגוי, ויבא לידי חתנות; כך מבואר מגמ' ע"ז ל"ה: ועוד גמ'.

והטעם שגזרו על הפת יותר משאר מאכלים, הוא משום שזהו עיקר הסעודה, ועל הלחם יחיה האדם, וממילא הנזהר כדבעי נשמר שמירה מעולה מהגוי. והש"ך בסי' הבא [סק"ב] מביא עוד טעם בשם הר"ן, משום דפת הוא מעשה נשים, ולכן יש לחוש טפי לחתנות.

החכמ"א [ס"ה א'] כ' דהלכות אלו הם להבדיל בין ישראל לעמים, ולכן יש ליזהר בהם מאוד מאוד. וכתב בהקדמתו לספר חכמ"א "הגם שהאמת כן הוא שהרבה הלכות שייכים למורי צדק מכל מקום רוב יורה דעה הוא צורך גדול לכל ישראל כמו הלכות מאכלי עכו"ם".

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

בת ישראל לגוי, דינה בשריפה. ולענין יהרג ואל יעבור הפשטות שאינה ביהרג ואל יעבר, אפ' כשאינה קרקע עולם, עכ"פ בפנייה, כי זרמת סוסים זרמתם. באשת איש יש סכרא של קרקע עולם.

האחרונים דנו אם יש דין קנאים פוגעים בו על ישראלית זאת. החזו"א [יו"ד ד' י'] מוכיח שאין לה דין קנאים פוגעים בה, אך יש ראשונים החולקים, כגון תרוה"ד נרי"ט ורכ"ג. האבנ"מ כ' דלכו"ע איסור דאורייתא מיהא איכא.

הנה, לא רק בת ישראל לגוי הוא דבר נורא, אלא גם בת ישראל למומר הוא נורא ואיום. עד כדי שהגה' מרדכי דן אם אשה נופלת ליבום אם יש זיקה לאח שהוא מומר, או"ד מומר הוא כגוי, ואין זיקה, ואין צורך אף בחליצה. דהיינו, אולי הוא כגוי, ויש דין קנאים פוגעים בה. אגב, מבואר מדבריו שאילו היה גוי ממש, היה דין קנאים פוגעים, דלא כחזו"א הנ"ל.

והנה, השו"ע בהל' יבום מביא דעת ההגה' מרדכי, דמותרת לשוק, אך מסיים שאין לסמוך ע"ז. ועדיין אין ראיה מהשו"ע לעצם הדין של קנאים פוגעים בבית ישראל עם גוי ממש.

הרמ"א מסיים שם דאם יש אח שאינו מומר, תיזהר לחלוץ דווקא ממנו, על הצד שהחליצה מהמומר אינו כלום.

מעשה שהיה בבתו של הצפנת פענח, ה'ראגעטשובע"ר' שנפלה ליבום, ואח א' היה יהודי מומר בעיר פאריס, ועוד א' בעיירה קטנה במקום נידה, והורה ה'ראגעטשובע"ר שאפשר לחלוץ ממנו, דלא כהאי רמ"א. הב"ד בפאריס לא רצה לנהוג כנגד הרמ"א, ולכן ה'ראגעטשובע"ר כ' להם תשובה להתיר את זה. הב"ד לא ידע מה לעשות, ולכן שלחו את התשובה אל הגר"ע בוילנא, ולא קיבלו מענה. שלחו פעם שוב, וגם לזה לא היה מענה. שלחו פעם

הגויה אינו מיוחס אחריו, וקנאים פוגעים בו, והוא ביהרג ואל יעבר.

הבועל ארמית, כ' הרמב"ם דהוא אב לטומאה.

השו"ע שם כ' דיש לזה כרת ע"פ קבלה. יש מח' בנו"כ שם אם יש כרת כשבא עליה בצנעה. האחיעזר [ג' כ"ח] כ' דהכוונה הוא שהיה קבלה בידם שיש למעשה זה עונש כרת, אלא שלא נתגלה אלא בתנ"ך.

הסמ"ג כ' דיש בכרת זה חומר משאר כריתות, שגם בניו נכרתים עמו, אע"פ שאינם מיוחסים אחריו. כלומר, זה ניתוק לגמרי מכנסת ישראל.

ע' חכמ"א שיש לו כמה גימטריות שונות לתאר גודל החטא.

בגמ' עירובין מבואר דאברהם אבינו מציל כל ישראל מגהינום, חוץ מן המפר בריתו של אברהם, כלומר שבא על הגויה. וכן מבואר, דכל היורדים לגהינום עולים, אבל זה אינו עולה.

בשו"ע ורמ"א ונו"כ שם כמה נידונים בענין ביאה עם הגויה, כגון האם האיסור של לא תתחתן כם שייך רק עם ז' עממין או בכל גויה. וכן, האם יש איסור דאורייתא בהביאה. הבאר הגולה מוכיח שיש איסור דאורייתא מהא שקנאים פוגעים בו. המפרשים דנו על הצד שאינו דאורייתא, מהו החידוש של אשת יפת תואר.

הדין של קנאים פוגעים בו מרומז בשו"ע שם אבל אינו מפורש, דהרי דין זה הוא הלכה ואין מורים כן, אבל הרמ"א ע"כ ס"ל דהנ"מ בע"פ, אבל בכתב קיל טפי, ולכן מפרט שם יותר.

ועיי"ש כמה מכות מרדות יש בבוועל גויה, ואם ייחדה לזה.

הפוסקים כתבו דאם ישראל וגויה גרים יחד, אין לסייע להם לקבוע מזוזה בדלת, כי רצון התורה לבערם מן העולם. ויש שדימו את זה לבית הכסא, שפטור ממזוזה.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

הנה, בזמן חז"ל שכל רכיבי הפת והלחם היו כשרים, היה השאלה של פת עכו"ם שכיח ביותר, משא"כ בזמננו אפ' אילולי האיסור של פת עכו"ם לא היינו יכולים לקנות פת של גויים מחשש מאכלות אסורות. ועוד, בדורות הקדמונים היו תקופות שהיה אסור מחמת השילטון שיהיה לישראל מאפיה משל עצמו, כי רצו תלות מוחלטת של היהודים על הגויים שם. ולכן, מכל הסיבות הללו, סוגיא זה אינו שכיח כמו שהיה בדורות הקדמונים, כ"כ פ"ת וכה"ח ועוד, ופשוט הוא.

איסור פת עכו"ם הוא משום חתנות, ולא גזירה מחשש שעבדו ע"ז, וממילא אינו דווקא בגויים עובדי כוכבים ומזלות, אלא גם בגוי שמאמין ביחידת הבורא, כגון בני ישמעאל. כ"כ הפר"ח, ופמ"ג, וכ"מ בש"ך וט"ז.

והוסיף החת"ס [הגה' סעי' ג'], דמגויים אלו יש ליזהר טפי, כי דתם אינה שונה כ"כ כמו הנוצרים, וא"כ יש לחוש טפי לקורבה.

האבנ"ז [סי' צ"ב] ג"כ ס"ל שיש איסור פת עכו"ם עם בני ישמעאל, ומוכיח כן ממעשה בר"ח ויטאל, בענין יין נסך, עיי"ש.

כאמור, איסור פת עכו"ם הוא משום חתנות. ואפ' היכא דליכא למיחש לחתנות, כגון שאין לו בנות, או שהוא כומר שאסור שיהיה לו ילדים, עדיין לא חלקו חכמים בגזירותיהם, ולא פלוג בתקנתם, ואסור לאכול פת שלהם.

והנה, הט"ז כ' כמש"כ, בנוסח של 'לא פלוג'. הש"ך כ' בנוסח אחר 'אם אין לזה,

שלישית, ושאלו מה לעשות, והשיב שאין אנו יכולים לסרב להראגטשובע"ר.

כשהגיע יום החליצה, האח של הנפטר הגיע, וכשהם בירו לו מה יקרה, כולל הרוק, יצא בזעם החוצה, ואמר שאינו מעוניין בכל הטבס הזה.

כששמע הראגטשובע"ר מה קרה, אמר שאין זה סימן מן השמים שאני לא צודק, אלא סימן מן השמים לכבודו של הרמ"א.

לענין תשובה להבא על גויה, החת"ס קע"ה עוסק בזה, וכ' דצריך להורידו מכל מעמד, כגון חזן וגבאי וכדו'. וגם חרטה, עזיבת החטא, ווידוי, וקבלה לעתיד. וכן, צריך ייסורים כדי לכפר מהעונש, ויקבל על עצמו סיגופים, ול"ט תעניות לכל ביאה. ויכול לצום בימות החורף. תפילה ותחנונים ודמעות מכפרים.

ר' חיים ויטאל בשם האריז"ל, אין לנשמה זו תיקון אלא לחזור בגלגול ככלב. וכן מבואר בזוהר, שהבא על גויה, נפשו קשורה אל נפשה גם בעוה"ב, ככלב לאדון שלו.

גזירת פת עכו"ם, ופת מומר

בגמ' אינו ברור כל צרכו מי גזר על פיתו של עכו"ם, האם היה דניאל שלא אכל מ'פתפג' של נבוכדנצר, או שהוא מיי"ח דברים שהלל ושמאי גזרו עליהם.

הראב"ד ס"ל דדניאל גזר על פת בעה"ב, ואילו הלל ושמאי גזרו על פת פלטר. וס"ל דהקולות שמצינו בסוגיין הם רק על תקנת הלל ושמאי, אבל על תקנת דניאל של פת בעה"ב, אין קולות כאלו.

מאידך, יש ראשונים [תוס' בשם רשב"ם, רש"י בדניאל שם] דס"ל ש'פתפג' אינו פת, אלא הוא סוג תבשיל ואינו קשור לסוגיין כלל.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

הגע בעצמך, לפי צד זה, מותר לישראל לקנות פת מגוי, ולמכור אותו בחנות שלו כאילו הוא פת ישראל, והכל כשר למהדרין; וברור שא"א לעשות כן, אלא יש כאן איסור חפצא. ולא הבאנו את הדברים אלא להמחיש האיסור חפצא, והלא פלוג'.

השתא דאתי להכי שגזרו על פת עכו"ם אפ' כשאין לו בנות משום לא פלוג, יל"ע, מה הדין בפיתו של מומר, שדינו כגוי, האם גם על פיתו גזרו. ואין לומר האין שייך לגזור על פיתו משום חתנות כשמותר להתחתן עם בנותיו דהרי ישראלים הם, דהא אמרי' לא פלוג. וכן סברת 'אם אין לזה יש לזה' שייך גם כאן.

ובאמת, הפמ"ג בשם הפר"ח כ' דיש איסור בפת של עובד כוכבים, וכן פת כותים וקראים, אע"פ שבאמת הם מזרע אברהם אבינו. וכ"פ הדרכ"ת, יהודה יעלה, אבנ"ז [צ"ב], ומהר"ם שיק.

הבנין ציון [סי' כ"ג, להערוך לנר] הסכים להשוואל שיש למומר דין של עכו"ם לענין הלכות אלו.

החזו"א [יו"ד ב' כ"ג] דן בשאלה זה, ושם משמע שמסק' להחמיר, אך באוה"ר [ג' ע"ט סק"מ] כ' דלמעשה היקל בזה.

הפ"ת [סק"א] מביא תפל"מ שהיקל בפתו של מומר, דאע"פ שחטא ישראל הוא, ומותר לישא בנותיו.

ר' משה [יו"ד א' מ"ה] דן בשאלה של פת עכו"ם, ונקט בפשיטות כהתפל"מ, ושכל המחמירים תמוהים. והן אמת שר' משה איירי בציור של פת פלטר ולא פת של בעה"ב, מ"מ רואים שר' משה מסביר

יש לזה, כלומר לא גזרו משום בתו של זה ביחידות, אלא משום בנותיהם, בכללות.

החת"ס כ' דהשתא דאמרי' לא פלוג, ה"ה ישראל סרים שאינו יכול לבא לידי חתנות, עדיין אסור לאכול פתו של גוי.

יל"ע, מה דינו של גר, האם יכול לאכול פת שהוא עצמו אפה בזמן גיותו. ולכאן, גזרו לא פלוג, ואסרו כל פת שאפה גוי, והטעם של חתנות הוא טעם בעלמא, ולכן יש לאסור. ועל המיקל להביא ראיה. וכן מי שנשא גיורת, אסור לאכול פיתו של חמיו, אע"פ שלא שייך לומר שמא ישא את בתו, כי כבר עשה כן בהיתר, מ"מ אמרי' לא פלוג.

הרואה חבירו אוכל פת עכו"ם, וחבירו אינו יודע שהוא פת עכו"ם, האם הרואה חייב להודיעו, או"ד אמרי' הואיל וכל הטעם הוא משום חתנות, כשאינו יודע שהוא של גוי, ליכא למיחש למידי.

והפשטות, שעכשיו יש בו איסור חפצא, וודאי חייב להודיעו. וזה דלא כדרכ"ת [סק"ט] בשם חקקי לב שהיקל בזה. והביא ראיה לדבריו מסי' קצ"ה דאי"צ להגיד להבעל שהוא אוכל שיירי אשתו, דכ"ז שאינו יודע ליכא למיחש לקורבה. וכן הביא ראיה מאבלות. [א.ה. לכאן] זה דרכ"ת לשיטתו בסי' צ"ז לגבי פת חלבי, עיי"ש.

והאמת, ראיותיו תמוהות, דכאן יש איסור חפצא, משא"כ שיירי אשתו אינו איסור חפצא, הא ראיה מותר כשהלכה לו, ע"כ גדר האיסור הוא ע"פ גדר הרהור, משא"כ כאן. וגם הראיה מאבלות אינו ראיה, עיי"ש.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

והנה, אפ' אם ננקוט בהמחמירים לאסור פתו של מומר, היינו רק מומר גמור, אבל תינוק שנשבה, העושה עבירות משום מנהג אבותיו בידו, אין דינו כגוי.

וכן מצדד הבנין ציון שם, אם המומרים שהיה בזמנו הם מומרים או תינוקות שנשבו.

חילוק זה נמצא גם בהמהרש"ג ועוד אחרונים לענין להלוות בריבית לגוי, ולמומר, והאם המומרים שהיה בזמנו נחשבים כמומרים או כתינוקות שנשבו.

הנה, האחרונים האריכו בשאלה הכללית, מה דינם של חילונים בזמננו, האם הם כמומרים או כתינוק שנשבה.

שיטת ר' משה שיש להם דין של מומר, וא"א לפטרם בטענת מנהג אבותיהם בידיהם. ואמר כן לענין כל חילוני, כולל חילוני באר"ב, וכ"ש רפורמים ודומיהם.

מאידך, החזו"א [יו"ד א' ו'] דן בזה, וכ' דצריך לקרבם באהבה, ובמק"א [עירובין פ"ז י"ד, וע"ע יו"ד ב' כ"ח] כ' דיש להם דין תינוק שנשבה דיש חזקה שאילו יודיעו וישתדל ללמדו בצורה הנכונה היה שב ולא יזיד לחטוא, [משא"כ קראים, אינם שומרי תו"מ משום שיש להם 'שיטה', ואינו סתם לתיאבון]. אבל אם השתדל ומסרב לשוב, נחשב כמומר. ושיעור השתדלות תלוי בראות הדיינים כפי רוח קדשם. וממשיך, דהמח' אם חילוני נחשב כמומר או לא הוא מח' אם השתדלו כשיעור ואעפ"כ סירב, או"ד לא השתדלו מספיק.

נקט כהתפל"מ. ועוד, בנו הג"ר ראובן אמר שאביו התיר אפ' פת בעה"ב של מומר, כגון בע"ת בבית הוריו. א"כ רואים שבשעה"ד ס"ל דאפ' פת בעה"ב של מומר שרי.

בקובץ תשובות [ג' קט"ז] לר' אלישיב דן בפת של מומר, ואח"כ מביא דברי ר' משה הנ"ל; ומשמע דכך הוא מסקנתו.

וק', איך הפ"ת ותפל"מ ור' משה ור' אלישיב הקילו, הא נגזור לא פלוג. וי"ל, דלא שייך לגזור ולאסור לא פלוג אלא במי שאין לו בנות, אבל אילו היה לו בנות, היה אסור להתחתן עמהם, אבל היכא שהבנות מותרות לו, איך שייך לאסור משום לא פלוג. ותו, הלא פלוג אומר שגזרו על גוי, אפ' היכא שאין החשש של חתנות, אבל מי שאינו גוי, אין עליו גזירת חז"ל לאסור את פתו.

ובאמת, זה קשיא על המחמירים, איך שייך להחמיר על ישראל מומר משום לא פלוג של גוי, הא גזרו על גוי, ותו לא, ואין להרחיב את האיסור מדעתנו. [וצ"ל, ס"ל מומר דינו כגוי ממש, ונכלל בגדר של עכו"ם].

[ועוד, איך ר' משה כ' על המחמירים – שהם הפמ"ג ועוד כמה רבנותא – שהם תמוהים, הא אינו דרכו של ר' משה לדחות מפרשים אלו בכלאחר יד. ואולי, הני מחמירים איירי דווקא לענין קראים וכותים, שחז"ל הוציאו מכלל ישראל, וכאומה וכת בפנ"ע, אבל מומר בעלמא, אע"פ שיש לו דין גוי להרבה דברים, ואפ' הרפורמים, מ"מ עדיין נכלל באומה של ישראל, כי חז"ל לא הוציאו מכלל ישראל].

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

פנים מתנהג כעכו"ם, ומאי עדיפא לן משום שמנהג אבותיו בידו עכ"ל.

הרי לפניך, כל מי שאינו מתנהג כישראל, יש לחוש שמא ילמד ממעשיו, ואוסר.

ואני עומד ומשתומם על דברי הגר"מ, איך דימה דיני עירובין לדיני פת עכו"ם, כי התקנות רחוקים זה מזה כמזרח ממערב. דהרי, דיני עירוב חצירות הוא גזירה שמא ילמד ממעשיו הרעים, וע"ז טען השעה"צ דאין חילוק אם הוא ישראל או גוי, כל שמעשיו אינם ראויים ללימוד, יש לאסור. אבל כאן אינו גזירה משום שמא ילמד ממעשיו הרעים, אלא גזירה משום חתנות, וחתנות תלוי במהותו, האם הוא גוי או יהודי, ולא מצינו כאן רמז שיש לחוש שמא ילמד ממעשיו הרעים. ואדרבה, השעה"צ כ' להדיא לענייננו יש להחמיר. וצע"ג.

ובדרך אגב, החזו"א חולק על שעה"צ הנ"ל, ואכ"מ.

עוד יל"ע, המחמירים שהחמירו במומר, מי נחשב מומר לענין זה, האם מדובר גם במומר לתיאבון, או"ד רק מומר להכעיס. וכן, מה דין מחלל שבת בפרהסיא, האם דינו כמומר להכעיס אע"פ שאינו אלא לתיאבון. ואכ"מ.

לאור האמור, פת חילוני, יש הרבה האוחזים שפת מומר אינו כפת עכו"ם, וכן נראה שהוא עיקר ההלכה. ואפ' המחמירים, אולי דיברו רק על כותים וקראים, ולא על מומר בעלמא. ועוד, יתכן שחילונים שלנו נחשבים כתינוקות שנשבו ולא כמומרים, וע"ז אין איסור על פיתו לכו"ע.

והנה, לפי החזו"א, לכאוי יש לדמות הרפורמים ודומיהם לקראים, שאין עליהם החזקה שהיו שבים אם היו רואים את האמת. אך יל"ע, מה דעת החזו"א בענין חילונים דבזמננו, עכ"פ בארה"ק. דהרי, לכאוי המושג של שומרי תו"מ נפוץ כ"כ, וא"א שלא יכירו את הענין היטב, וקשה לומר שאילו היו יודעים האמת היו חוזרים בתשובה ולא היו חוטאים דהרי יודעים שיש הרבה אנשים ששומרים תו"מ, ואילו הוא אינו נוהג כמותם. וכ"ש איש מבוגר קצת, באמצע שנות חייו, האם אפשר לומר עליו שיש חזקה שאם יודיעו על האמת לא היה חוטא, הא שקוע במעשיו, ולא ישנה דרכיו גם אם יראה את האמת שחור ע"ג לבן. וע"ע בזה.

וע"ע בתחילת הל' ריבית שהארכנו על נושא זה.

בתשובות והנהגות [א' ת"ע] להגר"מ שטרנבוך כ' דאה"נ יש שאלה על פת מומר, ואה"נ יש שאלה אם חילוני הוא תינוק שנשבה, מ"מ מבואר מהשעה"צ סי' שפ"ה דיש להחמיר אפ' בכה"ג, דהרי המ"ב שם איירי בענין ביטול רשות, וגזרו על ישראל הגר עם גוי שמא ילמד ממעשיו, והמ"ב דן בענין מומר אם דינו כגוי או כישראל שיכול לבטל רשות, ומביא דעות בזה. ובשעה"צ סק"ב כ' "ומסתברא עוד לומר, דאפילו אם נימא בעלמא דלא נשוה אותם כעכו"ם משום דמנהג אבותם בידם וכו', מכל מקום לענייננו לא שייך זה, דכל עיקר הטעם דגזרו בעכו"ם כדי שלא ילמד ממעשיו, אם כן גם בצדוקי שייך זה, כיון דעל כל

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

תפקידו, ושאינן גויים שם שיכולים להערימו.

ע' בתשובות והנהגות [ה' רמ"ט ג'] דהביא סברא להתיר בישול עכו"ם במלון שהשף והפועלים הם גויים, כי לא שייך חתנות עמהם כיון שאינם רואים זה את זה, ואין יחס ביניהם. וכ' הגר"מ שטרנבוך שליט"א שסברא זו היא סברת הרפורמים.

אמנם, הואיל והוא שאלה גדולה, אין המיקל בזה יכול לומר שהוא 'מהדרינ' שמשמעותו הוא שמקפיד על כל הדעות.

פת של ישראל שוטה, כגון שהוא הדליק את האש וכדו', נחשב כפת ישראל, וכ"ה לענין בישול. דאין הענין תלוי בדעת, אלא האם הוא פת של גוי. ויש לדוודא שהוא אכן אחראי על

סעי' ב' – פת בעה"ב ופת פלטר

יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום העובר כוכבים, במקום שאין שם נחתום ישראל, מפני שהיא שעת הדחק. (וי"א לאפילו במקום שפת ישראל מלוי, קרי) (צ"י לדעת המרדכי וסמ"ק והג"א ומהר"א וחו"ה ריש כלל מ"ד). אבל פת של בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל, שעיקר הגזירה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים יבא לסעוד אצלם. הגה: ולא מקרי פת בעל הבית, אלא אם עשאו לבני ביתו, אכל עשאו למכור, מיקרי פלטר, אף על פי שאין דרכו בכך. וכן פלטר שעשאו לעצמו, מקרי בעל הבית (כך משמע בצ"י).

דעת שלישית, הואיל וא"א לקיים הגזירה לאסור פת פלטר בכל אופן, במלון את הגזירה לגמרי, ושיש להקל אפ' היבא שיש פלטר ישראל [כדוגמת ההיתר של שמן עכו"ם].

אגב, מלבד השאלה של פת פלטר, האם לקנות מישראל או גוי, יש ליזהר גם מהל' זחי אחיד עמד' שיש לתמוך ולקנות מישראל. אך הלכות אלו יש להם הגבלות, כגון טירחא, או מחיר, וכיוצ"ב; ואכ"מ.

השו"ע כאן פסק כדעה שניה, ואילו הרמ"א מיקל כדעה השלישית.

פלטר גוי ופלטר ישראל

בגמ' מבואר שגזרו על פת של גויים, וראו שאין הציבור יכולים לעמוד בה, ולכן רבי ביטל את הגזירה משום חיי נפש. ואינו ברור מהו מסק' הגמ', ויש בזה ג' דעות.

דעה הראשונה ס"ל דמסק' הגמ' 'ולא היא' שאין היתר כלל, ופת עכו"ם אסור בכל אופן.

דעה השניה, פת בעה"ב עדיין אסור, ואילו פת של פלטר, הקילו משום חיי נפש, אבל היבא שיש פלטר ישראל, לא הקילו.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

[מקי"ז] כ' 'והנה במדינתנו כולם זהירים
תמיד בזה בכל השנה בכל ענין'.

מאידך, ר' משה [ב' ל"ג] ס"ל דהמנהג
להקל כהרמ"א, ודלא כהש"ך.

ובענין מנהג ירושלים, בספר אהל
יעקב בשם הגר"א נבנצחל שליט"א כ'
להחמיר בזה. [א.ה. אך ראיתי שמועות
סותרות בזה. ולכאן' כוונתו להחמיר היה
משום דהואיל והוא כ"כ קל להחמיר,
ובלא"ה המחמיר בזה נזהר משאר
חששות בהל' כשרות, כדאי להחמיר.
ואכן כך משמע מלשונו שם. והא מיהא
אמת, דאצל השומרי תורה ומצוות
בירושלים לא נמצא שום מוצר של פת
פלטר בביתם או בחנויות שלהם. ואם
ימצא באיזה חנות איזה מוצר של פת
פלטר, דע לך שזה ייבוא מיוחד עבור בני
ארה"ב, אבל לא לחרדים בירושלים
שנזהרים בזה טובא.]

הנה, לכאן' זה דבר פלא שלא ראינו
כדוגמתה, שהרמ"א היקל לדינא, ואילו
הבאים אחריו החמירו כדעת השו"ע.
ותו, לא מצינו בשום מקום אחר דמדינא
מותר, וכך נוהגין כל השנה, ואילו
בעשי"ת מחמירין בזה, הלא דבר הוא.

והביאור, הרי אנו רואים מהגמ'
שבפעם זה תקנה שחז"ל גזרו, אלא בלית
ברירא חזרו והתירו, כי אין הציבור
יכולים לעמוד בו. וממילא, היכא שיש
בדו להחמיר, רצון חז"ל הוא להחמיר
שלא לאכול פתו של פלטר גוי, ולהכי אנו
מחמירין בעשי"ת, דלכמה ימים בודדים
אינו חיי נפש. וכן, לכבוד שבת יש
להחמיר כרצון חז"ל. וכן, היכא שיש בידו
לקנות מפלטר ישראל, יש לעשות כן,

אמנם, כשהשו"ע פסק כדעה השניה,
כ' להקל 'מפני שהוא שעת הדחק'. וקשה,
מדוע צריך שעה"ד, הא כשרוצה לאכול
פת, ואין פלטר ישראל, מותר, ולא מצינו
שאינו מותר אלא בשעה"ד.

והיה מקום לומר דכוונתו לבאר טעם
הקולא, דמפני זה בטלו את התקנה. אך
אי"ז דרכו של השו"ע לכתוב טעמים
שאין נפק"מ בדבר. ואולי כוונת השו"ע
לרמוז דיש דעה הראשונה שמחמיר
לגמרי, ולכן היכא שאינו שעה"ד, כדאי
להחמיר כהאי דעה. וכ"מ מהא דפתח
יש מקומות שמקילין וכו'.

הנה, כפי המציאות הרוב, כמעט לא
יהיה היתר של פת עכו"ם, כי לעולם יש
לחוש לרכיבים לא כשרים, ונוגע רק
היכא שארגון כשרות כמו הOU משגיחין
על הרכיבים, אך לא משגיחין על האפיה,
ולכן אינו מותר אלא משום פת פלטר.

ולאור האמור, לספרדי אין לקנות
מוצרי פת עם השגחת OU [כשאינו פת
ישראל] כי יש אפשרות לקנות פת
ישראל, אבל לאשכנזי לכאן' יכול לקנות,
אפ' כשיש של פלטר ישראל.

אמנם, אפ' בני אשכנז נוהגים להחמיר
בעשי"ת, וכן בשב"ק, וכמו שיתבאר
לקמן, בס"ד. ואפ' בשאר הימים, הש"ך
כאן סק"ט כ' 'מיהו נראה דיש לזוהר אף
כל ימות השנה שלא ליקח פת של עובד
כוכבים מן הפלטר היכא דיש פלטר
ישראל'. דהיינו, הש"ך החמיר כדעה
השניה, וכדעת שו"ע.

החכמ"א [ס"ה ב'] וקיצשו"ע כ' דבעלי
נפש מחמירין כדעת הש"ך. והערוה"ש

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

פלטר ישראל, וכאילו פת הגוי יפה משל ישראל [נפק"מ לדעת השו"ע ולדעת הש"ך, אבל לא לרמ"א].

[גם בזה יש לדון מה נחשב הבדל במחיר, דאם הוא הפרש מועט, לכאן זה כמו הבדל מועט בטעמו. ואולי מסתכלים על הפסד המצטבר במשך הזמן.]

ויש שהביאו ראייה מהכה"ח [סק"ל] בשם הזבחי צדק דכ' שיש לקנות מפלטר גוי אע"פ שיש פלטר ישראל, דאם נקנה רק מהישראל, המחיר יעלה הרבה. וטענו מכאן, דאם עכשיו כשמחירם שווה היקל הזבחי צדק, כ"ש כשעכשיו כבר יש הפרש במחיר.

אמנם, מהא ליכא למשמע מינה, דרך רואים משם להקל כשהוא למען יציבת השוק הכללי, ולמען טובת הציבור, אבל היכא שהוא שאלה להיחיד, האם לשלם ההפרש במחיר, אין ראייה מהתם.

ההתעוררות תשובה [ב' ס'] נשאר בצ"ע על שאלה זה.

והנה, הפרי תואר כ' דאין לקנות פת פלטר גוי כשיש פלטר ישראל כשיש תוספת עונג, ואין להקל אלא במקום קצת רווח.

ויש לדון מהו כוונתו ב'קצת רווח', האם הכוונה שיש רווח גשמי, כלומר, שהוא יותר טעים, או"ד הכוונה שאין להקל אלא כשיש רווח כלכלי. החלקת בנימין למד כצד הראשון, אבל הפשטות שכוונתו לומר שאין להקל אלא כשיש רווח כלכלי.

ואם לזאת, ע"כ הפרי תואר אינו כהשו"ע, דהשו"ע היקל כשיפה הימנו,

לקיים רצון התקנה. [א.ה. ואולי מפני זה החמירו בעשי"ת, ללמדנו לכל התורה כולה, שיש לקיים לא רק המילה הכתוב בשו"ע, אלא גם רצון התורה.]

ועמש"נ לקמיה בס"ד, דאפ' היכא שיבטלו את הגזירה, מ"מ אינו נתבטל לגמרי, אלא עומד וקאי, ויכול לחזור בציורים שונים [כגון ב'מזמינו']. וזה עולה בקנה א' עמש"כ כאן.

הנה, השו"ע שהחמיר בפת פלטר גוי במקום שיש פלטר ישראל, היקל בפע' ח' לקנות מהפלטר גוי אם הפת הוא יפה משל הישראל. וכן הש"ך שהחמיר לכתחילה כדעת השו"ע, ג"כ מסיים להקל כשפת הגוי יפה משל ישראל, ומציין לסעי' ה'. הערוה"ש שהבאנו דס"ל שהמנהג להחמיר בפת פלטר, משמע שמחמיר אפ' בכה"ג שפת הגוי יפה משל ישראל. וע"כ אי"ז מדינא אלא ממנהגא, דמדינא, קשה להחמיר יותר מהש"ך ושו"ע, ושמותר היכא שהפלטר יפה משל ישראל.

ועפ"ז, מוצרי פת עם השגחת OU, גם לאשכנזי יש להחמיר, אם' לא שהפת פלטר יפה הימנו, וגם ספרדי יכול להקל כשפת הגוי יפה משל ישראל.

יל"ע בגדר של 'יפה הימנו'; האם יש להקל על כל הבדל מינימלי, או שאין להקל אלא כשיש הבדל משמעותי. ואה"נ משמע מסעי' ה' שתולה כפי כל אדם ולא כפי דרך בנ"א, מ"מ עדיין יל"ע, כשלהאדם עצמו יש הבדל מועט, האם יש לו להחמיר. וע"ע בזה.

עוד יל"ע, כששווין בטעמן אבל לא במחיר, האם גם זה נחשב כאילו אין לו

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

שרגא המאיר [ו' קנ"ה] המיקל בציוור דומה לזה.

השתא שנתבאר דיש גבול עד כמה חייב להתאמץ עבור פת ישראל, יל"ע, בעל תשובה הסועד אצל הוריו, והם מאכילים לו פת פלטר, ויש פת ישראל טעים וזול מצוי בשכונה, אבל אינו רוצה לשגע את הוריו בעוד הלכה, כי כבר שיגע אותם עם כל שאר שאלות, האם יכול להקל בזה, לדעת השו"ע והש"ך.

והנה, הפר"ח [סקי"א] מביא מהריק"ש לגבי מושל גוי שנתן לישראל לאכול לפניו פת פלטר, ויש יכולת בידו של המושל להזיק, וכ' דזה כפת דחוקה לו, ויש להקל, אפ' לאכול פת בעה"ב. וכ' הפר"ח 'ואני אומר' שיש להקל בפת פלטר אבל לא בפת בעה"ב, ויגיד להמושל שהוא מתענה היום או שאינו תאב לאכול, וכיוצ"ב, ואני מבטיח לו שלא ינזק במה שמקיים תקנת חכמים.

ועפי"ז י"ל, דבע"ת אצל הוריו יש לדמות להא דמושל, ופת פלטר יש להקל, וכדברי הפר"ח; וכ"ש כשעיקר הלכה הוא כדעת הרמ"א.

[ועמש"כ בס' הבא לגבי איבה, ע"פ הט"ז בס' קנ"ב, ויש ליישב.]

א.ה. יל"ע, איך היקל הפר"ח בפת פלטר, הא יתבאר לקמיה בס"ד דכשמזמינו גרע טפי, ונעשה כפת בעה"ב. בשלמא המהריק"ש היקל בפת בעה"ב וא"כ יקל אפ' כשמזמינו, משום חשש היזק, וזה כמי שפת דחוקה לו, אבל הפר"ח דהחמיר בפת בעה"ב, ה"ל להחמיר משום שזה מזמינו. וצ"ל, דכאן

והיינו בטעם, וממילא הפרי תואר חולק על השו"ע. וכן מבואר בהר"ן, שהוא המקור להשו"ע, להקל לקנות פלטר גוי כש'ערב לו יותר'.

וממילא, אין להחמיר יותר מהשו"ע והר"ן, ומותר לקנות פת פלטר של גוי כשהוא טעים יותר משל הישראל. ועדיין הגדר של ההבדל אינו ברור.

והא מיהא נוכל להוכיח מהפרי תואר, דכשיש הבדל במחיר, יש להקל לקנות פלטר גוי. והדברים ק"ו, אם בהבדל של טעם היקל השו"ע והחמיר הפרי תואר, כשהפרי תואר היקל בהבדל מחיר, ודאי שיש להקל כמותו. [לאפוקי מהחלקת בנימין, עיי"ש.] כלומר אין ספיקו של ההתעוררות תשובה יוצא מוודאי של הפרי תואר. וגם בזה אינו ברור גדרו של הבדל מחיר.

עוד יל"ע, כשפת פלטר ישראל ושל גוי שווין בטעמן, ושווין במחיר, אך יש מירחא לקנות של ישראל, לדעת השו"ע והש"ך עד כמה יש לטרוח עבור פת ישראל. וגם זה אינו ברור. וע"ע סעי' ח' וסעי' ט"ז, ומש"כ שם.

[כלומר, רואים מכל הנ"ל שאין כאן חפצא של פת עכו"ם האסורה, אלא תלוי כפי כל אדם, כמה הוא מעדיף הפת של הגוי, ואם לדידיה זה נחשב הבדל מחיר. וממילא, ה"ה הוי לן להתייחס לענין מירחא.]

מי שאינו סובל לחם עם גלוטן, ויש אפשרות לקנות פת ישראל בלי גלוטן אבל אינו טעים כ"כ כמו פת פלטר של גוי ללא גלוטן, או שעולה יותר, יש להקל לכו"ע, מלבד המנהג של הערוה"ש. וע'

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

פלטר מיוחד עבורו ואינו מוכר לכולי
עלמא, סו"ם אינו עבור בני ביתו.

כשהגוי אפה פת כדי לתת במתנה,
יל"ע האם זה נחשב כאילו עשה למכור
שהרי גם גוי הנותן מתנה הוא על מנת
שיקבל טובה ממנו, או כאילו עשה לבני
ביתו. הפמ"ג מסתפק בזה, אך החיד"א
מיקל בזה, ודינו כפלטר. התשובה
מאהבה [ג' שמ"ג] כ' דאין ספיקו של
הפמ"ג מוציא מידי ודאי של החיד"א. וגם
הפר"ח שהבאנו למעלה מיקל בזה.
לדינא יש להקל, ואולי תלוי בצורת
הדברים.

פת פלטר בעשי"ת ובשבת

בסי' תר"ג פסק השו"ע דאף מי שאינו
נזהר מפת של כותים בכל ימות השנה,
בעשרת ימי תשובה צריך ליזהר.

ופשטות הכוונה, דאפ' מי שנוהג
כהשו"ע והש"ך ונזהר כשיש אפשרות
של פת ישראל, ואינו מיקל אלא כשאין
פלטר ישראל, מ"מ בעשי"ת יש להחמיר
אף בזה. וכ"מ במנחת יעקב, וכן מדויק
במ"ב וחי"א שם. [לאפוקי לומר שכוונת
השו"ע שהנוהגים כרמ"א ינהגו עכשיו
כהשו"ע. ולדידי משמע לי מהש"ך דלמד
בזה.]

ואולי ההבנה בחומרא זו הוא משום
שהתירו פת עכו"ם בדוחק, מפני שאין
הציבור יכולים לעמוד בו, אבל לעשרה
ימים הציבור יכולים לעמוד בו, ולכן חזר
התקנה למקומה; ע"פ הפרי תואר שנביא
לקמן בס"ד.

המ"ב שם כ' דיש להקל לאכול פת
פלטר כשהוא מרחק ד' מיל לפת ישראל,

אינו ציור של מזמין, אלא מצווה לו
לאכול בפניו, ולכן קיל טפי.]

יל"ע, מי שנוהג כהשו"ע והש"ך, ואינו
אוכל פת פלטר אלא כשאין פת ישראל,
האם צריך לאפות פת משל עצמו, או
שלא הטריחוהו כולי האי.

ולכאנ', מהא דהשו"ע לא הזכיר שעליו
לעשות כן, מסתברא דאינו מחוייב בזה.

המאירי הוסיף, דאי"צ לבקש מחבירו
שימכור לו מפיתו, דלא חייבוהו כ"כ.

כתבו הכנה"ג והכה"ח [סק"ל], דהא דינא
לקנות פת ישראל ולא מפלטר גוי, היינו
רק כשהישראל יש לו מספיק לחם שיכול
לספק לכל הקהל, אבל אם אין להאופים
הישראלים מספיק לכל קהל הישראל,
אע"פ שהוא עצמו יכול להשיג פת
ישראל, מ"מ לא גזרו בכה"ג, וכולם
מותרים לקנות מפלטר גוי. וע"ע מש"כ
בזה בסעי' ד'.

מי נחשב פלטר

הרמ"א כ' דאם עשאו למכור, היינו
פלטר, אבל אם עשאו לעצמו ולבני ביתו,
זהו פת בעה"ב, ולא תלוי אם דרכו
למכור או לא.

החלקת בנימין כ' דפלטר היינו מי
שמוכר לכל הציבור, ומי שרוצה יכול
לבא לקנות, אבל אם הוא בעה"ב, וביקש
ממנו בפרטיות שיאפה עבורו ושישלים
לו, הזמנה פרטית, אי"ז נחשב פלטר.

ואיני יודע מאין לו זה, הא הרמ"א כ'
להדיא דאפ' אינו דרכו למכור, ועכשיו
עושה למכור, הוי פלטר, ומה בכך
שהזמין ממנו תחילה, ומה בכך שהוא

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

ומצד החומר של הנהגה טובה, ע"ע בכת"ס דכ' שיש בזה חומר של נדר דאורייתא, אך מגמ' מבואר שיש לזה כל יחל מדבריהם, וע' באחרונים שיישבו את דברי החת"ס; ואכ"מ.

המ"ב בס' רמ"ב סק"ו כ' בשם האחרונים, דמי שמיקל לאכול פת פלטר של עכו"ם בחול, מ"מ בשבת ויו"ט נכון ליזהר שלא לאכול כי אם מפת ישראל, מפני כבוד שבת ויו"ט.

ומבואר, דלא רק שיש להחמיר כהשו"ע, ושלא לאכול מפלטר גוי כשיש פלטר ישראל, אלא אפ' ליכא פלטר ישראל, יש להחמיר, כמו שמצינו בהל' עשיית, וכן אם הוא יותר יקר, או שאינו טעים כ"כ.

וכן מבואר, שאינו רק לענין לחם משנה, אלא משום כבוד שבת, ולכן יש להחמיר למשך כל השבת. ויש לדון אם גם במוצ"ש בסעודת מלווה מלכא יש מקום להחמיר.

אהל יעקב בשם הגר"ק כ' להחמיר בחוה"מ כמו ביו"ט.

דאין להחמיר בעשיית יותר ממה שמצינו ביו"ד קי"ב. וע"ע מש"כ להחמיר בקיסם, אם בזה החמיר יותר ממה שמבואר בס' קי"ב.

הנה, התשובה מאהבה דהא דהחמירו בעשיית, היינו בתורת מנהג, ומנהג הוא כעין נדר, ובנדר חולקין בתר לשון בנ"א, הלכך, אע"פ שמדיני פת עכו"ם אין חילוק בין פת לפת הבאה בכיסנין, מ"מ המנהג להחמיר בעשיית הוא כפי לשון בנ"א, ובלשון בנ"א רק פת נקרא פת, אבל לא עוגיות וקרקרים ודומיהם.

והאמת, דבריו מחודשים טובה, כי הפשטות והעיקר הוא בעשיית להחמיר כהדעה דס"ל דפת עכו"ם אסורה, ובה אין מקום לחילוקים הללו. ועוד, לכאור' אפשר לומר להיפך, דפת פלטר התירו משום חיי נפש, וזה מתיר פת, אבל עוגות ועוגיות, אינו חיי נפש למנוע מזה, וא"כ הו"א בזה להחמיר יותר, ולא להקל יותר. עכ"פ לדינא, אין לחלק בין פת לעוגה, ואין להקל בכל גווני בעשיית. וכ"מ בכל המפרשים וכו'.

סעי' ג' – פלטר שהזמין ישראל

יש מי שאומר שאם פלטר הזמין ישראל, הרי פתו כפת בעל הבית.

בתר התחלה, ואילו הרא"ה ס"ל בתר השתא [ויתכן שדבר האסור יכול להשתנות להיות מותר, ודבר מותר יכול להשתנות להיות אסור, בלי שישום דבר יקרה לעצם הפת].

וכאן פסק השו"ע בנוסח של יש מי שאומר, כהרא"ה, שאם פלטר מזמין

ישוב סעי' ג' עם סעי' ז'

נחלקו הרשב"א [משמרת הבית ג' ז'] והרא"ה [בבדק הבית] מתי קובעים אם הגוי הוא פלטר או בעה"ב, האם הוא בתר התחלה, שעת האפיה, או"ד בתר השתא, בשעת ההגשה. הרשב"א ס"ל

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

לעמוד בזה הואיל ועל לחם יחיה האדם, ולכן התירו פלטר. אבל היכא שהחשש קיים בתוקף, והוא מקום שהציבור יכולים לעמוד, כגון פת פלטר בביתו של הגוי עצמו, חזר התקנה למקומה, ואסור מתקנת חז"ל. דהיינו, השקפתו הוא שהגזירה לא הותרה, אלא תלויה ועומד למקום הראוי לאסור.

החת"ס ס"ל דתי' זה עיקר, וחלילה להקל.

וכ' החלקת בנימין בשם אחרונים, דעפ"י דברים אלו, דהחומר הוא מחמת ההזמנה יחד עם פת פלטר, אין הציור של שו"ע דווקא, וה"ה אם גוי אחר שאינו הפלטר מזמינו לאכול פת פלטר, ג"ז אסור.

עוד תי' בנו של הש"ך בנקודה"כ, דהיכא שהפלטר מזמינו לאכול אצלו, איגלאי מילתא למפרע שפת שאפה לא היתה למכירה אלא לבני ביתו, ומעולם לא היתה פת פלטר; כעין ברירה על איסור דרבנן.

ועפ"י מהלך זה, אינו אלא כשהוא אותו פלטר, אבל גוי אחר א"א לומר דאיגלאי למפרע.

האבנ"ז נקט מהלך דומה להנקה"כ, בנוסח שונה קצת.

להלכה, החת"ס והערוה"ש ועוד נקטו כתי' השני של הש"ך בעיקר, ולכן יש להחמיר, אך יש תי' הראשון והפר"ח והנקה"כ והאבנ"ז כצירוף במקום צורך, כגון במקום איבה.

כגון, בת ישראלית שאביה גוי מגיש לה פת פלטר, לפי הש"ך בתי' שני יש

ישראל, נחשב כפת בעה"ב. והק' כל הנו"כ, הא בסעי' ז' מבואר שפסק כהרשב"א, והולכים בתר מעיקרא, וז"ל שו"ע שם, "פת בעל הבית אסורה לעולם, אפילו קנאה פלטר ממנו, ואפילו שלחה לישראל לביתו. וכן אפילו שלחה אותו ישראל לאחר, אסורה לעולם. ושל פלטר, מותרת לעולם, אפילו קנאה בעל הבית ממנו, שלא הלכו באיסור זה אחר מי שהפת בידו עכשיו, אלא אחר מי שהיה לו בשעת אפייה", עכ"ל שו"ע, כדברי הרשב"א.

הש"ך בסקי"ב עוסק בסתירה זה, ותי' דבאמת העיקר כהרשב"א, וכמש"כ בסעי' ז', והא דסעי' ג', היינו בתורת חומרא בעלמא, להחמיר כהרא"ה. הפר"ח פסק כתירוץ זה, ושהעיקר כהרשב"א.

עוד תי' הש"ך, דבאמת העיקר כהרשב"א, וכסעי' ז', והא דהחמיר בסעי' ג', היינו משום 'דמזמינו אצלו גרע טפי'. וכמהלך זה נקט הערוה"ש ופרי תואר, ועוד.

והכוונה, באמת הולכין בתר שעת אפיה, וכהרשב"א, ובאמת אין איסור לאכול עם גוי שהזמינו לאכול מאכל כשר, כגון פת ישראל. אבל, היכא שמזמינו לאכול פת פלטר, אע"פ שבאמת זה ב' דברים מותרים, מ"מ כשעושה שניהם ביחד, אסור, ולכן אסור בסעי' ג'. בנוסח אחר, יש בכח של הזמנה להפוך פת פלטר לפת בעה"ב.

והוסיף הפרי תואר, דבאמת רצו חז"ל לאסור פת של עכו"ם מחשש קירוב הדעת, אלא שהציבור לא היו יכולים

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

וה"ה גר הסועד אצל הוריו, מסתבר שהפרי תואר היה מיקל.

החלקת בנימין כ', דהא דיש חומר כשמוזמין, היינו רק כשהוא 'אצלו' וכנוסח הש"ך, דבזה יש יותר קורבה ויחס, ואת זה חז"ל רצו למנוע, אבל היכא שהוא במק"א, כגון מסעדה, לא שייך חומרא זה. ויל"ע מה דין משרד, האם זה בבית או לא.

אמנם, אביו של החלקת בנימין, בעמח"ס בדי השולחן, מפקפק על חידוש זה. לדינא, כשנצרף כל הצדדים, יש מקום להקל. ועוד, יתכן דלפי הפרי תואר יש מקום להקל בזה.

כאן צירוף של פלטר והזמנה, ואסור, אבל לשאר המהלכים שרי. ולכן בציור כזה יש להקל, משום איבה.

אמנם, לפי דברי הפרי תואר, יש מקום לומר דגם לתי' השני מותר. דהרי, הפרי תואר ביאר לנו דהחומר כאן הוא החשש של הקורבה דאתי לבא מסעודה יחד בבית גוי, וכשיש חשש זה, חזר איסור של פת פלטר למקומו. אבל היכא שהוא גם ביתו של הישראלי, כגון שהיא גרה שם, והיחס בין הגוי לישראל הוא יחס של אב ובתו, בזה לא שייך לגזור, ומסתברא דבציור כזה לא חזר התקנה למקומה.

סעי' ד' – הגיע פלטר ישראל

מקום שאין פלטר ישראל מצוי, לדעת המתירין ליקח פת מפלטר עובד כוכבים, אם הגיע שם פלטר ישראל הרי פת פלטר עובד כוכבים אסורה עד שימכור פלטר ישראל פתו, ולאחר שכלה פת ישראל חוזר פתו של עובד כוכבים להכשרו.

בביתו, אם יכול לקנות עכשיו מפלטר ישראל. [לפי דברי הפרי תואר שהבאנו, מובן מאוד].

אמנם, הש"ך סק"ג מיקל לאכול מה שכבר יש לו בביתו. וכ' הנקודה"כ דזהו גירסא הנכונה בשו"ע, דהואיל ונקנה בהיתר, נשאר בהיתירו.

והנה, כ"ז רק מדיני פת עכו"ם, דדעה המחמיר כשיש פלטר ישראל ס"ל דהיכא שכבר קנוי אצלו אינו נקרא אפשר. אך המחמיר מתורת מנהג, כמו שמצוי אצלנו לרוב, לכאוי אין המנהג מחלק בהכי, והמנהג להחמיר כל אימת שיש לו אפשרות להחמיר. ועוד, הא דס"ל להש"ך

פת פלטר שיש לו בביתו

מבואר משו"ע כאן דאין לקנות מפלטר גוי כשיש פלטר ישראל, כ"ז שיש לו מלאי, אבל כשנגמר המלאי, עכשיו מותר לקנות פת פלטר גוי, כי עכשיו אין ברירה אחרת.

ולכאוי זה דלא כדברי הכנה"ג שהבאנו למעלה, שכ' דאין להחמיר אלא כשיש מספיק לכל הקהל, אבל כשאין מספיק, מותר לקנות עכשיו מפלטר גוי. ויש לחלק, וצ"ע.

משמעות דברי השו"ע הוא להחמיר שלא לאכול הפת פלטר שיש לו כבר

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

אגב, כל היכא שזורק אוכל מחמת מעלה או חומרא או הידור של כשרות, כ' המנח"י [ג' מ"ה] שאינו עובר על איסור בל תשחית [וכ"כ לענין פת פלטר].

והנקה"כ דנשאר בהיתירו, לכא"ו יודו דעדיין יש מעלה שלא להשתמש בו, וא"כ אולי המנהג להחמיר נקט כהאי מעלה, וע"ע בזה.

סעי' ו' – נילוש בביצים

במקום שנהגו היתר בפת של פלטר, אפילו הוא נלוש בביצים או שביצים טוחים על פניו, מותר. אבל אינפנדר"ה שאפאה עובר כוכבים, אסור לאכול מהפת שלה. (ע"ל סימן קי"ג ס"ג). הגה: ויש אוסרים צפת שצליים טוחים על פניו, משום שהן צעין ואינם צטלים לגבי פת, ויש זהם משום צשולי עוצדי כוכבים (תוספות וסמ"ג והגהות אשירי וארוך ומרדכי פא"ט וסמ"ק סי' ר"ז). וכן נוהגין. ואותן נילוש שקורין קיכלי"ך או מיני מתיקה שקורין לעקי"ך, הם צכלל פת וצמקום שנוהגים היתר צפת של עוצד כוכבים גם הם מותרים, ולא אמרינן שיש זהם משום צשולי עוצד כוכבים. ויש מיני נילוש שקורין קיכלי"ך שאופין אותם על צרזלים ומושחין הצרזל צשעת אפייה צחלב או חזיר, צאותן יש ליזהר ולחסרן. וכן המנהג (מהרא"י צהגהת ש"ד ואגור צסס ר"י מפרי"ץ).

בביצים, וכן אם יש ביצים טוחים על פניו, עדיין יש לזה דין פת, ושייך לכללי פת עכו"ם, כי הביצים טפלים אל הפת. אבל אינפאנדר"ה והוא פת שיש בתוכו שומן הניכר, ואח"כ נמס, חל על השומן דין בישול עכו"ם, ואוסר את הפת לתת לו חומרות של בישול עכו"ם.

הרמ"א חולק על השו"ע, ולהחמיר בביצים טוחים על פניו, משום שהוא בעין, ויש בו משום בישול עכו"ם.

הגר"א ביאר דעת השו"ע שמויקל בזה דמשום שהוא לחזותא בלבד, שפיר בטל אע"פ שהוא ניכר. כלומר, ס"ל דהרמ"א שהחמיר איירי אפ' במשיחה שיש לנו על חלות שלנו.

מאידך, הערוה"ש [סקכ"א] אינו סובל שחרמ"א יחמיר בזה, וז"ל "אין הכוונה

בגדר של פת ובגדר של בישול, ודגני בוקר

הפמ"ג [מ"ז סק"ג] כ' 'זהו יודע' דיש סוגיית פת עכו"ם וגם סוגיית בישול עכו"ם, ולכל א' יש קולות וחומרות, וכל שאינו בגדר פת, שייך לכללי בישול עכו"ם, אע"פ שנאפה ולא נתבשל, ואע"פ שהוא בלילה עבה; וכ"מ בט"ז וערוה"ש, וכן ביאר החלקת בנימין.

הקולות של פת עכו"ם הוא להתיר פלטר, ושעה"ד, וכו', וכמו שיבואר בס"ד במשך הסימן. ובישול, אין לו קולות הללו, אך יש קולות אחרות כגון הנאכל חי, ואינו עולה על שולחן מלכים. ופת עכו"ם אין לו שני קולות אלו.

השו"ע כ' כאן כ' דאע"פ שביצים שייך לכללי בישול עכו"ם, מ"מ כשהבצק נילוש

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

ע"כ פת הוא ויש לו דיני פת עכו"ם, אבל דבר שאילו קבע עליה סעודה אינו מברך אלא מזונות ומעין שלש, אינו שייך לתורת פת, ושייך לכללי בישול עכו"ם.

וכדי שיהיה למאכל שם פת [לענינו, ולענין ברכות, ולענין חלה, ושאר דיני תורה] בעינן שיהיה לה צורת פת [תוריתא דנהמא 'צורת פת']. וכן בעינן שיהיה מחמשת מיני דגן, לאפוקי אורז או תירס ודומיהם. וכן בעינן שיהיה אפוי, לאפוקי בישול, כגון פסטה לאקשיין וסופגניות, ודומיהם.

וכל שחסר א' מתנאים הללו, לא שייך לדיני פת, ושייך לכללי בישול עכו"ם, וע' סימן הבאה.

ולכן, קורנפלקס, פסטה, פריכות אורז, שלוות, לא שייכים לסימן זה אלא לסימן הבא.

והנה, תנאי הראשון שהזכרנו, צורת פת, אינו ברור מהו. ומבואר מהל' ברכות דהיכא שהוא דק מאוד, חסר בצורת פת [שעה"צ קס"ח סקל"ו, עיי"ש]. ובס"ד נביא לקמיה מח' אם זה דווקא כשבא מבלילה רכה, או"ד אף בלילה עבה שייך להתיר כשהוא דק מאוד.

עכ"פ, כל מיני וופלים, גביעות גלידה, הם מזונות אפ' כשקבע עליהם סעודה, ושייך לכללי בישול עכו"ם.

ועפ"י כלל זה, כל מיני דגני בוקר הדקים, כגון ברנפלקס, יש לדון אם יש להתירם מחמת דקותם, אם עשויים מבלילה עבה. [ונראה, שאם אינו עשויה מבלילה, אלא מקליפה של הדגן שנתפשט, אין לו צורת פת, אבל אינו נראה שכך הוא תהליך היצור].

שמושחין משיחה כל שהוא כדרך שאנו מושחין החלות בערב ש"ק דוודאי זה מותר דלית ביה מששא" אלא הכוונה הוא לפת רגיל המטוגן בביצים, French Toast, דבזה היקל השו"ע והחמיר הרמ"א.

והנה, OU מקילים בענין French Toast שהכין הגוי מפת ישראל, אפ' לאשכנזים. ומעמם, שהאבנ"ז [צ"ד ב'] חולק על הרמ"א. וזה דבר תימה דהניחו דברי הרמ"א והש"ך והט"ז והחכמ"א והערוה"ש וקיצשו"ע ודרכ"ת ועוד, ונקטו כהאבנ"ז. ולהוסיף חטא על פשע, גם האבנ"ז מסיים דאין להקל כוותיה אלא יש להחמיר כי יצא מפיו של הרמ"א. OU אף מביאים את זה, ובכל זאת מקילין מהא דרואים שהאבנ"ז רצה להקל. והוא רחום יכפר עון.

עפ"י הנתבאר כאן, עוגיה של פת פלטר, שיש בתוכו ריבה או שוקולד, וכן עוגת 'קוקוש', מלבד השאלה של פת פלטר גם צריך לדון מצד השאלה של בישול עכו"ם על השוקולד והריבה, ואם הוא עולה על שולחן מלכים, הואיל והוא ניכר. [ומסק' היה להקל כי שוקולד נאכל חי לפני שראוי לשולחן מלכים].

כ' הרמ"א, דמיני מתיקה, כגון עוגות ועוגיות, וקרקרים, יש להם דין פת, ושייך לכללי פת עכו"ם, כל שהם מחמשת מיני דגן, אבל בלא"ה שייכים לדיני בישול עכו"ם.

וכ' הט"ז, וכ"ה בערוה"ש, דפת לענינו תלוי בדיני פת בשאר חלקי התורה, כגון לענין פהבב"כ, ואם קבע עליה סעודה מברך המוציא וברכהמ"ז,

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

בבייגל מבשלים תחילה, ופשוט דיש לו שם פת, הואיל והבישול לא הכשירו לאכילה, ורק האפיה הכשירו, משא"כ קוגל הנ"ל היה ראוי כבר לאחר הבישול. וה"ה באלו, לאחר הבישול אינו ראוי לאכילה, אלא הוא כגומי בעלמא, ורק לאחר האפייה מתרחב, ונעשה פריך, וראוי לאכילה, וממילא לא פקע ממנו שם פת מחמת הכי.

יש אומרים דכל שאינו אוכל בידו כפת, אלא אוכל בכף, ע"כ אינו פת הוא. וסברא זה צריך מקור. ואולי יש מקור לזה בחי' אנשי שם [ברכות כ"ז. לדפי הרי"ף דכ' דכל הנאכל כדייסא וכמין לפתן ושאר מעשה קדירה, ולא כפת, אינו מברך המוציא אע"פ שקבע עליו, ואז הוסיף 'ועוד' שאין לו צורת פת. כלומר, מבואר דיש סברא בפנ"ע להתיר מלבד הסברא שאין לו תואר פת, מהא שנאכל כתבשיל ולא כפת. אמנם הלכה זו אינו מופיע בשום ספר אחר, ולכן א"א לסמוך ע"ז.

יש אומרים, דכל הצריך חלב כדי לאכלו, ע"כ אינו פת. ואין מקור או הבנה או סברא למענה זה [חזן מהחי' אנשי שם הנ"ל], ומלבד שאינו נכון למציאות.

[א.ה. שאלתי לרב המכשיר של הב"ד במנצ'סטר על מה הוא סומך, והשיב לי שבעיניו אין לו צורת פת. ולא היה בי העזות לשאול מהכ"ת, ועל סמך מה הוא אומר כן.]

ואם לזאת, הואיל ואין תחליף טעים או זול כמו הצ'יריום, מותר לאכלם, אבל ימנע בשבת ויו"ט ובעשי"ת.

[א.ה. אין הוראה זה מוגבל למוצר זה, אלא הוא שייך גם לשאר דגני בוקר

ויש שאמרו שכל שהוא בצורה של Flakes, אין לו צורת פת. ואינני יודע מקור או ראייה או סברא לומר כן.

ולכן, דגני בוקר בצורות אלו, לא ברור אם יש לזה צורת פת. והואיל ואין תחליף אחרת של פת ישראל, יש להקל בזה, מלבד בשבת ובעשי"ת. ואין לחוש מצד בישול עכו"ם, כיון שאינו עולה על שולחן מלכים. ולענין קביעות סעודה עליה, האם מברך אחריו ברכהמ"ז, לא נראה שזה שאלה הנוגע כ"כ, ולכן לא נעסוק בה כאן.

יל"ע, מה דינו של צ'יריום, Cheerios, האם דינו שוה להנ"ל, כי עינינו רואות שנהוג עלמא לאכלם אפ' בשבת ועשי"ת. ומסברא היה נראה שזה יותר חמור, כי אין אינו דק כמו ברנפלקס אלא יש עובי. וכן אינו בצורה של Flakes אלא בצורה של קרקר קטן.

[א.ה. ועוד, המסתכל על חלק הפנים של צ'יריום יראה שאינו שונה כ"כ מצורת עוגיה. כלומר, מו"ר הגרפ"א פאלק זצ"ל ביאר מהו צורת הפת, דכל שאין המרקם חלק כמו פסטה, אלא יש חללים ונקבים של אויר, זהו צורת פת. ועפ"ז מובן לומר שברנפלקס אין לו צורת פת כלל, ואילו צ'יריום הוא צורת פת כמו לקרקר ובייגלה קטן.]

ובשם הגרש"ז אומרים שיש לזה צורת פת.

יש האומרים דהואיל ומבשלים הצ'יריום תחילה, ואח"כ אופים אותם, אין לזה שם פת, כמו שקוגל ירושלמי אינו פת למרות שהוא אפוי, כיון שמבשלים אותו תחילה. אך האמת, דגם

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

הגרפ"א פאלק זצ"ל היקל בזה, ע"פ סברתו שהבאנו למעלה בסוגריים.

בצק עלים, שהוא גם עשוי משכבות דקות של בצק, ג"כ שייך לשאלה זה.

עכ"פ, לענין קביעות סעודה על זה האם מברך מזונות ומעין שלש או המוציא וברכת המזון [וגם נט"י], אין ביכולתי להכריע, כי זה שאלה חמורה.

אמנם, המיקל על טורטייה ואינו נוטל ידיו ואינו מברך המוציא וברכהמ"ז כשקובע עליו סעודה, כנראה סובר שאין לזה צורת פת. ומכיון שכן, אינו שייך לדיני פת עכו"ם אלא לדיני בישול עכו"ם, והואיל והוא עולה על שולחן מלכים, אסורה משום בישול עכו"ם! וכן המקפיד לאכול טורטייה של תירס כדי לא להיכנס לשאלות של ברכות, גם הוא מכנים עצמו לשאלה של בישול עכו"ם.

ולכן, צריך לברר אם ארגוני הכשרות המכשירים טורטיות מקפידים לא רק על הל' פת עכו"ם אלא גם על הל' בישול עכו"ם.

ואם אינו בישול ישראל, וסומכים על ההיתר של פת פלטר, אולי יש להקל מכח ספק דרבנן לקולא, כיון שהוא שאלה שאינו ברור לגמרי. והא מיהא ברור, שלקבוע עליו סעודה ולברך מזונות ומעין שלש, ולסמוך שהוא פת פלטר, הוא תרתי דסתרי.

והנה, אולי יש להעלות עוד צד להתיר טורטיות ולומר שאינם אלא כדי להחזיק את האוכל בפנים, והוא טפל אליו. וכ"ת היתכן דבר כזה שפת יהיה בטל אל מאכל אחר, והא כל שיש בו מחמשת מיני דגן הוא העיקר אע"פ שהוא

למיניהם, וכמדומני שאנשים לא מודעים לזה, ואילו היו יודעים משאלה זו, היו נוהגים אחרת.]

ויש סוגים של דגני בוקר, כולל צ'יריום. שיש להם השגחה של בד"ץ שארית ישראל, והם אומרים שהתנור נדלק ע"י ישראל; יאכלו ענווים וישבעו.

בלינצ'ס, ו'פנקייק' הם בלילה רכה, ולכן אין לה תורת פת, ושייך לסימן הבא, וכ"כ הערוה"ש שם.

בדין טורטייה, Wraps

עכשיו שזכינו לזאת, יש לדון בענין טורטייה, Wraps, האם יש להם דין פת או לא; נפק"מ לענין פת עכו"ם אם יש להם היתר של פלטר, ולענין בישול עכו"ם, האם יש להם חומר בגלל שעולים על שולחן מלכים, ומה דינם אם קבע עליהם סעודה.

הנה, כל השאלה הוא רק כשעשוי מחמשת מיני דגן, דאל"ה ודאי אינו פת. ואם הוא מחמשת מיני דגן, שייך לשאלה שהבאנו בנושא הקודם, האם פת דק מאוד חסר בצורת הפת כשעשוי מבליטה עבה.

המנח"י ס"ל דיש להקל אף אם הוא בלילה עבה, ועיי"ש שהאריך לבאר מדוע מצה יש לו שם פת. ויש סרטון שבו ר' אלישיב מורה על טורטייה שאין לו צורת פת. מאידך, יש סרטון שבו הגר"ד פיינשטיין זצ"ל אמר שהוא פרוסת לחם.

ויתכן, שלא כולם שווין בזה, ויש שהם דקים ביותר ויש שהם קצת יותר עבים. חילוקים דקים מאוד.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

ולכן יש סברא גדולה לומר שאינם המוציא ואינם מזונות, ואינם פת עכו"ם או בישול עכו"ם, אלא אין להם ברכה כלל, וטפלים אל העיקר, ומותרים. וזה סברא בעלמא לפילפולא, דלדינא עדיין צ"ע [כי למעשה מבואר בסי' הבאה דכל שהוא ניכר אינו טפל].

המיעוט, י"ל דמצינו כן בהל' ברכות סי' רי"ב סעי' ב' ריקין דקין שאינו אוכל אותם אלא כדי שלא יטנפו ידיו מהמרקחת, בטל אל המרקחת.

ולכא' אם אין להם ברכה כיון שהם טפלים, אינו מסתבר שיהיה להם החשיבות של עולה על שולחן מלכים,

סעי' ח' – להמתין לפת כשר

יש מי שאומר דבמקום שאין פלטר מצוי כלל, מותר אפילו של בעלי הבתים. (וא"ל להמתין על פת כשר, וכן נוהגין) (נ"י נקס א"ח).

פלטר במקום לאכול פת עכו"ם. נזכיר שוב, ההיתר של פת בעה"ב הוא אך ורק כשיודע בברירות שכל המוצרים והכלים כשרים, דאל"ה אין קולא כלל. נמצא, ההיתרם השנויים כאן אינם שכיחים.

בראשונים [רשב"א, נמוק", טור] **מבואר**, דאפ' לדעת הרמב"ן והרמב"ם שהחמירו בפת בעה"ב במקום שאין פלטר כלל, מ"מ יש ציורים שיקילו, כגון שמתענה ג' ימים, או לכבוד שבת. ויש דעות שונות בהבנת קולות אלו.

הטור והרשב"א פי' שההיתר של מתענה ג' ימים הוא כפשוטו, שלא אכל מאומה, ולכן הוא סכנה, וממילא יכול לעבור על תקנת חז"ל.

מאידך, הריטב"א ובא"ח ודרכ"ת ופר"ח פי' דהשו"ע [דס"ל שהעיקר כדעת הרמב"ם, שהביאו בסעי' ב' כסתם] מיקל אפ' אינו מתענה לגמרי לג' ימים, אלא כל שלא אכל פת, אע"פ שאכל דברים אחרים, יכול לאכול פת בעה"ב. וההבנה בזה, דאע"פ שאכל, מ"מ עיקר השביעה באה מפת, וממילא לא היה שבע ג' ימים,

מתי פת בעה"ב מותר

בסעי' ב' כ' השו"ע דפת בעה"ב של גוי אין מי שמורה בו להקל, כלומר אפ' בשעה"ד. וזהו שיטת הרמב"ם ורמב"ן. אבל כאן הוא שיטת התוס'. נמצא, השו"ע סתם בסעי' ב' להחמיר, וכאן מביא המקילין בשעה"ד בשם יש מי שאומר. [וגם בסעי' ט"ז מביא מקילין הללו, ושם מבאר עד כמה יש להמתין עבור פת פלטר.]

הפר"ח והבא"ח ס"ל דזה כסתם וי"א בכל מקום בשו"ע, ויש להחמיר.

הרמ"א כאן, וכן בסעי' ט"ז, מיקל, ומתיר פת בעה"ב במקום שאין פלטר, ואף כ' דאי"צ להמתין על פת כשר, והיינו פת פלטר, אלא אוכל מיד. וע"כ ס"ל דגם גזירה זו לא נתקבל בכל מקום, ולכן יש להקל בעת הצורך, ואי"צ להמתין עליה.

וכמובן, הש"ך שהחמיר כהשו"ע, וכן אנן שנוהגים כוותיה, ס"ל כאן לכה"פ כהי"א שבשו"ע, ויש להמתין עבור פת

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

הנה, בסעי' ג' הבאנו מהלך השני של הש"ך להחמיר בפת פלטר כשהגוי הזמין. ויל"ע, מה דינו של פת בעה"ב כשמזמינו לביתו. כלומר, פת בעה"ב שיש היתר כשאין לו פת אחר, אם הגוי מזמין, האם גם זה נאסר או לא. בנוסח אחר, האם יש איסור חדש של 'מזמינו' או"ד מזמינו עושה פלטר כבעה"ב, ותו לא.

ולכאור', מהא דאין איסור 'מזמינו' על פת ישראל, ע"כ אינו איסור חדש, אלא חומר בפלטר שעושהו כפת בעה"ב, וממילא אין סיבה לומר שלא שייך ההיתרים של פת בעה"ב כשמזמינו.

הגיע לאזננו שמועות של אנשים שומרי תו"מ החולכים לטיוולים במדבריות שונות במדינות ערב, ונפגשים עם ערביי המקום שמכניסים אותם לאוהליהם ומראים להם צורת חייהם, ואף מכינים להם כוס תה, ופיתות חמות וטריות. ויש מהם שאוכלים הפיתות כיון שרואים שאין שום שאלות בכשרותו. ומצד פת עכו"ם, הם טוענים שהוא פת פלטר כיון שמשלמים לראש הטיול עבור הביקור, ועוד, אפ' הוא פת בעה"ב, הרי אין להם עוד מה לאכול.

והאמת נראה, שאין להקל בזה כלל. קודם כל, כיון שלא משלמים לו עבור הפת, אלא משלמים לו על טירחתו וזמנו שהזמין אנשים זרים לתוך ביתו, אינו נחשב כאילו עשה הפת כדי למכור, אלא עשה הפת עבורו ועבור בני ביתו ועבור אורחיו הבאים אליו, ואי"ז בכלל פלטר.

ואין להתיר משום שאין להם פת אחר, דהא אפ' בפלטר שהזמין, החת"ס צעק

וממילא יכול להקל. [ועפי"ז יל"ע אם היתר זה נוגע, כי יש הרבה אנשים שלא אוכלים פת במשך כמה ימים, אלא נשבעים ממאכלים אחרים].

ולגבי הקולא של שבת, גם בזה נחלקו הני דעות. הרשב"א והטור ס"ל דההיתר הוא כדי שלא יצטרך להתענות במשך כל השבת, אבל כשיש לו מאכלים אחרים, אע"פ שאינו פת, אינו יכול להקל לאכול פת בעה"ב. וכ"פ הכה"ח.

מאידך, החיד"א במחזיק ברכה בשם המו"ק ס"ל דההיתר הוא למי שיש לו מאכלים אחרים, אלא שאין לו פת, והקילו עבורו לאכול פת בעה"ב כדי שיכול לאכול פת בשב"ק.

וע"ע בשו"ע או"ח סי' שכ"ה סעי' ד' וביה"ל שם, דמשמע דלמד דעת השו"ע כהבנת המחמירים, ואין להתיר פת בעה"ב בשב"ק אלא כשאין לו שום מאכל אחר לשב"ק, דאל"ה לא היה לדחוק כ"כ ולפרש השו"ע דקאי על פלטר.

ובאמת, כן מוכח מהמ"ב בסי' רע"ד סק"ד בשם הפמ"ג [מ"ז סק"ב] דמי שאין לו בשבת פת ישראל כי אם פת אינם יהודים, מותר לאכול ממנו. והפמ"ג הוסיף דלא גרע מאיבה, וכוונתו לסעי' ט"ז שמותר לאכול פת עכו"ם כשאוכל עם מי שאינו נזהר, עיי"ש; ואין מי שאינו נזהר מפת בעה"ב, אלא ע"כ איירי רק לענין בפת פלטר. ולכן, הפמ"ג והמ"ב רק מתירים ע"פ איבה, והיינו פלטר, במי שאין לו פת, ולא אמרו היתר לאכול פת בעה"ב כשאין לו פת אחר, וע"כ משום שיש לו עוד מאכלים, שמע מינה.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

וציור הנ"ל שהישראל נפגש עם ערבי באוהל שלו, ושואל וחוקר ומתעניין על אורח חייו, זהו הקורבה שחז"ל רצו למנוע, ולכן ודאי אין לנהוג כן, אפ' אם אין לו פת אחר.

והניחא בישראל שתועה במדבר, ואין לו מה לאכול, ולכן גוי מזמינו לביתו להאכילו פת בעה"ב, ובאמת אין לו מה לאכול בלעדיו, יש להקל, אבל היכא שהוא 'חווייה' בעלמא, לכאן הוא נגד תקנת ורצון חז"ל.

[א.ה. שוב אמרו לי שראש הטיול מקפיד להשליך קיסם להתיר את הפת. ויתכן שזה הכשיר את הפת, אבל לכאן ה'נשמה' של האיסור עדיין כאן.]

[ביאור דברי הרמ"א כאן נתבארו בס"ד בסעי' ט"ז.]

ד'חלילה' להקל, נוסח שלא שמענו ולא ראינו בשום פוסק במשך כל הסימן, אדרבה, בכל הסימן רואים שאין כאן איסור גורא כ"כ, כי לא נתקבל בכל מקום, והתירו משום חיי נפש, וכו' וכו', ויש היתירים משום איבה שלא מצינו בשום מקום אחר. והטעם שהח"ס כ' כאן חלילה, לכאן הוא ע"פ הפרי תואר שהבאנו, שחז"ל ביטלו את הגזירה משום חיי נפש, ואין הציבור יכולים לעמוד בו, ועל הלחם יהיה האדם. אבל טעם הגזירה שלא רצו הקורבה שמא יבא לידי חתנות, עדיין במקומה עומדת. ולכן, היכא שהגוי מזמינו לביתו, בזה קיים את החשש שיראו ממנו חז"ל, במלא תוקפו וגבורתו, ולכן ודאי כאן חזר התקנה למקומה, והוא נגד התקנה והרצון של חז"ל במי שמיקל בזה. ובזה מובן מדוע החת"ס כ' חלילה להקל.

סעי' ט' וי' – ניער האש, השליך קיסם

סעי' ט': הדליק עובר כוכבים התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה עובר כוכבים, או שהדליק העובר כוכבים ואפה בו ישראל וניער האש מעט, הרי זה מותר. ואפילו לא זרק אלא עין אחד לתוך התנור, התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה. (ואם נפח צאץ הוי כחיתוי) (טור סימן קי"ג וצאגור צקס ר"י מולין והוא צתשובת מהרי"ל).

סעי' י': אם אפו בתנור על ידי עובר כוכבים ג' פעמים ביום א' והכשירו התנור על ידי קיסם בב' הפעמים, ובפעם השלישית לא הכשירו, מותר. (מרדכי). הגה: וי"א דאם הכשיר התנור פעם א' ולא עמד התנור מעת לעת צלל היסק אפילו אפאו צו כך כמה ימים, הכל מותר מכא הכסר הראשון (ארוך כלל מ"ד ואגור). ויש לסמוך על זה.

לעשותו פת ישראל, ושלא יהיה פת פלטר או פת בעה"ב. וסוגיא זו שייך גם לסי' הבא של בישול עכו"ם, דלהרמ"א

עיסוק ישראל להתיר הפת

סעיפים אלו עוסקים מתי ואיך מהני עיסוק של ישראל בתהליך האפיה

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

וכן מבואר בהמ"ב [בשם האחרונים] בהל' עשי"ת שכ' שלא לסמוך על השלכת קיסם לכתחילה בימים אלו; ע"כ אין היתירים אלו לכתחילה. וכן נקט השב"ח ל' זו קל"ג] בפשיטות. וכ"ה בשדי חמד.

[השו"ע והרמ"א והנו"כ כאן לא חילקו, ומשתיקתם משמע דזה לכתחילה. וכ"פ הפר"ח בכמה מקומות.]

יל"ע, כשיש ברירה בין פת פלטר רגילה או פת בעה"ב שהותר ע"י השלכת קיסם, מאי עדיף טפי. ויש המביאים ה'מזמור לדוד' דס"ל דקיסם עדיף. ויש לברר האם היה ספרדי או אשכנזי, דאם הוא ספרדי, פשוט שיוורה כן, אבל לאשכנזי עדיין צ"ע.

יל"ע, האם קיסם מהני כשהושלך ע"י ישראל קטן. הערוגת הבושם כ' דמהני, ושקטן נאמן בזה. והנה, לא ביאר לנו מדוע ס"ל דקטן נאמן, דאע"פ שזה איסור דרבנן, מ"מ אינו שוב בידו להתיר האי פת. ועוד, אפ' באיסור דרבנן, כגון טבילת כלים של זכויות, החמירו האחרונים בנאמנות של קטן כיון שיש חזקת איסור. הערוה"ש שם היקל כיון שאין לו חזקת איסור אלא חזקת מצוה, וקטן נאמן כנגד זה. ויל"ע, האם כאן יש להפת חזקת איסור או לא. וע"ע בזה, וע' מש"כ בנושא 'ספק פת עכו"ם'.

בגדר ההיתר של קיסם, ודין תרמוספוט

מבואר כאן דאם הישראל השליך קיסם לתוך התנור בעוד הפת שם, מהני לעשות כולו פת ישראל. ויל"ע, מדוע זה מהני, הא סו"ס כל האפייה, מתחילתה

שם שתי הסוגיות שוות לענין זה, אבל לדעת השו"ע רק בפת יש קולות אלו, אבל לא לענין בישול.

התוס' בע"ז ל"ח כ' דסוגיא זו אינה ברורה, ויש הבדלים במנהגים בין בבל לא"י. ודברי תוס' שרירין וקיימין גם אצלנו.

בגמ' מבואר שיש ג' אופנים שהישראל יכול לעסוק מעט בהכנת הפת להתירה, אע"פ שהגוי עושה עיקר המלאכה. הא', כשהגוי הדליק האש אך הישראל הניח הפת בהתנור, מותר, כי הישראל אפה הפת. הב', כשישראל הדליק האש, והגוי עשה ההנחה. והג', הגוי הדליק האש ואף הניח, אך הישראל חיתה את האש, שרי.

השו"ע הביא כל ג' קולות אלו, וקולא הג' כ' בנוסח שהישראל ניער בה מעט.

עוד קולא הביא השו"ע, אם הישראל זרק עץ א', התיר כל הפת שבו. מקורו של היתר זה הוא מנהג קדום המובא בראשונים, אבל אינו גמ'. הרמ"א חוסף דאם הישראל נפח באש, דינו כחיתוי. בסעי' י' יש עוד קולות, להתיר אפיות הבאות אחרי שהכשירו ישראל פעם אחת.

ויל"ע, מכיל עצות הללו, איזה מהן מותר לכתחילה, ואיזה מהן מותר בדיעבד ובשעה"ד.

הערוה"ש כ' דג' הראשונים שמקורם בגמ', מותר לכתחילה, אבל אלו שניתוספו אח"כ, כגון השלכת קיסם, אינם אלא בדיעבד.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

מעט מן המעט, לכאורה מותר ממעט קיסם, והיכר.

יל"ע, גוי הכנים את הפת לתנור והדליקו, אם ישראל מגדיל גובה החום, כגון 180 מעלות עד 200 מעלות, האם זה מכשיר את הפת בהתנור.

והנה, בתנורים של גז, לאפוקי תנורים חשמליים המצויים אצלנו, ודאי מהני, כי מגדיל עצם האש, והוא ק"ו מחיתוי, וכנ"ל לענין קדירה. והשאלה הוא רק בתנורים חשמליים שלנו, שבהגבהת הטמפרטורה אין הגוף חימום מתחמם עכשיו יותר, אלא במקום שהתרמוסטט יכבה אותו בעוד חמש דקות, יישאר דלוק לעוד שבע דקות. נמצא, הישראל רק מנע הכבוי מלהגיע, אבל לא עשה שום דבר בענין האש.

ואע"פ שאם לא היה מגביר החום הפת היה מוכן בעוד חצי שעה, ועכשיו ע"י טיפול שלו הפת מוכן אחרי עשרים דקות, מ"מ כבר הוכחנו שאין ההיתר של קיסם מחמת שמיהר הבישול, אלא משום היכר שעשה משהו בהאש, אבל כאן לא עשה שום דבר בהאש אלא מנע הכיבוי מלחול.

והניחא כשהתרמוסטט כבר כיבה את האש, וע"י שהגביה את החום נדלק שוב, עכשיו נדלק ע"י מעשה שלו, אבל כשהיה דלוק כבר, הרי לא עשה כלום.

וכן אם הפעיל עכשיו המאוורר או שהוריד החום עד שהתרמוסטט כיבה ואח"כ העלה דרגת החום שהיה מקודם, או שפתח הדלת ואח"כ סוגרו [ע"פ רמ"א בסעי' הבא], ודאי מהני להכשיר את

ועד סופה נעשה בידי גוי, ומה זה משנה אם הישראל השליך קיסם קטן.

והביאור, כמש"כ שו"ע כאן, והוא ע"פ הרמב"ם שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה. כלומר, אין השלכת קיסם נחשב כאילו הישראל הדליק האש, אלא הוא היכר בעלמא לגלות שפת של גויים אסורה, אבל כשישראל מעורב בו, מותר.

והנה, יש ראשונים המפקפקים על עצם ההיתר, כגון הרא"ש והרמב"ן, ומקשים הא קיסם אינו מעלה ואינו מוריד בעצם הבישול, ואיך זה מתיר את הפת. והתשובה, לפי הרמב"ם והשו"ע ודעימיו, שאין ענין קיסם קשור לעצם הבישול להגדיל האש, אלא הוא היכר בעלמא, ולכן לא איכפת לן במה שאינו משפיע.

והנה, יש ראשונים, כגון הרשב"א, שביארו ההיתר של קיסם הוא משום שמגדיל האש וממהר הבישול, אבל הרמב"ם והשו"ע מבואר דלא כזה, והוא מדין היכר בעלמא.

וע"ע באחרונים [גר"א סקי"ח, מהרי"ל, דרכ"מ סימן הבא סק"ו] אם הקיסם באמת מגדיל את האש, והעיקר הוא שיסוד ההיתר נובע מההיכר ולא מהשפעתו על הבישול, וכמו שנתבאר בס"ד.

למשל, כשיש קדירה על הגז, שההדלקה וההנחה נעשה ע"י גוי, אם הישראל מגדיל את האש, אם הגדיל אותו באופן משמעותי, ה"ל כהדלקה וחיתוי ע"י ישראל. אבל אם הגדילו רק

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

אמנם, דבר זה שנוי במח'. המנח"י נד' כ"ח ד"ן מיקל להדליק התנור ע"י גרמא, ולא האריך כמש"כ, אלא ס"ל דיש כאן השפעה של ישראל, ולא גרע מנפיקה. וכן הסכים לדינא האבן ישראל.

מאידך, המחזה אליהו [ב' מ"ג] מק' ע"ז, ומחלק בין נפיקה לגרמא, דזה מעשה שלם משא"כ זה, עיי"ש.

ונראה, דכוונת המנח"י להתיר הוא משום דסו"ס יש כאן יחס והיכר של ישראל אל הפת, ולכן לא איכפת לן במה שהוא מרוחק, סו"ס יש כאן יחס והיכר.

ואם לזאת, ה"ה תרמוסטט, אע"פ שאינו מטפל בעצם האש, מ"מ היחס שמצריך המנח"י, שייך גם כאן.

וכ"ת הלא הגברת התרמוסטט אינו מעשה הדלקה בהל' שבת, וא"כ ה"ה בנידו"ד לא יחשב כמעשה הדלקה, י"ל, אה"נ אינו מעשה הדלקה בשבת, אבל ודאי ה"ל מעשה בישול, והעושה כן בשבת חייב משום קירוב הבישול.

וכ"ת, הא בשבת אינו חייב, משום שזה גרמא, י"ל דגרמא לא מהני להתיר בהל' שבת אלא כשאינו חלק ממערכת, אבל אם כך הוא אופן הפעלתו, וכן הוא מתוכנן, אין לזה החיתור של גרמא; ע"ע אחיעזר [ג' ע'] ע"פ הרא"ש בענין זורה ורוח מסייעתו חייב דהיינו רביתיה, וה"ה לכל מלאכה שכן הוא דרך עשייתו.

וממילא, אם בהל' שבת זה נחשב כמעשה בישול, ה"ה בענייננו.

והאמת, הדברים הם ק"ו. אצלנו בפת עכו"ם אי"צ שיחיה מעשה בישול או אפייה של ישראל, אלא סגי אם הישראל

הפת, אבל לא כשהעלה הטמפרטורה בלבד.

ולכן לכאו' היה נראה, שאין בהעלאת דרגת התרמוסטט כדי להכשיר את הפת. וכן נקט החלקת בנימין, וכמה ארגוני כשרות, כגון Star K, וה"ה OU ע"פ הוראת הרב בעלסקי.

ולפי"ז, כשעשה כן ואינו יודע אם התרמוסטט היה דלוק או כבוי בשעה שעשה כן, אם היו בדקות הראשונות של האפייה, יש להניח שעדיין היה דלוק. ואם היה בהמשך האפייה, לכאו' זה ספק, והש"ך כ' ספק דרבנן לקולא.

אמנם האמת נראה, דודאי הגדלת טמפרטורת התרמוסטט מהני להכשיר הפת שבתוכו, אפ' אם לא הגביר את האש, כל כמה שהפת היה מוכן יותר מהר מחמת טיפול שלו. ובס"ד נבאר נימוק דברינו.

דהנה, נתבאר למעלה שאם הישראל הדליק את האש של התנור, אפ' לפני שהגוי הכניס את הפת, מהני להכשיר את הפת שבאה לאחמ"כ. והטעם, דסו"ס אילולי עסק הישראל לא היה לנו פת, ולכן אע"פ שהטיפול שלו רק עזר דרך גרמא, מ"מ יש כאן יד' ישראל מהא שהפת נאפה, דאילולי הדלקתו לא היה לנו פת אפוי, וממילא הוי פת ישראל.

ומסברא, אם גרמא של הדלקת התנור לפני הפת מהני להכשיר את הפת, ה"ה גרמא דגרמא יהני, כגון המדליק התנור ע"י שעון שבת לפני הגעת הפת, עדיין נקרא פת ישראל, דאותו הבנה שייך בשניהם, סו"ס ניכר העסק של ישראל מהא דיש לנו פת.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

גרמא בפת עכו"ם

מדין גרמא בפת עכו"ם, האם המעשה של ישראל יכול להיות בגרמא, הבאנו למעלה מח' מנח"י ומחזה אליהו.

כגון, גוי הניח הפת בהתנור שנדלק ע"י ישראל לפני כן בגרמא, זה מח' מנח"י ומחזה אליהו, ובדיעבד יש להקל.

וכ' המחזה אליהו, שאם מעשה של הגוי היה גם בגרמא, כגון שהגוי הדליק הקו ייצור דרך גרמא, ואח"כ הישראל הדליק התנור דרך גרמא, ודאי יש על אפייה זה שם של פת ישראל, ומותר.

ואם אין כאן מעשה של ישראל כלל, ויש רק מעשה של גוי בגרמא, יל"ע אם פת זה מותר, דאע"פ שאינו פת ישראל, מ"מ הוא גם אינו פת עכו"ם, ולא מצינו איסור על פת 'כלום'. ואכן, הבא"ח [חוקת כ"ב] היקל בזה. ולכאן, כל היכא שהוא מערכת, לא שייך היתר זה, וכמו שנתבאר.

כגון, גוי הכנים הפת לתנור בעודו כבוי, ואח"כ בא ישראל והדליקו בגרמא, להמנח"י ודאי דשרי כי יש כאן פת ישראל בגרמא. ואפ' לפי המחזה אליהו יש להקל, דאפ' אם המעשה של הישראל אינו נחשב כמעשה אפייה, מ"מ א"א לומר שמעשה הגוי היה מעשה אפייה, ולכן פת 'כלום' מותר.

אם יודע שהישראל הדליק בגרמא, אבל אינו יודע אם הגוי הניח הפת לפני כן או לאחר מכן, להמנח"י אינו מעלה ואינו מוריד. להמחזה אליהו, לכאן נגיד בזה ספק דרבנן לקולא. ועמש"כ בהמשך בנושא 'ספק פת עכו"ם'.

עושה איזה פעולה להראות השייכות והיחס של ישראל בהכנת הפת. ואפ' קיים שאינו משפיע על האש או הבישול מהני, דסו"ם הוא היכר שישראל עוסק בה. וממילא, אם המגביר התרמוסטט בשבת חייב משום קירוב בישול, ולמעשה הפת מוכן לאכילה יותר מהר בגלל המעשה שלו, הרי ודאי זה נחשב כהיכר אפ' יותר מהשלכת קיסם בעלמא, ומכיון שקיים מהני, ק"ו שזה מהני.

וכ"ת, הא חז"ל התירו קיסם, והיינו מיפול בעצם האש, ואין לנו לחדש מעצמנו עוד היכר אחרת שאינו בעצם מיפול האש, אע"פ שלדעתנו הוא היכר יותר גדול, י"ל, אח"כ אם היה גמ' שהתיר קיסם לא היינו רשאים להוסיף מדעתנו. אבל כיון שמקור לקיסם אינו גמ', אלא הוא מנהג, אע"פ שהוא מנהג קדום מאוד עד שמוכא בראשונים, מ"מ יש ביכולתנו להיכנס להבנת העניינים, ולהגדיר מה נחשב כהיכר, ולהוסיף היכר בפת אע"פ שאין היכר בהאש.

וכך נראה להורות לדינא, דמועלת הגברת התרמוסטט מדין קיסם.

עוד, ע"פ דברינו היה מקום לומר, דאם התנור היה חם מדי, והפת היה עמדה להישרף, והישראל הנמיך את האש ועי"ז הפת יצאה יפה, יש מקום לומר שיש כאן יחס ושייכות של ישראל, ונחשב פת ישראל. אבל זה חידוש גדול שאין ביכולתנו להתיר למעשה, אבל הוא ממחיש רוח דברינו. ואכן, השבט הקהתי [ו' ר"פ] הסתפק בזה לענין בישול עכו"ם [דלדידן הסוגיות שוות].

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

וע"ע בשבו"י דג"כ החמיר משום דחמר בהיחם של ישראל. וגם בזה יש להקשות, הא הדליק ע"י ישראל אינו מותר מצד היחם, אלא ע"י עצם ההדלקה שהיה ע"י ישראל, וה"ה כאן. וצ"ע.

לדינא, היה נראה להקל עכ"פ בהדלקה ראשונה, אבל מכאן ואילך צ"ע. וע"ע בזה.

הוסיף נורה חשמלית בתוך התנור

יש ארגוני כשרות, דבכדי להתיר כל שאלות של פת ובישול עכו"ם, הם מתקינים נורה חשמלית בתוך התנור של המפעל, ושמו Glow Bulb 'גלובולב', ונורה זה דולק תמיד ואין כח ביד הגוי לכבותו או להדליקו, והוא מחמם התנור במקצת, ונמצא שיש שם קיסם תמיד לעולם ועד.

בארגון Star K נוהגין כן לכתחילה, אך ה OUN לא ניחא להו בזה, וטוענים דקיסם מהני רק להאש שזרק בו, אבל לא לעוד אש שידלק. ויש שטענו כן בנוסח אחר, הא קיסם הוא מדין היכר, וא"כ אינו מועיל אלא פעם אחת. והתשובה לזה, דחדא, מסעי' י' מבואר דלא כזה. ועוד, הלא הקיסם עדיין כאן בפעם השניה.

יש שטענו דקיסם לא מהני אלא כשהוא בתוך האש, אבל לא כשהוא עומד בפנ"ע. והאמת שזה חילוק, אבל לא נראה שזה מחלק, כ"ש כפי שביארנו שזה מדין היכר.

ויש שטענו דאם מדיני היכר, הרי אינו היכר אלא כשהוא נראה כדבר משונה, אבל אם נראה כסתם תאורה בתוך התנור, אינו היכר. והאמת, דאם אכן

יש ארגוני כשרות כמו ה OUN שהמשגיח מדליק התנור ע"י שליטה מרחוק מטלפון שלו. ואפ' לפי המחזה אליהו, ואפ' בלי החידוש של האחיעזר, זה שפיר פת ישראל, כי זהו הכפתור של התנור, ואינו גרמא אלא מעשיו ממש [וחייב בשבת משום הבערה].

מאידך, Star K ס"ל דזה נחשב גרמא, ועוד גרוע מזה, ומדמין לנידון של 'אש מאש' שיתבאר בס"ד לקמן, ומקילין רק בדיעבד ממש, וס"ל שאין לארגון כשרות לאשר את זה כפת ישראל. וזה לשיטתם בהל' גרמא בהל' שבת, אבל העיקר כדעה ראשונה, וזה נחשב כמעשה ממש.

יל"ע, האם הישראל יכול לערוך טיימר על תנור כדי שיידלק כל יום בבוקר ויכבה כל יום בערב, ואז הוא פת ישראל למשך חיי התנור. לפי המנח"י, זה מהני. לפי המחזה אליהו שהחמיר לענין גרמא, יש לדון את זה להתיר, דסו"ס זה מערכת, וא"כ לכאן לא נחשב כגרמא בעלמא.

התשובות והנהגות [ג' נ"ז] פסק דהדלקה הראשונה שע"י הטיימר מהני, אבל כשכבה ונצטנן ונדלק שוב, לא מהני, כי זה כבר כח כוחו, וכאילו כלו חיציו.

השבט הקהתי כ' דלא מהני כיון שאינו היכר שהישראל הדליקו. ולא הבנתו כוונתו, הא ישראל המדליק אש והלך, ואח"כ בא עכו"ם ואפה שם, הוי פת ישראל, אע"פ שאין ישראל כאן, ומ"ש כאן. כלומר, אין ההיתר בטיימר משום שהוא כקיסם והיכר, אלא הוא מדין הדלקה ע"י ישראל, וזה מותר בפנ"ע אפ' אינו ניכר. וצע"ג.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

ההיתר של פעי' י'

השו"ע דיבר על תנור שהכשיר בקיסם ב' פעמים, ומתיר הפת שנאפה בו בפעם שלישית. וכ' הבאר הגולה דג"פ הוא לאו דווקא, ורק נקט כן משום מעשה שהיה, וסגי בפעם אחת, כל שנשאר גחלים מאפיה הראשון.

מאידך, הרמ"א, ע"פ האו"ה, מיקל אפי' אין שם גחלים, אלא שלא עמד בלי אפיה מעל"ע, דאז נגמר חומו, אבל כל שאפו תוך מעל"ע, נמצא חום של האפיה הראשונה שהוכשר ע"י קיסם גורם שההסקה השנייה הוא יותר קל, ולכן מתיר גם אותה. וכל שלא נגמר השפעת אפיה השנייה, כלומר שלא עבר מעל"ע, יש בכוחו להכשיר אפיה השלישית, וכן לעולם.

האו"ה כ' דעצה זו אינו אלא בדיעבד. ומכאן הערוה"ש הנ"ל למד דכל ההיתרים שאינם שנויים בגמ' הם בדיעבד, והבאנו דבריו למעלה. [והגר"א כאן מבואר דהיתר זה עדיף מקיסם. נמצא אם זה בדיעבד, כ"ש דקיסם אינו אלא בדיעבד.]

אמנם, הרמ"א מסיים 'ויש לסמוך על זה'. ויש לדון בכוונת הרמ"א, האם כוונתו לומר שיש לסמוך ע"ז לכתחילה, או"ד כשנעשה כבר, יש להתיר לכתחילה. והא מיהא נראה, דלכא' הוא מיקל יותר מהאו"ה שהוא המקור להיתר זה.

בתנורים שלנו אין היתר זה נוגע אפי' לפי הרמ"א, כי אין חומו נשאר יותר מכמה דקות. ואם אכן נדלק שוב ע"י גוי

היה נראה כאור רגיל, לכא' יש בזה טענה, אבל במציאות אינו נראה כאור רגיל.

והעיקר, המציאות הוא שנורה הזה מוסיף חום בתוך התנור, נמצא אינו רק מתיר מדין קיסם, אלא זה כניער וחיתה ונפת, ומעשה הישראל מועיל בעצם בתהליך האפייה והבישול, וא"כ אינו רק מדין היכר.

נמצא, טרם ראינו טענה מדוע נורת ה'גלובולב' לא יהני להכשיר התנור, ולכן לדינא שרי, ואין אנו מבינים מדוע הOU לא ניח"ל בזה.

והנה, הבאנו למעלה הערוה"ש ועוד שההיתר של קיסם אינו אלא בדיעבד. ולפי הטענה האחרונה שהבאנו, שאינו רק בקיסם אלא כחיתוי, נמצא שההיתר של גלובולב הוא מותר לכתחילה. נמצא, אלו שהחמירו לענין הדלקה טלפונית, יקילו כאן [וכן הוא המציאות].

והאמת, ההיתר של נורה זה הוא עצה להרבה ציורים שונים. כגון אנשים מבוגרים שיש להם עוזרים סיעודיים שאופים ומבשלים עבורם, יתקין ישראל עוד גוף חימום בתוך התנור כאש תמיד לא תכבה, וזה יכשיר כל וכל התבשילין, וכמו שיתבאר בס"ד.

וכן, מאפיה במקום נידח שהמשגיח יכול להגיע לשם בפועל רק לעיתים רחוקות, ולשאר ענייני כשרות הם סומכים על מצלמות, יש עצה שיתקן 'גלובולב' או עוד גוף חימום בדרך שנתבאר למעלה, והכשיר כל הפת.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

אפה הגוי שלא במתכוון

מעשה שהיה פעמים רבות, הניחו החלות בתוך התנור והדליקו, אלא שהיה הפסקת חשמל. הגיע החברה [גוי] ותיקן החשמל וממילא נדלק התנור, ונאפה הפת. האם פת זה הוא פת עכו"ם.

והניחא כשהישראל הדליק, ורק אחר כמה דקות נפסק החשמל, ותיקנו הגוי מהר, ועדיין היה חם מהדלקת ישראל, בזה יש להתיר ע"פ רמ"א בסעי' זה, אבל בלא"ה יל"ע מה דינו.

והנה, השו"ע בס' הבא סעי' ה', ע"פ הגמ' ע"ז ל"ח, עכו"ם שהציץ אגם ולא נתכוון לבישול, מותר לאכול מה שנתבשל על ידו שלא במתכוון.

ואם לזאת, כשהגוי תיקן החשמל לא היתה כוונתו עבור מעשה האפייה, אלא כוונתו היה רק לתקן הזרם, לא נאסר הפת.

ולכאן, ה"ה אם העוזרת הגויה הכניסה החלות לתוך התנור והדליקה, ואח"כ נכבה החשמל, ובא גוי אחר ותיקנו שלא במתכוון לאפייה, ונאפו החלות, מותרים, כי אין כאן אפייה של גוי האוסרת את החלות. וע"ע בזה.

ואם החלות כבר היו אפויים במקצת, או שהיה ספק, עמש"כ בזה בסעי' י"ב, ובסעי' הבא בסעי' ו' ואילך.

ספק פת עכו"ם

כ' הש"ך בסק"כ, כשיש ספק אם הישראל הכשיר את התנור של הגוי, שרי, דהוי ספק דרבנן לקולא. וה"ה לכל

כשהיה עדיין חם מאפיית ישראל, אה"נ להרמ"א הפת כשרה.

הOU דן מהו החום הנדרש כדי להקל ע"פ הרמ"א, וכתבו שרק חום שיש ביכולתו לבשל או לאפות איזה דבר, ודנו מהו חום הזה. ואין לנו הבנה בדיונים אלו, הא ההיתר של חום נשאר אינו משום שיש ביכולתו לבשל, אלא הוא משום שמיקל על חימום והיסק הבאה כיון שמתחמם יותר מהר, וא"כ כל שנשאר מספיק חום כדי שהתנור יגיע לחום הנדרש יותר מהר, נכלל בהיתר זה. וכדברינו מבואר גם בדברי האו"ה עצמו, עיי"ש.

[א.ה. יל"ע, הא דיש היתר בתנור אם חומו נשאר, האם ההיתר שייך גם לענין בישול, כגון בקדירה, האם נוכל להקל אם הקדירה או המאכל או החצובה כבר מחומם ע"י ישראל. כגון אם נכבה האש, והדליקו שוב הגוי, והקדירה נתחמם יותר מהר מחמת החום שהיתה ע"י הדלקת הישראל, האם זה מכשיר המאכל. ולא מצינו אף א' שיקל בזה, וע"כ הוא קולא רק לענין תנור, שיש רווח במה שמתחמם יותר מהר, ו/או קשה לחממו, ו/או הישראל סייע בהחום שיבשל המאכל, ולא בחום צדדי שמסייע בעקיפין. וע"ע בזה.

אבל, אם הכינו בתנור איזה תבשיל, להרמ"א שנביא לקמן שהיקל בבישול כמו בפת, ה"ה שיש להקל בענין זה, והיסק שני מתיר גם בבישול, כשהוא [בתנור].

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

היתירים אלו בנוגע לבישול עכו"ם

הגמ' שהבאנו בתחילת הסעי' שהוא המקור להיתירים אלו, כגון הנחה של ישראל או הדלקה של ישראל או חיתוי וכו', איירי לענין פת עכו"ם. אבל אין גמ' להתיר כן בבישול עכו"ם. השאלה הגדולה, האם יש להשוות דיני בישול עכו"ם לדיני פת עכו"ם.

הרשב"א בתורת הבית ס"ל דהגמ' קאי דווקא לענין פת, אבל לא בבישול, ולא מהני הא דישאל הדליק את האש או חיתה אותו. לענין ההיתר של מעשה ההנחה, גם הרשב"א מודה שזה מתיר בבישול, כגון שגוי מדליק האש, ואח"כ הישראל מניח הקדירה עליו, כי אי"ז מותר מחמת ה'היתר' של הגמ', אלא משום שזהו באמת בישול ע"י ישראל. אבל הניח הקדירה ואח"כ הדליק הגוי האש, אינו מותר לאף א', כי אי"ז הנחה במקום שיכול להתבשל כעת.

גם הר"ן ס"ל דבישול חמירא מפת, דבאפיה יש איזה אומנות ומקצועיות בענין האש, שהוא יחמם הפת אבל הגחלים לא יגעו בו, וא"כ המדליקו פעל לענין הפת, משא"כ בקדירה שאין האוכל נוגע בתחתית התנור, א"כ טיפול של האש אינו מספיק להיחשב כעסק ישראל בעסק הבישול.

הר"ן ס"ל כן לענין ההיתר של הדלקת האש, אבל לענין חיתוי בעוד שהקדירה שם, מותר, דסו"ם קירב את הבישול. וכן היקל לענין קיסם.

יש עוד ראשונים שס"ל דאין ההיתרים של פת עכו"ם מתירים לענין בישול, הלא

ספק בסוגיין, כגון אם הקיסם של ישראל היה לפני שסיים לאפות, וכדו'.

הגליון מהרש"א מציין לש"ך כללי ספ"ם, סי' ק"י כלל כ'. וכוונתו להקשות על הש"ך ממש"כ שם דבספק דרבנן שיש בו חזקת איסור, לא אמרי' ספק דרבנן לקולא; וא"כ איך היקל הש"ך כאן.

והתירוץ, דאה"נ התנור היה לו חזקה שאינו נדלק ע"י ישראל, ואה"נ הפת אין לו חזקת פת ישראל, מ"מ, עד שנאפה ע"י הגוי אינו איסור, וא"כ השאלה כאן הוא האם האיסור של פת עכו"ם חל עליה, ואי"ז נחשב חזקת איסור, ושפיר אמרי' כאן ספק דרבנן לקולא.

אך יל"ע משאלה אחרת המבואר בסי' ק"י [בפ"ת שם בשם המשנה למלך, וכן בהגרש"ק] דלא אמרי' ספק דרבנן לקולא כדי לחדש היתר, וא"כ יש ספק אם המתיר הגיע, וא"כ ה"ל לאיסור מספק.

אמנם, המ"ב בכמה מקומות מבואר דהיקל בשאלה זה, כגון ספק נטל לולב ביו"ט שני, ספק תקע שופר ביו"ט שני; ולכן יש להקל על שאלה זה. ומהש"ך שלנו יש סמך להמ"ב.

הנה, אע"פ שאמרי' כאן ספק דרבנן לקולא, מ"מ עדיין יש מקום להחמיר ע"פ גדרי קדושה וטהרה. כך עולה מדברי הבא"ח [חוקת ב' כ'] בשם האריז"ל.

והאמת, בשאר שאלות של ספק דרבנן לקולא, רוח הפוסקים שאין להקל בכדי, ושישתדל לצאת מהשאלה ככל האפשר, ע"ע מש"כ בס"ד בסי' ק"י. אמנם אצלנו בפת עכו"ם, נראה שרוח האחרונים והפוסקים להקל בזה טפי, ואי"צ למרוח ולהשתדל לצאת משאלה זה.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

דמדינא שרי. התשובה מאהבה [שמ"ג] כ'
דהואיל ובישול עכו"ם הוא איסור קל, יש
לסמוך על הרמ"א להקל.

אמנם, הש"ך בכמה מקומות שם, וכן
הגר"א, למדו הטור כדברי הר"ן, ושמותר
חיתוי או קיסם של ישראל, אבל הדלקה
של ישראל אינו מספיק להתיר. הט"ז
מיקל כהרמ"א רק בבית ישראל.
החכמ"א [ס"ו ח'] מיקל כרמ"א בשעה"ד
ובדיעבד, ואין למחות, אבל לכתחילה אין
להקל ע"י הדלקה של ישראל. וכע"ז
נמצא גם בפרי תואר. השב"ח [ז' קל"ג]
מיקל רק בצירופים אחרים, כגון מפעל
[בס"ד יתבאר במקומו].

למעשה, מנהג כל בני אשכנז הוא
להקל כהרמ"א לכתחילה, ושלא לחוש
למחמירים האלו, וכן נוהגים כמה ארגוני
הכשרות המהודרים.

להרמ"א שחיתוי וקיסם מהני כאן, ה"ה
לכל ההיתירים שהארכנו בהם למעלה
בענין פת, כגון תרמוסטט וגלובלוב;
כולם מועילים לענין בישול. ומסברא, גם
ההיתר של היסק שני שהתיר הרמ"א
בפת שייך גם כאן, כי הוא אותו סוגיא
לדעת הרמ"א, אך התשובות והנהגות
[רמ"ט] החמיר בזה לענין בישול, ולא
ידעתי נימוקו, ולכן לדינא נראה להקל,
בדיעבד, כמש"כ בענין פת.

הנפק"מ הגדולה, האם מסעדה כשרה
יכול להעסיק שף או פועל גוי [או מומר]
לעבוד במטבח, ולהתיר ע"י שישראל
ידליק האש בכל בוקר. ועפמ"כ, לבני
אשכנז מותר, ויש מחמירים, אבל המנהג
הוא לנהוג כהרמ"א.

המה; רא"ה, ריבנו יונה [אגרת התשובה
ל"ח ול"ט], והריב"ש [תק"ד].

מאידך, הטור משמע דס"ל דהיתירים
אלו שייכים הן לענין פת והן לענין
בישול, ושאין לחלק ביניהם. וכן ס"ל
לרבינו פרץ, הגה' הסמ"ק, והכל בו. ע"כ
ג' השיטות.

השו"ע בס' הבא סעי' ז' פסק 'אין
שגירת התנור מועלת אלא בפת', ורק
ניתר ע"י הנחה של ישראל במקום שיכול
להתבשל. דהיינו, פסק כהרשב"א,
ש'הנחה עושה מצוה' ולא ש'הדלקה
עושה מצוה'.

וכ"פ כל הפוסקים הספרדים; זבחי
צדק, רב פעלים [ג' ט'] כה"ח [סקנ"ג] פר"ח
[סקי"ג וט"ו, אפ' לענין בדיעבד], וילקוט יוסף.

בדעה זו של הרשב"א והשו"ע שאין
היתר בהדלקת ישראל, ס"ל להגר"מ
אליהו שאין היתר אף אם הישראל הדליק
את האש אחרי שהקדירה כבר מונח שם,
דרך כשיש עסק עם עצם האוכל מתירו
להיות בישול ישראל. אמנם, פשטות
הב"י והשו"ע הוא להקל בהדלקת ישראל
כשהקדירה כבר מונח שם, וכ"כ להדיא
האבנ"ז [צ"ו ח'], וכן עיקר. ובאמת, קשה
להבין איך יהיה צד להחמיר בדבר,
דנניח שאינו בישול ישראל, הא גם אינו
בישול גוי, כי הגוי הניח הקדירה על מקום
שאינו ראוי להתבשל. וצ"ע.

אמנם; דעת הרמ"א שם הוא להקל,
ושכל ההיתירים של פת שייכים גם
לבישול, כגון הדלקה של ישראל, חיתוי,
ומסיים דכן נוהגין. ואפ' מתיר קיסם
והדלקה מאש לאש. החכם צבי [קכ"ו] כ'
דכן נהגו להקל. וכן הסכים הערוה"ש

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

בספר הליכות עולם על הבא"ח להגרע"י זצ"ל [ו' קי"ז] טורח ללמד זכות על תיירים המגיעים לישראל מחו"ל ואין להם מקום לאכול מלבד מסעדה בהשגחת הרבנות או העדה החרדית. ומצרף צדדים ועושה ספ"ם, כמו בית ישראל, ואולי יד פועל כיד בעה"ב [שפחות שלנו], ולכן מלמד עליהם זכות כיון שהוא רק איסור דרבנן, ואין להם מה לאכול חוץ מזה, והוא שעה"ד גדול.

וכמובן, זה חידוש גדול להחשיב צדדים אלו כספ"ם, ואכן האורל"צ [ב' ב' ה'] לא היקל בזה. ורואים, שלא צירפו דעת הרמ"א כצד בהספ"ם, כי לדעת השו"ע אין שום ספק בזה.

הילקוט יוסף ג"כ טורח ללמד זכות על ספרדים שלא מקפידים כדעת השו"ע אלא סומכים על הרמ"א, ומסיים דאין לשום השגחה או רבנות לתת הכשר למקום שבו אינם מקפידים על השו"ע, כי חייבים להחמיר בזה, אבל מודה שא"א לומר שהאוכל 'אינו כשר'.

המנח"י [ו' ס"ב] דן אם מותר להכשר אשכנזי לסמוך על הרמ"א, או"ד הוא מכשיל קונים ספרדים בבישול עכו"ם, ונמצא עובר על לפני עוור. ומאריך להתיר ע"פ צדדים שונים, כגון לפני עוור לאומר מותר, שוגג, איסור דרבנן, וכו'. והאמת, אנן קיי"ל להחמיר בכל אלו השאלות, וא"כ לכא' לא יצא מכלל עצה שאינה הוגנת.

למעשה, העדה"ח מחמיר בבישול עכו"ם כדעת השו"ע, וא"כ השאלה הוא רק לענין שאר ארגוני כשרות שאינם מקפידים בזה. ובאמת, רוב הכשריות

הנה, ה'רבנות' מיקל כהרמ"א ולהתיר ע"י הדלקת ישראל, ולכן אסור לספרדי לאכול שם, מלבד טעמים אחרים. בתשובות והנהגות [ה' רנ"ב] מזהיר עוד שלא כל מי שגר בישראל, או אפ' מי שיש לו תעודה מהמדינה שהוא יהודי נחשב כן להלכה, ואם אדם כזה הדליק האש ובאמת אינו יהודי, זה בישול עכו"ם לכו"ע; דלא כהרבנות שסומכים על כל מי שיש לו אישור מהמדינה שהוא יהודי.

מעשה שהיה בשבע ברכות למשפחה ספרדית, שאורח הכבוד היה חכם גדול, וכשהגיע באמצע השבע ברכות ראה החכם שיש גוי שמבשל את האוכל, וסומכים על הדלקת האש ע"י ישראל, ולכן החכם לא אכל דברים מבושלים, כדעת שו"ע. כשהאורחים האחרים ראו כן, גם הם מנעו מלאכול כל מאכל מבושל. הבעל שמחה רגז מאוד על הקייטרינג שסמך על קולות של הרמ"א, ולכן לא רצה לשלם לו [על מה שלא אכלו]. מאידך, הקייטרינג אמר שיש לו הכשר, וההכשר מאשר לו לעשות כן.

והנה, אם ההכשר הוא הכשר אשכנזי, אין אחריות על הקייטרינג, אלא האחריות על הבעל שמחה לברר, בפרט כשהוא הכשר אשכנזי, ולכן חייב לשלם, אבל אם הוא הכשר מהדרין ספרדית, בזה צדק הבעל שמחה, ואי"צ לשלם, כי אי"ז כשר למהדרין לספרדי.

השאלה הגדולה, מהו לבחור ספרדי לאכול בישיבה אשכנזית שאינו מקפיד על בישול עכו"ם כפי שיטת השו"ע, ועוד ציורים רבים כזה.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

מיוחדת לחייב כן, אבל כאן בעיני עסק של ישראל, וזה יש כאן. וכ"פ החו"ש ועוד שוודאי זה נחשב בישול ישראל.

הלדקת הגוי ע"י אש מאש

הרמ"א בס' הבא שהיקל אף בבישול עכו"ם כשהישראל הדליק האש או חיתה או השליך קיסם, ממשיך ואומר דאפ' הישראל לא עשה כן, אלא הגוי הדליק האש מאש אחר שהדליקו ישראל, שרי. מקורו הוא האו"ה בשם מהר"ם.

ההבנה בהיתר זה, דסו"ם יש כאן יחס וקשר ושייכות של הישראל אל תהליך הבישול.

המהר"ם כ' דעצה זה אינו לכתחילה אלא בדיעבד [דסו"ם היחס של הישראל מרוחק, וקלוש]. הערוה"ש מיקל רק בצירוף של בית ישראל.

הרמ"א כ' 'שרי', ויל"ע אי איכא למידק מזה האם הוא לכתחילה או בדיעבד. ואם המהר"ם שהוא מקור הענין כ' שהוא בדיעבד, יש לנקוט דהרמ"א מודה לזה, כל עוד שאין הכרח לומר אחרת.

ורק באנו לאפוקי מדברי המשנה הלכות [ט' קנ"ט] דס"ל דדעת הרמ"א הוא להתיר חיתוי רק בדיעבד, אבל אש מאש הוא לכתחילה, ואף דחק את זה בלשון הרמ"א. וזה תימה גדולה לומר כן בדעת הרמ"א, כשבחיתוי כ' וכן נוהגין, ואילו כאן אמר שרי. היפוך היוצרות, וצ"ע.

י"א שהגר"י בעלסקי סמך ע"ז לכתחילה, אמנם בכל תורה שבכתב שראינו מבואר שסמך רק בדיעבד. והכי המקובל, לסמוך רק בדיעבד, ולא לכתחילה.

המהודרות משתדלים להחמיר בזה, אך כמובן אי"ז אלא לכתחילה וכמעלה, אבל אינם מקפידים ע"ז הרבה. וע"ע בזה.

עכ"פ בחור ספרדי בישיבה אשכנזית שאינו לוקח אחריות להקפיד על בישול עכו"ם ככללי השו"ע, מה יעשה הבחור. וע' בתשובות והנהגות [ה' רנ"א] שטורה להקל עבורו, וכ' דמנהג אבותיו להחמיר לא נתקבל אלא במקום שיכול להחמיר, אבל במקום שא"א להחמיר, וא"א להמתין, כגון בישיבה, מעולם לא קיבלו על עצמם להחמיר בזה. ועוד, 'מנהג רבותיו גדול ממנהג אבותיו', עכ"פ בזמן שהוא בישיבה, אבל כשחוזר לביתו, וכן כשיקים בית משלו, יחזור להחמיר כהשו"ע.

כלומר, אנו יודעים שיש מושג של 'דעתו לחזור' כגון לענין בן חו"ל בא"י, אבל כאן חידש הגר"מ שיש עוד מושג של 'תחנת ביניים', 'קביעות זמני', ועי"ז אי"צ להחמיר כמנהג מקום שיצא משם. ועפ"י חידושו כאן, אולי יהיה נפק"מ גם לענין יו"ט, אם יש לבן חו"ל בא"י לשמור יום א' או ב' ימים של יו"ט, כשהוא כאן לתקופת זמן. וע"ע בזה, ואכ"מ.

קדירה גדולה שא"א להניח על האש אלא ע"י שני בנ"א, אם הישראל והגוי הניחו יחד על האש, יל"ע האם זה נקרא הנחה של ישראל.

השבט הקהתי [קצ"ז] משווה להל' שבת בענין שנים שעשו, דאם זה אינו יכול וזה אינו יכול, המעשה נקרא ע"י שניהם, ולכן אסור.

והאמת, זה תימה רבה להשוות הל' שבת לכאן, דאצל הל' שבת יש גזה"כ

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

בכלל אין היתר של פיילוט אפ' פעם א', כי הלא הוא דבר הרגיל ואינו מורה על שום דבר, וממילא שוב אינו היכר. וע"ע בזה.

יש אומרים דברים דומים לדברי הגרש"ז, אבל מחלקים בין סיר לסיר, עיי"ש.

יש ארגוני כשרות שנוהרים להדליק הפיילוט ע"י ישראל בכל בוקר ובוקר. ואולי עושים כן גם מפני שחוששים שאם ישארו זמן ארוך, יכבה והגוי יבא להדליקו. וכמובן, אין להם לסמוך לכתחילה על היתר של הפיילוט, כשהוא מן הצד, וכמש"כ למעלה.

אמנם, יש ארגוני כשרות הסומכין על כל אור פיילוט להתיר את הכל לכתחילה, אפ' כשהוא מהצד; ולכא' הוא נגד ההלכה. ולא רק שמקילין יותר מהרמ"א, אלא אף אומרים סברות שונות [כגון שכורות שלנו] להתיר את זה לכתחילה, והכל הבל ורעות רוח.

כלומר, השו"ע אינו מיקל בהדלקת ישראל, אך הרמ"א היקל. הש"ך והגר"א החמירו על הרמ"א. ואפ' הרמ"א, מודה דאש מאש הוא בדיעבד, ואמרנו דיותר חמור כשהוא דלוק תמיד. ואעפ"כ יש מעיזים לסמוך ע"ז לכתחילה.

ולכא', יהיה ציורים של שעה"ד שנסמוך ע"ז לכתחילה, באין אפשרות אחרת, כגון חולה בביתו ויש לו עוזר סיעודי המכין מאכלו, דיש להתיר התנור ע"י עצתו זה. ועוד, בזה יש צירוף של בית ישראל.

באן המקום לדון בשאלה הגדולה, מה דין תנור שיש בו אור פיילוט, Pilot Light, שהוא נר תמיד הדולק לעולם ועד, וממנו נדלקים כל האש בתוך המטבח, האם זה מתיר כל האוכל במטבח או מפעל הזה משום בישול עכו"ם.

והנה, היכא שהנר תמיד הוא חלק מהאש הגדול, ודאי זה מתיר כי אש זה של הישראל מסייע וממהר בעצם תהליך הבישול בכל בישול ובישול, והוא ק"ו מחיתוי, וק"ו מ'גלובל' שהיתרנו בזה לכתחילה. ושאלתן, היכא שאינו חלק מהאש המבשל, אלא הוא לצדדין, והוא מועיל רק לענין שמדליקין ממנו האש לבשל בו, האם זה מתירו מבישול עכו"ם.

והנה, ע"פ הנתבאר כאן, לכא' זה אש מאש, ואינו לכתחילה, ומותר רק בדיעבד. וכ"פ רבבות אפרים [ג' תקל"ט]. וכ"פ OU בשם ר' בעלסקי, דחלילה לסמוך ע"ז לכתחילה [כשאינו חלק מהאש]. ואחרי מותו הוסיפו, דבבית ישראל שרי, אך אי"ז בשם ר' בעלסקי.

ועוד, המציאות הוא לרוב שאינו דולק תמיד עד ביאת גואל צדק, אלא לפעמים הוא נכבה, כגון שמים נשפכו מהקדירה וכיבו אותו, ואז הגוי מדליקו שוב, ונמצא הכל בישול עכו"ם גמור; ולכן בלא"ה צריך השגחה צמודה.

הגרש"ז [הליכות שלמה, עשי"ת, מהדורה ישנה] כ' דההיתר של אש מאש אינו מותר ע"י פיילוט מן הצד הדולק תמיד, כי אין בזה היכר שהוא מישראל, אלא מתיר את הבישול רק פעם א'. סברא חדשה. וע"ע בתשובות והנהגות [ה' רמ"ט ג'] שג"כ כ' בזה. ולאור סברא זה, אולי

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

סערת השווארמה

אופן הכנת השווארמה הוא שמניחים שכבות רבות של בשר כבש על שפוד, זה ע"ג זה, והשפוד עומד ומסתובב על ציר, ויש גופי חימום מאחורה הצולים את הבשר כשמסתובב אליו. העובד 'מגלח' הבשר החיצוני כשנצלה, וע"י כך הגוף חימום צולה הבשר הפנימי שעכשיו נתגלה, ואחר כמה דקות הוא מגלח גם את זה, וממילא נתבשל הבשר שמתחתיו.

ואם יש מסעדה שיש לה עובד גוי, והגוי והישראל מניחים השפוד במקומו ביחד, והאש דולק כבר, יש להתיר כמו מסק' למעלה בענין קדירה כבדה. ואם הניחו הגוי בעצמו, ואח"כ הישראל הדליק האש, ג"ז מותר כמש"כ למעלה, דלא כהר"מ אליהו.

אמנם, אם העובד הגוי מגלח השווארמה, נמצא שהפנים של הבשר לא היה נצלה כמו שהוא ע"י הדלקת הישראל, אלא הגוי שמסיר השכבה החיצונית הוא זה שמאפשר להבשר הפנים להתבשל, נמצא יש כאן הנחה של הגוי, ובישול עכו"ם לדעת השו"ע, וגם להאשכנזים המחמירים כדעת הש"ך והגר"א ועוד. [ואם הוא מומר, ג"ז דינו כגוי לרוב הדעות, כמו שיתבאר בס"ד בס' הבא].

כלומר, הדלקת הישראל אהני לענין חלק החיצוני, ואכן השווארמה של 'תנור ראשון' מותר לכתחילה לכו"ע, אבל שכבות הפנימיות, הם בישול עכו"ם לדעת השו"ע. ואין לומר שאינו מתכוון, דהא זהו אופן הכנת שווארמה, וכך

המערכת מתוכנן לעבוד, וא"כ ודאי זה נחשב כמתכוון.

ואם היה החלק הפנימי מתבשל גם בלי המעשה של הגוי, אח"כ אינו בישול של הגוי, אמנם יש שכבה עמוקה בפנים שלא היתה מתבשלת בלי גילוח שכבות החיצוניות, ואת זה לכא' נאסר ע"י בישול עכו"ם לספרדים.

ואין לומר שאי"ז אלא גרמא של הגוי, דהא זה כח ראשון, וכאילו פותח פקק ומאפשר המים לצאת שאינו נחשב כגרמא; ה"ה בזה מגלח הבשר ומאפשר החום להגיע בפנים.

ועוד, גם לאשכנזי יתכן שיהיה אסור מחמת בישול עכו"ם, כי לפעמים יש גופי חימום שונים, והגוי מכבה ומדליק כפי דרגת החום הרצוי, ויתכן שהאש שהישראל דלק שוב אינו דולק אחר כמה דקות, נמצא יש כאן הדלקה וגם הנחה של הגוי. ואם אין משגיח רציני להשגיח על זה, אסור שיהיה פועל גוי [או מומר] עובד שם. אמנם, יש לצדד להתיר את זה בדיעבד לאשכנזי, ע"פ הרמ"א בסעי' זה לגבי קיסם ואח"כ הדליק הגוי התנור שוב, שהרמ"א מיקל אם חומו נשאר, וה"ה בנידו"ד. וע"ע בזה.

וע' מש"כ בסמוך בשם הערוה"ש, סברא להתיר השווארמה.

ועוד סברא להתיר, כשהגוי או המומר 'מגלח' שכבה החיצונית, שכבה השניה לא נאסר כי היה מתבשל גם בלא"ה, במשך הזמן. ולכא' גם שכבה שמתחתיו. וכל השאלה הוא רק בשכבה שהוא עמוק מאוד, ועל זה אין הגוי מכוון עכשיו בשעת גילוח, וא"כ שפיר י"ל דזה

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

גרמא. [א.ה. הא כך המערכת עובדת, וכך הוא תהליך הפעלתו, איך נגיד שזה גרמא.] וע"ע בסי' קי"ג סעי' ה' דכל שהוא לשם בישול נחשב מכוון, וזה סותר טענה זה.

ועוד טענה להקל, הרי הגוי 'מגלח' השווארמה כשהוא פונה כלפי חוץ, ואילו הגוף חימום הוא כלפי פנים, והשווארמה מסתובב לאט, ולוקח זמן עד שיגיע הבשר שנתגלה עכשיו אל האש, ושפיר נקרא כח שני, וגרמא. סברא חדשה, וע"ע בזה.

אם לאחר ה'גילוח' הבשר נשאר לכמה דקות על הגריל כדי לסיים בישולו, [או אפ' כדי להיות מצטמק ויפה לו, לדעת הרא"ה], אם הגריל היה דלוק ע"י ישראל שומר תו"מ, אהני לאשכנזי להחשיבו בישול ישראל.

דברי הערוה"ש בענין הנחת ישראל לפני הדלקת הגוי

השו"ע בסי' הבא כ' דכדי שהנחת ישראל יחשב כבישול ישראל, צריך שיניח המחבת בהתנור במקום שראוי להתבשל בו. אבל אם הניח בתוך התנור שאינו דלוק ואח"כ הגוי הגיע להדליק התנור, אינו בישול ישראל.

כגון, ישראל הניח החלק הפנימי של הקרוקפוט [סיר לבישול איטי] בתוך חלק החיצוני לפני שנדלק, והגוי הדליק, ה"ל בישול עכו"ם לדעת השו"ע.

ודעת הרמ"א, אין גילוי מדבריו שחולק ע"ז, ולכן הפשטות הוא שגם הוא מודה לאסור בכה"ג.

אמנם, הערוה"ש בסי' הבא [מקכ"ט] כ' דאם ישראל הניח במקום שעתיד להיות אש, וכיוון שיתבשל שם, מה לי אם היה אש כבר ומה לי אם יהיה אש בהמשך, דמאי נפק"מ יש בזה, סו"ם יש הנחה במקום שעתיד להתבשל. עפ"ז, הניח הקדירה בתוך החלק החיצוני של הקרוקפוט, והדליקו הגוי, מותר.

והנה, הגמ' בע"ז דף ל"ח מסתפק אם הניח ישראל ירק בתוך תנור כבוי, ובא הגוי והניח איזה דבר בתוך התנור כדי להתקשות, ולכן הדליקו, ונתבשל הירק של ישראל ממילא, מה דינו, האם נאסר בבישול עכו"ם. ומשני דמותר, הואיל והגוי לא נתכוון לבישול.

הרי חזינן, אם כוונת הגוי היה להתבשל ולא רק להתקשות, היה נאסר הירק של ישראל אע"פ שהיה הנחה של ישראל, ולכא' זה דלא כערוה"ש.

ותי' הערוה"ש, דאם ישראל הניחו שם לבישול, אכן היה מותר בכל אופן, אפ' כיוון הגוי לבישול, אבל הגמ' שאסר איירי כשהישראל כיוון לאכסן הירק שם בלבד. אוקימתא גדולה.

מאידך, החלקת בנימין חולק, ומביא ראשונים שאסרו אף כשהניח ישראל כדי לבשל. והאמת, דאין מזה הכרח דלא כערוה"ש, דאולי ראשונים הללו למדו כדעת השו"ע בכל הסימן שהחמיר, אבל הערוה"ש, אולי קאי בדעת הרמ"א שמיקל בגדר של בישול ישראל.

[א.ה. הערוה"ש ס"ל דזה גמ' מפורשת כמותו, וא"כ ע"כ הוא סובר דדבריו נכונים גם לדעת השו"ע, וכשהשו"ע כ' דצריך שיהיה הנחה של ישראל במקום

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

בכל מה שכתבנו במשך הסימן, ויתכן שהיו ציורים שלא צירפנו חידושו של הערוה"ש.

עכ"פ, דברי הערוה"ש מחודשים, והבאר שבע חולק, ואין קושיא ברורה או פירכא על דברי הערוה"ש. ולכן, אע"פ שאין לסמוך ע"ז, מ"מ בדיעבד, או כצירוף, נראה שיכול לסמוך על דבריו.

לאור דברים אלו, הערוה"ש יקל בשווארמה שלנו, דאע"פ שהגוי הדליק האש, ואע"פ שהגוי גילח שכבות החיצוניות, מ"מ הישראל הניחו במקום שעתיד להתבשל, ולפי הערוה"ש זה נקרא בישול ישראל.

מי ששכח לחבר הקרוקפוט שלו לחשמל מער"ש, והוא ביהשמו"ש, והמשולנט חי, אם מבקש מגוי לחברו, הפשטות הוא שהמשולנט נאסר משום בישול עכו"ם, וגם עבר על אמירה לעכו"ם כשצוה לעשות מלאכה שאינו לצורך שבת. אמנם, לפי הערוה"ש יתכן שמותר, כי הישראל הניחו במקום שעומד להתבשל, בכוונה שיתבשל, ואח"כ הדליקו גוי. ועמש"כ בחל' שבת בשם הגר"חפ"ש, שיש לסמוך על הערוה"ש בדיעבד.

והגר"ש מילר שליט"א ייעץ עצה אחרת שלא יצטרכו לסמוך על הערוה"ש, שיבקש מגוי א' לנתק כל חשמל הבית, ואח"כ לבקש מגוי אחר לחבר המשולנט להשקע [או ע"י ישראל], ואז לבקש מגוי הראשון להדליק כל החשמל בבית, ונמצא גוי הראשון [שהוא גם השלישי] בישל המשולנט שלא במתכוון, וזה מותר. ואע"פ שאינו בישול

שראוי להתבשל, היינו שיתבשל שם בעתיד כשידלק האש. ואם לזאת, שפיר יש להקשות על הערוה"ש מדברי הראשונים.]

הדרכ"ת [סקמ"ג] מביא דברי הערוה"ש הללו, ואינו מביא שום חולק.

הנה, הערוה"ש מחדש מושג שיתכן מעשה של ישראל, ותלוי בכוונתו אם זה משוי ליה לבישול ישראל או לא. ולא ראינו דבר כזה במשך כל הסוגיא, אדרבה, ראינו שהרמ"א כ' דחיתוי של ישראל בלא כוונה מהני. והאמת, הערוה"ש חולק על האי רמ"א, וס"ל להקל רק כשמכוון. נמצא, הערוה"ש שמחלק כאן בכוונתו, יתכן שזה לשיטתו שחלק על הרמ"א, והרמ"א שלא חילק בין כיוון ללא כיוון, יחלוק על ערוה"ש הנ"ל. כך טען החלקת בנימין, וע"ע בזה.

המחזה אליהו [מ"ג] מביא באר שבע שחולק על הערוה"ש, וטען דריהטא דסוגיא אינו כדברי הערוה"ש, ומק' עליו מסברות שונות. והנה, הן זה אמת דריהטא דסוגיא אינו כדברי הערוה"ש, מ"מ להקשות עליו מסברא אינו מפריד דבריו, דיש סברות לכאן וגם לכאן.

הנה, השו"ע בסעי' י' איירי בציור שישאל הניח תבשיל על גחלים עוממות, ובא גוי והפך בו ונתבשל, אסור. ולכאן זה קשיא על הערוה"ש, הלא היה כאן הנחה של ישראל. וצריך לדחוק ולומר דאיירי בציור שהישראל לא כיוון לבישול, אלא הניחו על גחלים עוממות כדי לאכסן; ודוחק גדול.

לכאן, דברי הערוה"ש שייכים לא רק לבישול עכו"ם, אלא גם לפת עכו"ם. וע"ע

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

מחודשת להתיר כל בישול שהגוי עושה
לישראל בביהשמו"ש, ע"פ הרא"ה.

ישראל, מ"מ אינו בישול עכו"ם, ושרי. וע'
בסעי' י"ב שהבאנו עוד היתר מהשבה"ל.
וע' בסוף סימן הבא שהבאנו סברא

סעי' י"א – פת ישראל שאפאה עכו"ם

פת של ישראל שאפאה עובד כוכבים בלא חיתוי דישראל ובלא
קיסם, אסור. (ואסור) לזבוני לעובד כוכבים, דילמא אתי לזבוני
לישראל. ואם פיתת הלחם לשנים, מותר לזבוני לעובד כוכבים. הגה:
וה"ה לכל פת של עובד כוכבים, אסור. ולכן נהגו שלא לקנות חתיכות פת מן
העובד כוכבים, לחיישין שמא הוא פת איסור ומכרה לו ישראלי כך (מרדכי
פח"מ ובארנך).

סעי' ח' להקל כשאין פת אחר. והפשטות
הוא שהנוסח 'שלקות' הוא לשון מושאל,
דאיסורו הוא מפת עכו"ם ולא מבישול
עכו"ם [ויש נפק"מ בזה, כגון להחמיר
כשאינו עולה על שולחן מלכים, וכגון
מומר]. ויתכן שנחמיר לתת לו החומרות
מזה ומזה. וע"ע בחלקת בנימין.

כגון, אשה שהכינה חלות, וכשהגיע
הזמן להכניסם לתנור, ביקשה מהעוזרת
הגויה להדליק התנור ולהכניסם עברה.
ועפ"י הנתבאר כאן, חלות אלו אסורות,
ואם הפרישה חלה מהם עם ברכה, והיה
על דעת שהעוזרת תאפה אותם, היתה
ברכה לבטלה.

והנה, ר' משה [א' מ"ה] מחדש כאן
סברא גדולה. וטען, הרי כל החומר כאן
הוא משום דהוי ליה לישראל להדליק
התנור או שאר עצה כדי להכשיר את
הפת, וחז"ל לא נתנו קולות של פלטר
במקום שהיה ביכולתו לעשות כן בעצמו,
כי אינו חיי נפש. וכ"ז אינו אלא במצב
שבעצם יכול להכשירו בעצמו, אבל אם
יצטרך לשכור פועלים לזה, הרי קשה
להשיג תמיד פועלים ישראלים לכך. כגון,

בגדר האיסור

נתבאר עד כה שיש קולא גדולה
בסוגיין בענין פת פלטר. וממילא היינו
נוטים לומר, דאם הוא פת של ישראל
שנאפה ע"י גוי, כ"ש דה"ל להתיר.
אמנם, בסעי' שלנו מבואר שאם הגוי
עשה כל האפייה של פת ישראל, אסור.
והשאלה המתבקשת, מדוע יש חומר
מזה שהוא פיתו של ישראל.

ביאר החכמ"א, דהיתר של פלטר
נובע מזה דהוא חיי נפש, שאינו בידו
של הישראל להדליק התנור של הפלטר
ולעשות את הפת כפת ישראל, ולכן
הקילו משום חיי נפש. אבל, כשהוא פת
של ישראל, בזה שפיר מוטל עליו
להכשיר את פיתו, ולוודא שהוא פת
ישראל. כלומר, בציור כזה אינו צורך חיי
נפש כדי להתיר, דהא בידו להכשירו
בעצמו. נמצא, כל ההיתר של פת פלטר
אינו אלא כשהוא בבעלות של גוי, אבל
מאפיה בבעלות של ישראל, אין היתר
של פלטר.

ועוד, הטור והש"ך והמ"ז אסרו פת זה
כשלקות של עכו"ם, ואין לזה היתר של

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

כאן הגזירה היתה על כל מקום שה"ל לעשות כן בעצמו, דאינו חיי נפש, אבל בצורה של מפעל שאינו יכול לעשות כן בעצמו, לא חייבו חז"ל לעשות כן, ונחשבת חיי נפש, וממילא יש להקל.

והנה, הגדר של ר' משה, מתי מחוייב לעשות כן בעצמו, אינו ברור כ"צ. ומסיק ר' משה להקל בזה כשהעובדים הם מומרים.

OU סומכין על היתירו של ר' משה בכל אופן, אפ' לכתחילה.

מי שיש לו מפעל לייצור פת, הרי אינו יכול להדליק התנור בעצמו כל פעם, וכיון שצריך להשכיר פועלים, אינו מחוייב דווקא להשכיר ישראל כדי להדליק התנור, אלא י"ל דבכגון זה, שהוא מאפיה, ואינו אצלו בבית, שפיר יש לזה ההיתר של פלטר, אע"פ שהוא ברשות ישראל.

והנה, התשובות והנהגות [א' תמ"ד, ג' רמ"ה] חולק על ר' משה, וטען שגזירות חז"ל הם בגדר לא פלוג. ור' משה יתרון, שאה"נ גזירות חז"ל הם בלא פלוג, אבל

סעי' י"ב – ישראל המשביחו

אם אפה עובד כוכבים הפת בלא חיתוי ישראל ובלא קיסם, אפילו קרמו פני הפת בתנור, מועיל חיתוי ישראל כל זמן שהפת צריך לתנור ומשביח באפייתו עדיין. ויש מי שאומר שאפילו הוציא הפת יש תקנה להחזירו לתנור על ידי ישראל, אם הוא משביח.

כ"צ, מ"מ כיון שלא היה אפוי כ"צ, והישראל עסק בה לפני שהגיע לשלב הזה, הפת מותרת.

והסיפא, איירי כשהפת הוא אפוי כ"צ, ואעפ"כ יכול הישראל לתקנו אם הוא עוסק בה בשעה שהוא מצטמק ויפה לה, ומקבל איזה מעלה בתהליך האפייה.

והנה, בס"ד בס' הבא נבאר אם היתר זה קיים גם בבישול עכו"ם. ועל הצד שקיים, כ' השבחה"ל דזה עצה טובה להרבה ציורים. כגון, הציור שהבאנו למעלה ששכחו לחבר הטשולנט לחשמל בע"ש, והבאנו ההיתר של הערוה"ש, ועצת הגר"ש מילר שליט"א. וכ' השבחה"ל דיש עוד עצה פשוטה, שיבקשו מהגוי ביהש"מ לחבר לחשמל, בשבת בבוקר

בגדר של ההיתר

ברישא של הסעי', כ"ז שהפת צריך להתנור ומשביח באפייתו עדיין, מועיל חיתוי של ישראל להכישרו אפ' קרמו פני הפת ע"י אפייתו של גוי. והסיפא הוא בשם 'יש מי שאומר' להתיר להחזיר לתנור אם הוא משביח. ויל"ע, היכי דמי רישא שהוא לכתחילה, וסיפא שהוא מח'.

וביאר האבנ"ז [ק' ה'] ושבח"ל [נ' ק"ח י', וב' מ"ה] וחכמ"א [ס"ה ח'], דהרישא איירי בציור שעדיין לא נאפה כל צרכו, ואם הישראל מחתה לפני שנגמר אפייתו, זה מתיר את הפת לכתחילה. כלומר, אע"פ שעד שהישראל חיתה לא היה בה עסק ישראל, והיה אסור מחמת פת עכו"ם, והיה ראוי לאכילה למרות שלא היה אפוי

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

דעת ר' משה בענין טבילת מצנעם שהבאנו בס' ק"כ].

בתשובות והנהגות [א' תמ"ד] חולק על המחזה אליהו, ומיקל להתירו אם עושה ממנו צנימים, דסו"ם עכשיו ניכר שם ותיקון של ישראל עליה. והמחזה אליהו ס"ל, דאינו ענין של 'שם', אלא ענין האם היה גמר תהליך האפייה ע"י ישראל, ואם לא היה כן, אינו מועיל להוסיף שמו עליו אח"כ. וע' לקמן בנושא 'בישול אחר אפיה', דמבואר דהעיקר בהמחזה אליהו.

הגליון מהרש"א חולק על האבנ"ז וחכמ"א ושבה"ל, וס"ל דאם כבר אפוי כ"צ אין עצה לתקנו אח"כ, אע"פ שמשביחו, דאלת"ה, אפשר להתיר כל פת עכו"ם. ולפי הני רבנותא אכן יש כאן עצה וקולא גדולה.

ע"פ הנתבאר כאן, כל פת [ומצוי יותר בבאגמים] שמויצר ע"י גוי, ויודע שאין בה שאלות של מאכלות אסורות, והוא מוכן ואפוי כשמונים אחוז, Parbaked, אע"פ שהרוצה לאכלו לעכשיו ע"כ סומך על ההיתירם של פת עכו"ם, מ"מ הישראל יכול להכניסו לתנור שלו, ולאפותו מעט, ויש בידו פת טרי כשרה למהדרין לכו"ע, ע"פ הדעה הראשונה. וזה מותר אפ' בעשי"ת.

כשמבושל כ"צ, יגביה הטשולנט, ויעשה חזרה, ונמצא המצטמק ויפה לו הוא ע"י ישראל, ושרי לפי הסיפא של סעי' זה [וזה ע"פ שיטת הרא"ה, דיתבאר בס' הבא שמקובל להלכה בפת עכו"ם, אבל לענין בישול, הפשטות הוא שהעיקר הוא כדעת הרא"ש]. [יל"ע מצד תיקון האוכל בשבת ומצד מוקצה בשבת].

החידוש בהסיפא, כ' האבנ"ז דאע"פ דבגמ' מצינו דלענין שבת פת אינו מצטמק ויפה לו אלא מצטמק ורע לו, מ"מ כל שיש איזה תוספת מעלה בתהליך האפיה, יכול הישראל להכשירו אע"פ שכבר אפוי כ"צ; גמרו ביד ישראל. וכ"פ הדע"ת, ואחיעזר [ד' ל"ו].

והנה, הא דמהני השבחה של ישראל, היינו רק כשהוא בעצם תהליך הבישול, כולל לעשותו יותר פריך וקריספי. אבל אם הוא רק מחממו, אינו מעלה בעצם הפת, ואינו מועיל להכשירו.

והוסיף המחזה אליהו [ב' מ"ה], דאם רוצה לקחת פת עכו"ם האפוי כ"צ ולאפות ממנו צנימים, אי"ז מתיר את הפת, כי אינו מעלה בעצם תהליך האפיה, אלא הוא תהליך חדשה ואחרת, ואינו מתיר תהליך הראשון. [כ"ש כפי

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

סעי' י"ג – בעה"ב נזהר

מי שאינו נזהר מפת של עובד כוכבים, שהיסב אצל בעל הבית הנזהר מפת של עובד כוכבים, ועל השלחן פת ישראל ופת של עובד כוכבים היפה משל ישראל, יבצע בעל הבית מן היפה ומותר בכל אותה סעודה בפת של עובד כוכבים.

מתי נוגע ההיתר

ההיתר בסעי' הזה להתיר כל שאר הסעודה כשביצע על הפת עכו"ם, משמע משו"ע שהוא לכתחילה גמור. אמנם, הכה"ח כ' דעדיף להימנע אף באופן זה. ולכאוי' מבואר מש"ך וט"ז שלא למדו כהכה"ח.

וע"ע ש"ך וט"ז באריכות מתי יש היתר הזה והאם ההיתר משום איבה או משום כבוד אורחים, וע' שו"ע או"ח קס"ח סעי' ה', ומ"ב שם סקכ"א, וביה"ל שם, דההיתר הוא רק כשמוציאו בברכת המוציא, כגון בשבת, אבל לא בימות החול.

סעי' י"ד – ביטול פת עכו"ם

כותח של עובד כוכבים, מותר, ואין חוששין לפת עובד כוכבים שבו. הגה: וכן כל מקום שנתערבה פת של עובד כוכבים נשאר מאכל, בטל כרוב, בין בלח בין ציץ. אבל אסור לערוב כדי לאכלו (ארוך).

פירורי לחם, ובישול אחר אפיה

הנה, איסור פת עכו"ם שונה משאר מאכלות אסורות, ודינו הוא שבטל ברוב, אפ' מין באינו מינו, ולא חוששין למעם. וכ' הש"ך דאפ' דברים חושבים, כגון חהר"ל, שדינם דאפ' באלף לא בטלי, אם הוא פת עכו"ם, בטל ברוב.

וכ"ז הוא בתנאי שאכן יהיה מעורב, אבל היכא שהפת עכו"ם ניכר, אינו מעורב, ולכן אינו בטל. כל מבואר בסעי' שלנו.

כגון, קציצות בשר שיש בתוכם פירורי לחם מפת עכו"ם, מותרים, כי כבר נתבטלו ואינם ניכרים, ויש רוב כנגדם. אבל, שניצל המצופה עם פירורי לחם של

פת עכו"ם, אע"פ שהוא המיעוט, מ"מ הפירורים של הפת ניכרים, ואינם בטלים.

ואע"פ שבסעי' י"ב היה היתר אם הישראל סיים או המשיך את האפייה, ולכאוי' ה"ה כאן, הישראל לקח את הפת עכו"ם ועשה ממנו שניצל, מ"מ כאן המעשה של הישראל אינו המשך תהליך אפיה, אלא תהליך אחרת לגמרי על פת שהיה נגמר לגמרי, וע"ז אמרי' דלאפקע מיניה האיסור פת עכו"ם.

אמנם, האבנ"ז ס"ל דאע"פ שאינו יכול להתיר את הפת ע"י שעושה תהליך אפייה אחרת, מ"מ יש בישול אחר האפייה, ואם ע"י הבישול אזל מיניה

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

המאכל לאחר שמבושל כ"צ כשהוא מצטמק ויפה לו, דלהרא"ש שא"א לעשות כן, פשוט שבישול אחר אפייה לא מהני, אבל להרא"ה שם יתכן שזה יהני. נמצא האבנ"ז קאי בדעת הרא"ה.

אגב, כל הנידון להקל כאן הוא משום שזה בישול אחר אפייה, אבל אפיה אחר אפייה, כגון צנימים, לכאן' מבואר מכולהו דלא היו מקילין בזה, ולכן צע"ג דברי התשובות והנהגות שטרנבוך שהבאנו בסעי' י"ב.

הנה, כל מש"כ בפעי' זה הוא ע"פ השו"ע דהתיר לאכול כותח של עכו"ם אע"פ שיש שם פת עכו"ם.

והק' הש"ך והט"ז, מלבד השאלה של פת עכו"ם, הא יש לאסור הכותח מחמת חלב עכו"ם. הש"ך [כ"ב] מציין לראשונים ואחרונים שעוסקים בשאלה זה. הט"ז [פק"ט] כ' בשם חמיו הב"ה, דכי היכי שחמאה אינו נעשה אלא מחלב בהמה טהורה, ה"ה נמי כותח, ולכן אין לו איסור חלב עכו"ם. וכ' הב"ה וכ"ת שנחשוש שהמים שבו, המי חלב, נסיוני דחלבא, הוא מבהמה טמאה, י"ל דבטל ברוב.

הט"ז מק' ע"ז מגמ' דמבואר דיש טמטום חלב מנסיוני דחלבא של חלב עכו"ם, אלמא אינו בטל, דלא שייד טמטום על דבר שהוא בטל [וכמש"כ בטמטום חלב].

ולכן תי' הט"ז, דאיירי כשהחלב של הכותח של הגוי נחלב בהשגחת ישראל.

הש"ך בנקודה"כ מיישב קושיית הט"ז באופ"א, דבאמת יש ב' סוגי כותח, א' לח וא' יותר עבה, ובזה בטל הנסיוני

השם פת, ושוב אין ברכתו המוציא, ה"ה דפקע ממנו האיסור של פת עכו"ם. כלומר, האיסור פת עכו"ם א"א להיות אלא על פת, אבל ברגע שחסר ממנו השם פת, אזל גם האיסור שבו. וכ"כ הנחלת שבעה, 'פנים חדשות באו לכאן'.

הדרכ"ת [נ"ו וע"ה] חולק על האבנ"ז, ואפ' אם אין לו שם פת, האיסור עדיין נשאר עליו. מקור האי דעה הוא המהרי"ל.

המ"ב בסי' תר"ג בענין עשי"ת בשעה"צ סק"ד הביא דברי הנחלת שבעה להקל בעשי"ת בשנת רעבון להתיר גלוסקאות של פלטר עכו"ם שנתבשלו ע"י ישראל.

והאמת, דברי הנחת שבעה לא היו לעיני המ"ב אלא מביא דבריו בשם אחרונים שהביאו הנחלת השבעה. דבאמת, הנחלת שבעה מיקל לגמרי כהאבנ"ז, וכשיש ברירה צידד להחמיר 'מהיות טוב', אבל בעיקרון הוא מיקל לגמרי. והאחרונים שחלקו והחמירו, הביאו דבריו להקל היכא שהוא שנת רעבון. והמ"ב כ' הנ"ל ע"פ אחרונים האלו שראה.

לדינא, האחרונים ע"פ המהרי"ל נקטו להחמיר, ודלא כאבנ"ז ונחלת שבעה. ועפי"ז, שניצל הנ"ל המצופה בפירורי לחם של פת עכו"ם, אין להקל, כ"ש בעשי"ת. ואם היה שנת רעבון, היינו מצדדים להקל, אבל בלא"ה אין להקל. ולכאן' קניידע"ל דומה לשניצל לענין זה.

[אגב, הא דהאבנ"ז צידד להקל, היינו ע"פ המח' רא"ש ורא"ה שנביא בס"ד בסי' הבא בסעי' ט', האם מהני לתקן

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

ואע"פ שמביא דרכ"ת להחמיר, מ"מ יש עוד דרכ"ת שמיקל בדבר, והעיקר הוא כהני רבנותא שהקילו.

המחזה אליהו [ב' מ"ו] כ' דאי"צ להגעיל, וסגי להמתין מעל"ע. ונראה דגם זה הוא יתר על המידה, דמבואר מכל הנ"ל דאי"צ להמתין בכלל.

הט"ז שם, וכ"ה בחכמ"א [ס"ה י'] וערוה"ש [י"ב], התירו לחמין העיסה משאור של עכו"ם, כי זה רק טעמו.

ויש שרצו לדון מכאן לענין 'לחם מחמצת', Sourdough, שיותר ליקח 'סטרטר' מגוי.

ובאמת, כל הנידון צ"ע, כי הסטרטר של לחם מחמצת, וכן השאור, אינו אפוי אלא הוא עיסה, וא"כ מה שייך איסור פת עכו"ם עליה. ועוד, איך הט"ז מיקל משום טעמו, הלא מכנים גם ממשו.

ובאמת, הט"ז הוא בשם ב"י, והב"י לא קאי על ענייננו אלא בדעת הר"ן; והט"ז שהביאו שם, י"א שיש ט"ם בדבריו, ותחילת הדיבור שייך לנושא אחר ולא לנושא של טעם וביטול.

עכ"פ, סטרטר של גוי, כשיודע שהוא כשר, מותר לעשות ממנה לחם מחמצת, כי אינו אפוי ולכן אין בו איסור פת עכו"ם.

דחלבא, ואילו זה לא, ובכך מיישב הקושיא מהגמ'.

הנה, מבואר בסעי' זה שפת עכו"ם בטל ברוב. הש"ך [סקנ"ד] דן אם מותר לבטל פת עכו"ם לכתחילה, או"ד יש לאסור משום אין מבטלין איסור לכתחילה [אמא"ל]. ומסק' הוא להחמיר. ואעפ"כ, היינו רק על ממשו, אבל על טעמו, מותר לכתחילה. ומביא כן בשם הדרב"מ, שמסיק 'אך בהגהו' ש"ד אוסרות לכתחילה'. כלומר, הרמ"א רצה להקל, אך הש"ד החמיר. הש"ך ממשיך שאין הכרח מהש"ד, ולכן ס"ל דאין לאסור טעמו לכתחילה. וכ"כ הט"ז בסוף הסימן [סק"י] לא גזרו על פת עכו"ם שטעם בעיקר. וכ"פ הפמ"ג.

ועפ"ז, תנור או טוסטר או מגש או סכין או מחבת שיודע שלא השתמש בו הגוי אלא לפת עכו"ם [או שלענין שאר דברים הוא סתם כלי], מותר להשתמש בכלים אלו לכתחילה.

כגון, הכשר שרוצה לייצר קרקרים או פת או דגני בוקר במפעל שסומך על ההיתר של פת פלטר, אי"צ להכשיר את המפעל לפני שמתחילים, אלא סגי להדליק התנור, ותם ונשלם כל עבודתם.

וזה דלא כהחלקת בנימין שחייב להגעיל פת עכו"ם, דלא ככל הנ"ל.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

סעי' ט"ו – איבה

מי שנזהר מפת עובד כוכבים, מותר לאכול בקערה עם מי שאינו נזהר ממנו, ואף על פי שטעם פת עובד כוכבים מתערב בפת ישראל, אינו חושש. הגה: י"א דמי שנזהר מפת סל עובד כוכבים ואוכל עם אחרים שאינם נזהרים, מותר לאכול עמהם משום איבה וקטטה, הואיל ואם לא יאכל עמהם פת שהוא עיקר הסעודה, התירו לו משום איבה. ואין ללמוד מכאן לשאר איסורין (כ"י נסס תשובת אשכנזית והוא תשובת מהרי"ל סימן ל"ה).

הקולא של איבה

הרמ"א כ' דאם אוכל עם אחרים שאינם נזהרים בפת פלטר, מותר לאכול עמהם משום איבה וקטטה, ואין ללמוד מכאן לשאר איסורין.

ויל"ע בטעם הדבר. והפשטות, דאיסור פת עכו"ם אינו איסור חמור כ"כ, ויש היתירים שונים, כמו שנתבאר ויתבאר, וממילא א"א ללמוד מכאן לשאר איסורים.

אך הש"ך ביאר, דהקולא כאן נובע מהא דפת הוא עיקר הסעודה, ולכן יהיה ניכר במה שאינו אוכלו, ולכן יש איבה מיוחדת. ולכאוי' הש"ך ג"כ מודה שאין ללמוד מכאן לכל היכא שיש איבה מיוחדת, אלא דווקא כאן שיש איבה מיוחדת על איסור שאינו חמור כ"כ.

ואולי יהיה נפק"מ בזמננו, שיותר מצוי שאנשים לא אוכלים פת בתדירות גבוהה, ולכן יותר קל להשתמט ולא לאכול את הפת.

וע' בשדי חמד בערך 'איבה' שמביא סיפור עם הגר"א שסעד אצל מישהו בשבת שעבר על איסור חזרה עם הטישולנט, והגר"א אכל ממנו משום שזה איסור דרבנן במקום איבה. וכ' השדי

חמד שהמקור הוא מכאן להתיר עיקר הסעודה משום איבה, ובכל איסור דרבנן, ולא רק איסור פת עכו"ם.

ודבריו צ"ע טובא, וקשה להאמין שסיפור זה באמת קרה, כי הרמ"א כאן כ' להדיא דאין ללמוד מכאן לשאר מקומות, וגם, סיפור זה אינו מתאים עם השקפתו של הגר"א. וע"ע מ"ב תס"ח סקב"ג דאין לעבור אפ' על איסור דרבנן משום חשש איבה.

עכ"פ, היוצא מסעי' הזה, דאיסור פת פלטר, במקום איבה, כשהוא עיקר הסעודה, יש להקל, אבל בלא"ה לא.

ולכן, אין ללמוד מסעי' הזה להקל לאכול הכשרים לא טובים כשסועד אצל אחרים, כי יתכן שמדובר בשאלות אחרות, כולל שאלות של דאורייתא, ולא רק שאלה של פת עכו"ם.

ע"ע פמ"ג [או"ח סי' ש"ל א"א סק"ה] בענין איבה לגוים ואיבה לישראל.

המ"ב בסי' רע"ד סק"ד בשם הפמ"ג דאם אין לו לשבת אלא פת עכו"ם, מותר לאכול פת עכו"ם, דלא גרע מאיבה. [הבאנו את זה בסעי' ח']. כלומר, מהא שאינו איסור מוחלט, יש להקל בשבת. ואיירי שם לענין לחם משנה, ולכאוי' עפ"י המבואר בסעי' י"ג מותר גם במשך

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

אם אין לו לסעודה שלישית אלא פת פלטר, ודאי שיאכל פת פלטר ולא לפטור ע"י מזונות. וזה כלול במ"ב הנ"ל. [החלקת בנימין מסופק בפת בעה"ב.]

אם מי שנזהר אוכל יחד עם מי שאינו נזהר, הדרכ"ת מחייב היכר, כמו שמצינו בזה אוכל בשר וזה אוכל חלב, בסי' פ"ט.

ואינני יודע איך הוא למד סעי' י"ג וסעי' ט"ו, הא מבואר שאוכלין ביחד. ועוד, סתימת כל הסוגיא והמפרשים ונו"כ הוא לא לחייב היכר. והכי קי"ל, ולכאוי' הטעם הוא משום שאינו איסור ברור ומוחלט. [א.ה. הו"א, ככל שאין איסור חמור כ"כ יש לחשוש יותר שיבואו לאכול זה מזה, קמ"ל.]

ע' שו"ע ומ"ב סי' קצ"ב לגבי זימון כשזה אוכל פת פלטר וזה נזהר, האם מזמנים, וכ' המ"ב שהאינו נזהר יזמן כי הוא גרם להחיוב. ואעפ"כ, כהן קודם לו.

הסעודה. [הפמ"ג ממשיך וכ' דפשוט שיכול להשתמש בפת פלטר עבור לחם השני של לחם משנה.]

והיכא שאינו לחם משנה, ואינו המשך הסעודה, אלא סתם לעונג שבת, יל"ע מהו משקל החסידות; להחמיר בפת פלטר או להחמיר בעונג שבת. וכן יל"ע במקום מאה ברכות, איך יתנהג. מסברא יש להקל, אבל אינו ברור.

השבה"ל [א' ר"ה] כ' דאם בירך ברכה על עוגיה, ונתברר שהוא פת פלטר, עדיף לטעום ולעבור על פת פלטר מלהחמיר על פת פלטר ולברך ברכה לבטלה. וג"ז ע"פ סעי' זה, שאיסור זו אינו מוחלט.

בסעודת מלווה מלכא, אם אין פת אלא פת פלטר, האם יטול ידיו או יאכול מזונות של פת ישראל, ר' אלישיב אמר 'נו נו', ולכאוי' היה נוטה להקל, ושיש לו ליטול ידיו. וכן נוטה השבט הקהתי ו' רע"ג.]

סעי' ט"ז – הנמצא בדרך

יש מי שאומר שהנזהר מפת עובר כוכבים, והוא בדרך, אם יש פת של ישראל עד ד' מילין, ימתין. (וכבר נתבאר לעיל לנוהגין להקל).

ובאמת, דברי הרמ"א הם קולא גדולה מאוד וגם חידוש נורא, דאי"צ להמתין ע"ב דקות לפת ישראל, אלא אוכל פת בעה"ב! החכמ"א והערוה"ש כ' להחמיר כדעת השו"ע.

בעשי"ת גם הרמ"א מודה דאשכנזי ממתין ד' מיל לפת ישראל.

שיעור ד' מילין

השו"ע כ' דאפ' ספרדי אין צריך להמתין יותר מד' מיל, והרמ"א כ' דכבר נתבאר בסעי' ח' דאשכנזי אי"צ להמתין, אפ' לפת בעה"ב, שאם אין לו פת לעוד ד' מיל, מותר לאכול פת בעה"ב. כך ביאר הלבוש והחכמ"א דברי הרמ"א.

סימן קי"ב – דיני פת עכו"ם

הגרח"ק תי', דאם נוסע ברכבת, שאין טירחא, נשער בזמן, אבל הנוסע על סוס, שיש בזה טירחא, נשער ע"פ מרחק, אפ' פחות מע"ב דקות.

עפי"ז, רכב דינו כרכבת, ולכל שאלות של ד' מיל צריך לנסוע ע"ב דקות. ויל"ע ע"פ יישוב זה מה דין אופניים, טוסטום, קורקינט.

מי שנמצא בביתו, ולוקח יותר מע"ב דקות ללכת אל ביהכנ"ס, אבל פחות מזה אם יקח מונית, האם חייב להוציא כסף עבור זה. ולכאז', תלוי בהשקפתו לשאר ענייני חייו, האם רגיל לקחת מוניות גם לצרכי עוה"ז. וע"ע בזה.

השאלה הגדולה, איך משערין שיעור ד' מיל, האם הוא ענין של מרחק או ענין של זמן, נפק"מ הנוסע בקרון או ברכב. וזה שאלה הנוגע לא רק כאן אלא בכל התורה כולה, כגון תפילה בציבור, נט"י, וכהנה רבות.

הפ"ת [סק"ו] כ' דאין חילוק בין הולך לרוכב, העיקר הוא מרחק של ד' מיל.

המ"ב בסי' צ"ב מביא פ"ת הזה, דהעיקר הוא מרחק. אמנם, בסי' קס"ג בביה"ל כ' דתלוי בזמן של ד' מיל, והיינו ע"ב דקות.

השבה"ל מיישב הקושיא, לחלק בין נט"י לתפילה.

סימן קי"ג – דיני בישולי עכו"ם

סעי' א' – תנאי בישול עכו"ם

דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי, וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת, שבישלו עו"ג, אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל, אסור משום בישולי עובדי כוכבים.

אסורות, ולכן תיקנו בישול עכו"ם. וכן באמת כ' רש"י, שאם 'רגיל' אצלו, חוששין שמא יאכילנו וכו'.

הט"ז כ' דהואיל וטעם גזירת הבישול עכו"ם הוא אטו חתנות, משום הכי גזרו רק על מאכל חשוב, ולא על דבר שאינו עולה על שולחן מלכים. החכמ"א והבא"ח מביאים גם טעמו של רש"י. ולכאן' לטעם זה ה"ל לאסור אפ' מאכל שאינו חשוב. אמנם, לא מצינו מי שיחמיר בזה. ובאמת, גם רש"י עצמו מביא ב' הטעמים. כלומר, לכו"ע אסור משום חתנות, וי"א עוד טעם משום שמא יאכילנו.

ע"ע רעק"א [מגילה י"ב]. בשם מדרש שיר השירים שגזירת המן ואחשוורוש לדעת ר"ש הוא משום שאכלו מתבשיל הגוים [א.ה. אולי הכוונה שאכלו מאכלות של איסור ממש]. והגר"ח ק בטעמא דקרא ביאר, 'לעשות כרצון איש ואיש' דבגמ' מבואר דהיינו מרדכי והמן, ומביא מדרש דמרדכי היה שם למרות שהזהיר מפני הסעודה, כדי לשגר את התנור להציל מבישול עכו"ם [וזה מהני לאשכנזים].

אע"פ שבס' הקודם ראינו קולות שונים, להתיר בשעה"ד, וכשפתו של הגוי יותר טעים ויותר זול, בבישול עכו"ם

טעם התקנה, ומומר

בהלכות פת עכו"ם היה מבוכה מי תיקן את האיסור ומה היה כלול בה, ובאיזה אופן התקבל. אמנם, בישול עכו"ם אינו כן, והוא תקנה ברורה וקדומה, וגדריו נתבארו היטב.

הראשונים נחלקו אם איסור שלקות נתקן לפני הגזירה של פת עכו"ם או אחריו; תוס' ס"ל דנתקן לפני הגזירה של פת עכו"ם, ויש לו אפ' הו"א שהוא דאורייתא, אבל הר"ן ס"ל דנגזר לאחר גזירת פת.

הר"ן ס"ל דתקנו גזירת פת עכו"ם אטו חתנות, ולא נתקבל, ולכן תיקנו בישול עכו"ם משום חתנות, וזה נתקבל. גם מתוס' מבואר שהתקנה של בישול עכו"ם הוא אטו חתנות.

אמנם, מרש"י מבואר שטעם גזירת בישול עכו"ם הוא משום שמא יאכילנו דבר טמא. כלומר, אין אנו חוששין באמת שבתבשיל זה יש איסור, דהא א"כ לא היה צורך בתקנת בישול עכו"ם, דהיה נאסר משום חשש איסור. אלא ע"כ כוונת רש"י לומר דאם יהיה רגיל לאכול מאכלים שנתבשלו ע"י גוי, עלול הדבר לגרום שבמשך הזמן יבא לידי מאכלות

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

פלוג. וכל מה שכתבנו שם לענין גר, שייך גם כאן.

הארכנו למעלה בפיתו של מומר, ומסק' היה שיש מקום להקל מעיקר הדין. והשאלה, האם בישול עכו"ם שוה לענין זה, או"ד בבישול יש להחמיר טפי, כי יש טעם נוסף של שמא יאכילנו דבר טמא.

ובאמת, הרבה מהמקילים בסי' הקודם לענין פת מומר ופת תינוק שנשבה, החמירו כאן. כגון, התפל"מ שהיה הפה שהתיר שם, כאן הוא הפה שאסר משום הטעם שמא יאכילנו דבר טמא. וכ' הפ"ת דאפ' אינו מומר לשאר דברים נחשב מומר לזה, דסו"ס יש לחוש שמא יאכילנו דבר אסור.

וכ"כ היהודה יעלה [ל"א], קיצשו"ע, פמ"ג, מהרש"ם [ב' רס"ב], פמ"ג [או"ח שכ"ה], ועוד רבות. ובאמת, מסק' כמעט כל הפוסקים הוא להחמיר בבישול מומר, אפ' תינוק שנשבה, דסו"ס יש חשש הנ"ל, וכמעט לא מצינו שום מקור להקל בזה. וכ"ש בארה"ק כשאנו ברור מי אישר שהוא בכלל יהודי. ויש שמועות מגדולי עולם שהקילו בזה, אך שמועות אלו לא ניתנו לברר, וגדולים אלו כבר הלכו לעולמם.

הOun מביאים בשם ר' משה שבישול מומר מותר. ואע"פ שאין לנו ראיה לכך, אולי יש להביא סמך לזה, דהרי, בסי' הקודם [סעי' י"א] בענין פת ישראל שנאפה ע"י עכו"ם, אסרו הפוסקים מחמת בישול עכו"ם. ואמרנו שזה 'לשון מושאל', והעיקר הוא שזה פת עכו"ם שאין לו את ההיתר של פלטר. והבאנו שם חידוש והיתר גדול של ר' משה להקל

אין קולות כאלו, ויש שני קולות עיקריים; נאכל חי, ואינו עולה על שולחן מלכים; ובלא"ה אסורה.

בשו"ע סי' קנ"ב מבואר דאסור לישראל לאכול בסעודת חתונה של גוי, אפ' מביא מאכל שלו ושמש שלו, גזירה משום חתנות. הט"ז שם מביא דרישה שמסתפק אם יש להקל משום איבה בין הישראל להגוי. והט"ז מק' ע"ז "ותמיהני על גברא רבא דכותיה יסתפק בזה שהרי זה מפורש וכו' הרי שהתורה צותה שיהיה לנו איבה עמהם משום הרחקת בנותיהם והיאך נתיר משום איבה ולא מצינו היתר משום איבה אלא היכא שהמצוה משום דבר אחר וכו' משא"כ כאן שעיקר המצוה של איסור אכילה גופה הוא משום שלא יהיה לנו עמהם אהבה והיאך נבטל זה גופיה משום איבה וכן אפילו בצווי דרבנן כגון שלא לאכול בישולי עובדי כוכבים שהענין הוא שלא יהיה לנו קירוב עמהם משום בנותיהם פשיטא שאין שום היתר משום איבה כל זה פשוט בעינינו" ע"כ מקצת לשונו.

ואע"פ שבענין פת עכו"ם ראינו היתירים משום איבה [בין לישראל בין לגוי], היינו משום שלא היה איסור מוחלט, משא"כ בבישול עכו"ם שהוא איסור מוחלט, ואיבה עם הגוי הוא הסיבה לאסור ולא סיבה להתיר.

כמו שראינו בסי' הקודם, הואיל והאיסור הוא משום חתנות, אינו אסור דווקא בגוי עובד כוכבים, אלא גם עם בני ישמעאל יש לאסור. וכן, כמו שהתם ראינו לא פלוג ולאסור אף בגוי שלא שייך בו חתנות כגון כומר, ה"ה כאן אמרי' לא

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

משום שמא יאכילנו. דהרי, הריב"ש עוסק במומר, ומביא הגמ' לגבי מומר ביין, שיינו אסור. וכ' הריב"ש דהיינו משום דחוששין שמא באמת ניסך לע"ז. ודקדק הרע"י מדבריו דביין יש באמת חשש, אבל לא בשאר מאכלי עכו"ם, ולכן שאר מאכלי מומר שרי.

והמעייין שם יראה שאין הכרח לדבריו, ויתכן שהריב"ש לא עוסק בהחשש של שמא יאכילנו, וא"כ א"א לומר ע"ז דאילו שאר האחרונים היו רואים דברי הריב"ש לא היו מחמירים; דיתכן שראו, ואעפ"כ החמירו.

גם מסק' הגרע"י הוא שלא להקל לכתחילה.

הגר"י בעלסקי כ' דשיטת הOU הוא להקל, כי עיקר הטעם הוא משום חתנות, וזה לא שייך במומר. כלומר, הודה דלטעם של שמא יאכילנו יש לאסור, ולכן הורה שהOU הכריע במח' הראשונים.

הציץ אליעזר (ט' מ"א) כ' דהיכא שהמומר מבשל ויש משגיח השומר עליו שלא יכניס שום דבר איסור, יש להקל בבישול מומר. והדבר תימא, כי כבר הוכחנו דאין החשש שכאן ועכשיו יהיה חשש איסור, דהא זה בלא"ה אסור, אלא ע"כ יש כאן גזירה של חז"ל משום שמא יבא לידי איסור אם יתרגל בהכי, וזה שייך גם כאן. וצ"ע.

והגרש"ק [טוב טעם ודעת כ' ט"ז] החמיר במומר אפ' ישראל עומד על גביו.

לאור האמור, מסעדה או קייטרינג עם הכשר של ספרדי, אסור שהחילוני המומר, אפ' תינוק שנשבה, יניח קדירה או מחבת או בשר או שום דבר על האש.

במאפייה של ישראל שהדליקו גוי. והנה, האי תשובה של ר' משה [א' מ"ה] בענין מפעל של ישראל הוא המקום שהיקל בענין מומר. וממילא, אם נגיד שאינו 'לשון מושאל' אלא באמת מדיני בישול עכו"ם, נמצא יש תשו' של ר' משה דמיקל במומר בענין בישול עכו"ם.

ובאמת, ר' משה [א' מ"ז] עוסק בענין מומר לגבי חלב עכו"ם, וכ' דאע"פ שבשאר מאכלי עכו"ם יש שאלה אם מחלל שבת בפרהסיא נחשב כעכו"ם, ויותר הדעת נוטה שאינו כעכו"ם מלבד ביין, וכו' וכו'. הרי ר' משה ס"ל דהדעת נוטה ד'בשאר איסורי מאכלי עכו"ם' אין מומר כגוי. וזה אינו כולל חלב ויין כמו שמבואר שם, וממילא נשאר רק פת ובישול; משמע שר' משה ס"ל דיותר הדעת נוטה שאין לומר דין גוי בבישול.

ויתכן, ששני תשובות הללו מגלים א' על השני בדעת ר' משה בבישול מומר, אבל אין כאן הכרח. וגם עולה עם השמועות שמביאים בשמו.

ולכן, אע"פ שאין להקל בבישול מומר, וכדעת כל הני דעות, מ"מ בשעה"ד גדול שפיר יש לסמוך על ר' משה, כגון בבעל תשובה שאמו בישלה עבורו. ואולי יש לצרף שאין המומר החילוני נחשב באמת כמומר. והא מיהא ברור, דלכה"פ א"א להחשיב בישול מומר ככשר למהדרין.

היביע אומר [ה' י"] מביא ריב"ש דמבואר שבישול מומר שרי, וכ' הגרע"י שאילו שאר הפוסקים היו רואים דברי הריב"ש, לא היו מחמירים בשאלה זה, ולכן מסיק דמעיקר הדין בישול מומר שרי כי עיקר הטעם הוא חתנות ולא

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

שמקילים בזה, אלא העיקר הוא משום דלא הוצרכו לכתבו משום "דמלתא דפשיטא היא דאדם חשוב מרחיק עצמו בכל מה שיוכל". וממשיך, דכן הוא הפשט בהרמב"ם וטור ושו"ע בסי' קי"ג שלא הזכירו דין זה, דמרוב פשיטתו אי"צ לכתבו.

ואכן, השב"ח [ו' ק"ח] פסק כן למעשה, ושיש לאדם חשוב להחמיר. וכ', דהחומר של אדם חשוב הוא משום שמא ילמדו ממנו [ויבואו להתיר גם שאר דברים]. ועפ"ז, כל שהוא בן אדם שאנשים לומדים ממנו, יש להחמיר.

מאידך, הפר"ח [סק"ג] ס"ל דקיי"ל כרב נחמן, ושאדם חשוב אי"צ להחמיר. והערוה"ש [סקי"א] מביא עוד מקילין בזה, וס"ל דהצדק עמהם. ופוק חזי מאי עמא דבר.

שיטת הOU הוא דכשכתוב על המוצר שהוא 'בישול ישראל', אין הכוונה שאין לחוש לבישול עכו"ם, ע"פ שיטתם השונות שיתבארו במשך הסימן, אלא הכוונה שהוא באמת בישול ישראל. ונימוקם, כדי שאדם חשוב הרוצה להחמיר ידע שיכול לאכול מוצר זה. וזה עוזר לנו הרבה, כפי שיבואר בס"ד.

שמעתי מא' רבני OU, דהיכא שרשום על המוצר OUp, הכוונה הוא שיש משגיח תמידי, וממילא הכל הוא בישול ישראל, דאם הוא כבר שם, הוא זה שמדליק התנורים וכדו'.

נאכל חי

א' מתנאי בישול עכו"ם הוא שאין המאכל נאכל חי, אבל דבר הנאכל כמות

ואם יש השגחה אשכנזית, אסור שהמומר ידליק האש לסמוך על זה כאש של ישראל. וכ"ש מסעדה ספרדית אסור שהחילוני ידליק האש ושהגוי יניח הקדירה והבשר, כי זה בעיה כפולה.

יל"ע, מפעל שהעובדים המדליקים את התנור הם אנשים יהודים שומרי תו"מ, עם צרכים מיוחדים, האם זה מהני.

והנה זה ברור, יש לו דין ישראל לכל דבר, וודאי בישולו נחשב בישול ישראל למחדרין, כולל כשהוא זה שהדליק התנור, והגוי הכנים את האוכל [עכ"פ להרמ"א]. ואין להסתפק אלא כשיש לחוש שלא יעשו מלאכתם באמינות ואחריות, והאם העובדים הגויים מערימים אותם. כלומר, הם מצד עצמם נחשבים כישראל, ורק צריך לדון כל ציור באפי נפשה, האם בפועל יש לחוש לחששות שונות.

אדם חשוב שאני

בגמ' שבת נ"א. רב נחמן ביקש מעבדו לחמם לו מים, ורב אמי הקפיד, ופריך, והא נאכל חי, ומשני אדם חשוב שאני. וגמ' דומה לזה נמצא במו"ק י"ב.

והשאלה, כמי קיי"ל, כרב נחמן או כרב אמי; האם אדם חשוב צריך להחמיר בבישול עכו"ם על כל דבר שנאכל חי.

הטור והשו"ע אינם מביאים דין זה, והב"ח הק' מדוע השמיטו. ולכאן, מהשמטתם מבואר דקיי"ל כרב נחמן.

אמנם, בסי' קנ"ב לגבי ישראל בחתונת גוי, לאחר יב"ח שרי אבל אדם חשוב יחמיר. וכ' הש"ך דהא דהשמיטו הרמב"ם והרי"ף אינו כדעת הב"ח דס"ל

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

שהוא חי, אין לו איסור שלקות. והטעם, דהואיל והיה ראוי בלא"ה, אין כאן תיקון חשוב בפעולת הגוי; כך עולה מדברי הט"ז, ועוד.

הגדר של נאכל חי אינו כפי כל א' וא', אלא כפי רגילות בנ"א, באותו מקום ובאותו זמן; כל עולה מדברי הערוה"ש [מקי"ב].

כלומר, יש מאכלים שבזמן חז"ל היו אסורים כשגוי בישראל, אבל בזמננו שרי, וכן להיפך. כגון, האחרונים, חכמ"א וערוה"ש, עסקו בגזר וכרוב, וס"ל דאינו נאכל חי, ואילו בזמננו ודאי נאכל חי, ולכן בזמננו אין בו משום בישול עכו"ם.

בגמ' יש מח' בענין ביצה, והשו"ע בסעי' י"ד פסק דאינו נחשב נאכל חי. כלומר, אע"פ שנאכל ע"י הדחק, ואע"פ שאנשים אוכלים אותו כמות שהוא לרפואה ומטעמי בריאות, מ"מ אכילה כזו שאינו אלא ע"י הדחק גדול, אינו מחשיבו כנאכל חי, ולכן יש בו משום בישול עכו"ם. וגם בזמננו אינו רגיל שאנשים אוכלים ביצים כמות שהוא בסתם, ולכן יש בו משום בישול עכו"ם.

הבאנו למעלה בשם הערוה"ש, דתלוי בכל מקום ובכל זמן, כפי רגילות בנ"א. וכן מבואר בחכמ"א בשם הפר"ח, ועוד אחרונים, שהעיקר הוא שלא יהיה דבר מוזר בעיני רוב בנ"א, אבל אם בעיני רוב בנ"א הוא דבר מוזר, אינו נחשב נאכל חי.

וזה דלא כשיטת הOU דס"ל דהא דאינו נאכל חי נחשב כחסרון, היינו רק כשיש מניעה מלאכלו חי, ובנ"א נמאסים ממנו, אבל דבר שאין בנ"א אוכלים כי

לא בא להם, או שהם מעדיפים מבושל, או שלא חשבו עליו, אי"ז נכלל באינו נאכל חי. ואין להם ראייה לדבריהם מלבד הא דביצה דהשו"ע כ' דאינו נאכל חי, וטענו מדוע נקט האי דוגמא של ביצה, ה"ל לנקוט דוגמא יותר מצוי שבנ"א לא אוכלים אותו; אלא ע"כ נקטו ביצה דווקא, שרוב בנ"א נמאסים מלאכלו חי, ולכן נחשב אינו נאכל חי, אבל בלא"ה נאכל חי.

והאמת יורה דרכו, כי אינו השו"ע שהתחיל לדון על ביצה, אלא הוא בגמ', והוא מח' בדין דבר שנאכל חי ע"י הדחק או לרפואה, כגון ביצה, האם זה נחשב נאכל חי או לא, וכמש"כ למעלה. וממילא, אין שום הכרח ליסודם של הOU, כי הגמ' נקטה דוגמא זה מטעמים אלו, ולכן הפשטות של כל הני רבוותא במקומה עומדת, וא"א להקל על סברא זה שאין לה יסוד.

ובאמת, מהא דדנו האחרונים על גזר [לקמיה בס"ד], לכאז' ראייה דלא כהOU, דאינו מסתבר שהיו נמאסים ממנו, אלא הפשטות דסתם מנעו מלאכלו.

הOU סומכים על סברא זה להתיר תירס בקופסאות שימורים, וכן לבבות דקל, ועפמש"כ אזל ההכרח ואזל הקולא, וע"ע מש"כ במוצרים הללו במקומם.

גזר, החכמ"א והערוה"ש כ' דאינו נאכל חי אלא ע"י הדחק, ולכן יש בו משום איסור שלקות. אבל בזמננו, שפיר נאכל חי שלא ע"י הדחק, ולכן אין בו משום בישול עכו"ם.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

'מקום' לענין זה, האם הוא כל מדינה או ע"פ כל העולם, דהפר"ח משער ע"פ דרך העולם כולו, אבל שאר האחרונים, חכמ"א [ס"ו י"ד], ערוה"ש [י"ב] דרכ"ת [י"ג], שיערו בדרך אותה מדינה.

ודן שם אם הולכין כפי המקום שיצא ממנו או כפי המקום שנמצא, והאם נותנים לו חומרות שניהם, והאם נלך בתר מנהגו האישי כשאנו ברור איך לשער 'מקום' לענין זה. ומסק' דמקבל החומרות המקום שיצא ממנו, כשדעתו לחזור.

כשאנו נאכל חי מטעמי בריאות

יל"ע, מה דינו במאכל שבעצם נאכל חי, וטעמו טוב כמות שהוא, אלא שמונעים מלאכלו כך מטעמי בריאות בעלמא, האם הבישול מטעמי בריאות עושהו בישול עכו"ם.

ולכאן, יש ג' ציורים של שאלה זו. יש בצלים, שבגמ' מבואר שיש סכנה למי שאוכלו חי, ולכן מבשלים אותם. יש חלב, שראוי לאכילה כשאנו מפוסטר, אך מונעים מלעשות כן מטעמי בריאות, האם הפיסטור חייב להיות ע"י ישראל. וכן יל"ע בענין מים שאינם ראויים כמות שהם, כמו באוקראינה [טשערנובל], או בעזה, האם הבישול צריך להיות ע"י ישראל.

המהרש"ם [ב' רס"ב] דן אם יש בחלב משום בישול עכו"ם, ומוכיח מהרמב"ם דנאכל חי, ולא עסק האם באמת אנשים עושים כן, אלא כל שראוי, מותר, והוכיח מהרמב"ם דראוי.

ברוב, בזמננו נאכל חי. תרד, שמעתי שבא"י אינו נאכל חי, משא"כ בחו"ל. ושמעתי דה"ה לענין ברובית.

שוב, כמיטב ידיעתי אינו מצוי אצלנו אלו האוכלים אותו חי, שלא לצורך רפואה.

קישוא, הפשטות שאינו נאכל חי, אבל שמעתי שיש סוגים שונים.

בטטה, אינו נאכל חי, ועולה עש"מ, ולכן צריך בישול ישראל.

פטריות, האחרונים [ש"ך ודרכ"ת וחכמ"א, פר"ח ערוה"ש] דנו אם הוא עולה על שולחן מלכים או לא. ובזמננו, ודאי פטריות עולים על שולחן מלכים. אמנם, המציאות הוא שכל סוגי פטריות נאכלים חי שלא ע"י הדחק, כולל 'פורטובלו' ו'שייטקה', Portobello, Shiitake, ולכן אינם צריכים בישול ישראל.

והא דאנו רואים רשום בקופסאות שימורים של פטריות 'בישול ישראל', היינו משום שהגר"מ אליהו זצ"ל החמיר דאי"ז נקרא נאכל חי, ולא רצו להקל יותר ממנו ולכן כולם החמירו בזה, אע"פ שמדינא אין צורך. ועוד, הם מכשירים המפעל מפטריות של גויים ורק אח"כ מייצרים פטריות של בישול ישראל. ולאור זה, מותר לקנות פטריות בשימורים אפ' מהכשר שאינו נאמן, ובלבד שיזהר מתולעים ושאר ענייני כשרות.

השבה"ל [ט' קס"ג] דן בענין מי שנמסע ליפן, האם מותר לאכול שם דג שנתבשל ע"י גוי, כיון ששם הדרך לאכול דג בעודו חי ולא מבושל. השאלה שם מה נקרא

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

הסרת השומן], ועיקר התקנה של הבישול אינו נובע משנוי הטעם, אלא החום מסיר החיידקים [שלילי], וממילא נשאר החלב ראוי לשתייה, ודומה למים יותר מבצלים.

כך נראה לומר שהיה ספיקו של המהרי"ץ, ולכא' זהו סברת כל הפוסקים והרבנים שלא עשו רעש בענין החלב, דלא כהמנח"י. וכך אומרים בשם ר' אלישיב, הגרש"ז, ושבה"ל.

והנה, בגמ' מבואר שיש צד להקל בבישול עכו"ם כשלא נשתנה ע"י האור. ולכא' סברא זה היה מתיר לענין מים וחלב, אך הרמב"ם ס"ל דלמסק' אין קולא כזה, דלא כרש"י. והש"ך כ' דסתימת השו"ע הוא להחמיר כהרמב"ם. אך החת"ם בהגהות כאן מצרף הצד של לא נשתנה ע"י הבישול. הערוה"ש ס"ל דאינו צירוף; וע"ע שבה"ל [ב' מ"ג, ו' ק"ח].

בישול עכו"ם בשכר וקפה ותה

עכשיו דנתבאר דאין דין בישול עכו"ם על מים חמים, יל"ע, מה דינו של קפה ותה שנתבשלו ע"י גוי. והנה, קפה ותה אינם נאכלים חיים, והוא עולה על שולחן מלכים, ולכן לכא' יהיה בו איסור בישול עכו"ם.

והנה, סי' הבא עוסקת בענין שכר של עכו"ם [ועיי"ש באחרונים ובפוסקים, כי שם האריכו בנושא זה], ויש איסור לשתות שכר של עכו"ם במקום מכירתו, אבל אם הביאו לביתו, שרי. וגם במקום מכירתו, אינו אסור אלא דרך קבע, אבל לשתות בדרך עראי באקראי, שרי.

אמנם, אין ראיה מהתם להיכא שיש הקפדה שלא לאוכלו חי. כלומר, המהרש"ם עסק בהנידון האם הוא ראוי או לא, ומוכיח מהרמב"ם דראוי. אבל לא הוכיח לענין שאלה שלנו שיש הקפדה בריאותי שלא לאוכלו חי אלא מבושל.

המהרש"ם מביא בדרך אגב הגמ' לענין בצלים שקשין לגוף כשנאכלים חיים, ולכן ס"ל שאסורים בבישול עכו"ם. המנח"י [י' ס"ז] למד מדבריו, דהיכא שיש קפידא שלא לאכלו חי, יש בו משום בישול עכו"ם. ולכן, המנח"י נוטה לאסור בישול עכו"ם בחלב. אך הביא המהרי"ץ דושינסקי שהסתפק בדבר, והמנח"י אינו מבין ספקו.

והנה, כל ארגוני הכשרות מקילים בבישול עכו"ם בחלב, וע"כ יש סברא גדולה לחלק. והנראה לומר, דלא מצינו שבישול מטעם בריאות אסור אלא לענין בצלים, והתם הסכנה נובע מהחריפות, והבישול משנה עצם החפצא, ועושהו חריף ולכן אינו סכנה. כלומר, שינה מהות החפצא ע"י העכו"ם, ולכן יש בזה משום בישול עכו"ם. לעומת כן יש מים במקומות הללו, שאין עצם המים מסוכנים, אלא יש עירוב שאר דברים בתוכו, והאופן להסיר הלכלוך והסכנה מהמים הוא הבישול, אבל אין הבישול משנה עצם מהות המים מדבר שאינו ראוי לדבר ראוי, אלא מסיר מניעה בעלמא. ולכן, לא מצאנו מי שיחמיר במים, בכל מקום שהיא [וכ"מ בשם השבה"ל].

ועפ"י י"ל, דה"ה בחלב, אע"ג דיתכן שיהיה שנוי מועט בטעם החלב ע"י הפיסטור, אי"ז אלא בדרך אגב [או משום

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

נושא השני, כי היכי שאין שום בר דעת שומר תו"מ נכנס ל'מקדונלד'ס' ויושב בשולחן ושותה קולה, ה"ה שאין להיכנס ל'סטארבוקס' לשתות קפה.

ועוד, כל ההנאה לשבת בבית קפה של גוי ולשתות הקפה הכשר שלו אינו נובע מהא דהקפה טעים, אלא ההנאה הוא להיות כא' מהגויים, ונהנה מהא דבעיניו הוא כא' מהם. ומי שרוצה שבניו יהיו שומרי תו"מ, יברח מזה כהבורח מהשריפה. וע"ע מש"כ בזה בס' הבאה.

נחזור לענייננו, מבואר שם שיש אופן שהשכר מותר. והשאלה, מדוע אין לאסור את השכר מטעם בישול עכו"ם, הא אינו נאכל חי; כה"ק תוס' וע"ז דף ל"א: ד"ה ותרייהו. ותי' דשכר אינו עולה על שולחן מלכים. ממשיך תוס', 'ועוד יש טעם אחר להתיר השכר' דכי היכי דהתבואה בטלה אל המים לענין ברכה שאין מברכין על השכר בורא פרי האדמה אלא מברך שהכל, ה"ה לענין בישול עכו"ם, בטלה לענין איסור בישול. גם הרא"ש שם כ' [ב' ט"ז] שני תירוצים אלו.

הש"ך ריש סימן הבא מביא דברי תוס' ורא"ש האלו, והט"ז שם מביא רק התירוצ' הבתרא.

וכ' השב"ח"ל, הנפק"מ בין התירוצים הוא שכר בזמננו דשפיר עולה על שולחן מלכים, דלפי התי' הראשון יש בו משום בישול עכו"ם, משא"כ לתי' השני.

ע"פ דברי תוס', האחרונים דנו בענין קפה, דלכאוי' הוא ג"כ נפק"מ בין התירוצים. למעם הראשון של תוס', קפה ותה אסורים משום בישול עכו"ם, ואילו טעם השני של תוס' של ביטול שייך גם

הרמ"א כ' דנוהגין להקל בשכר של דבש ותבואה. החכמ"א [ס"ו י"ד] בשם הפר"ח כ' דה"ה קאוויי [קפה] ושאקלאדע [משקה שוקולד] מותר בבית עכו"ם. [השאלת יעב"ץ, מובא ביד אפרים מיקל רק בעראי].

החת"ס כ' דאפ' היכא דשרי, מ"מ היכא שהוא מסיבה של הגוי, ודאי אסור. ואינו ברור לנו מה נקרא 'מסיבה'. וע"ע אג"מ [ב' קי"ז], ומש"כ בס"ד בס' הבא.

מסיים החכמ"א שם "אך בעוונותינו הרבים בזמן הזה כמה קלקולים באים מזה ובפרט וכו' מלבד שעל ידי זה חס ושלום באו לידי זנות כידוע על כן כל אשר בו ריח תורה ירחיק מזה מלהכנס לבתיהם לשתות איזה משקה שיהיה, עכ"ל. [א.ה. דו"ק במש"כ 'איזה משקה שיהיה', כולל קולה ומים!]

[בתי קפה, הואיל ואתא לידן, נימא בה מילתא. קודם כל אנו רואים רוח הדברים מהחכמ"א, וע"ע פ"ת קכ"ב סק"ד. ונרחיב הענין קצת. נושא הראשון הוא דאע"פ שאין איסור בדבר למי שזקוק לשתות קפה [כשר] בבית עכו"ם, כגון בטיסה, או באמצע נסיעה כשהוא עייף מאוד, מ"מ הרגיל בזה כמעט ודאי שיבא לידי שאלות חמורות באיסור והיתר, כגון שבטעות יזמין דבר שיש בו שאלה של איסור ממש, וכבר היו דברים מעולם. ועוד, הא דמותר למי שזקוק לזה, היינו ע"פ חשבונות וצירופים בענין איסור והיתר, וכדאי לסמוך עליהם במקום הצורך, כגון נמל"פ, וסתם כלי אב"י, אבל אינו מהלך החיים לכתחילה, כ"ש למי שמשתדל לדקדק בענייני הלכה. ואם הוא שואל לרב כל פעם שיש שאלה על איזה סכין ובצל וכו', ודאי שלא יסמוך על כליהם של הבית קפה לכתחילה.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

ראש המקילים הוא הבאר עשק (סימן ק"ה) מוכא בערוה"ש, יד אפרים, בית יהודה [כ"א], ועוד, והוא מביא כמה טעמים להקל בקפה של עכו"ם.

הראשון, דאין הקפה עולה על שולחן מלכים כדי ללפת את הפת. וכטענה זה מופיע גם בשאלת יעב"ץ. ובס"ד לקמן בסי' שלנו נרחיב על נושא הזה, והיא שאלה שאינו פשוטה כלל, אבל כך הוא סברתו הראשון; וכה"ק פנים מאירות. ובאמת, יתכן שזהו כוונת תוס' בתירוצו הראשון, ושייך בין לשכר ובין לקפה, אפ' בזמננו. ואולי, אין קפה שזה לשכר לענין זה, דאולי טבלו פיתם בשכר, משא"כ קפה.

עוד טען, גזירת בישול עכו"ם היה על מאכלים ולא על משקה. ולכאן, מתוס' והרא"ש מבואר דלית להו האי סברא. וע' ר' אלישיב בתשו' הדין בענין זה, וס"ל [בהערות] דזה עיקר הטעם להקל, ודלא כתוס'.

עוד טען, כתי' בתרא של תוס', דהעיקר הוא המים, והקפה בטל למים. עפ"י טענה זה, יהיה סוגי מרק שלא יהיה בהם בישול עכו"ם, ותלוי בהל' ברכות אם היה ברכתו האדמה או שהכל. ובמרק עוף, צריך לדון אילו הברכה של עוף היתה האדמה, מה היה הברכה של המרק.

עוד טען ע"פ הב"ח, שכר מותר כיון שהחיטה נאכל חי [וע' שבה"ל שהק' על זה]. ועפ"י שכר שעורים, וכן קפה ותה, אסור משום בישול עכו"ם.

לענין זה. כ"כ הפ"ת שם סק"א בשם הפר"ח ומהרי"ט.

הפנים מאירות בפ"ת שם ס"ל דעיקר התי' של תוס' הוא התי' הראשון, ולכן יש בקפה משום בישול עכו"ם.

הב"ח מק' על התוס' והרא"ש מהא דהקילו ע"פ הלכות ברכות, דהא הלכות ברכות תלוי האם נשתנה מבריייתו והאם התבואה בעין, אבל לענין בישול עכו"ם הכל תלוי מהו העיקר, ושפיר הוי התבואה העיקר אפ' אינו בעין, דאי לאו התבואה הוא מים בעלמא.

הש"ך כ' דלא ירד לסוף דעתו של הב"ח. הערוה"ש [סי' שלנו סק"ב] ג"כ מיקל בשכר וקפה ותה ושוקולדה של עכו"ם, מטעם ביטול [אע"פ שיש הרבה שנתקשו בטעמו של תוס']. ומביא באר עשק דמנהג קדושים להקל בזה, ולית מאן דחש לדברי הפנים מאירות שהביא הפ"ת. גם החכמ"א שם הביא רק טעם השני של תוס' והרא"ש, ולא טעם הראשון.

מביאים שהאריז"ל החמיר בזה, אבל יתכן שזה היה מגדרי קדושה בעלמא. אך החיד"א כ' דהחמיר לא רק לעצמו אלא גם לאחרים. גם הכנה"ג החמיר. הפ"ת [סי' קי"ד] כ' דאדם חשוב יחמיר, וכ"ה בבא"ח, והשבה"ל [ב' מ"ד] כ' דאינו חומרא יתירה.

ואע"פ שנאריך להוכיח שהסכמת הפוסקים הוא שקפה ושכר מותרים מדינא, וכן הוא המנהג, מ"מ אינו דבר פשוט. וכ"כ ר' אלישיב [בתשו', והע' בדף י"ב].

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

ובשכר, שמעתי שמכנים אותו בחום של 60 מעלות, ואי"ז יס"ב לכו"ע, ולכן לפי המהרש"ם יתכן שזה טעם חדש שאין בזה משום בישול עכו"ם.

השבה"ל [ב' מ"ד] מביא החת"ם על הש"ס דכ' אפ' לפי הב"ח שמק' על תוס' שהתיר שכר ע"פ הל' ברכות, הב"ח לא החמיר אלא בענין שכר, שמהות התבואה הוא בהמים, ולכן ס"ל להב"ח דא"א לומר שנתבטל, אבל בקפה שאין בהמים אלא פליטת טעם בעלמא, גם הב"ח מודה דשייך לומר שנתבטל, ושרי.

ועפ"י כ' השבה"ל, דיש לחלק בין קפה העשוי מעירוי מים חמים על גרעינים או קפה טורקי, ובין קפה מגורען ונמס, דבזה אינו רק פליטת טעם בעלמא, אלא מהות הדבר.

כלומר, וכך ביאר בעצמו בתשו' אחרת [ה' צ"ג], החילוק בין שכר לקפה הוא דהשכר עשוי משעורים, והוציא כל טובו של השעורים, והנשאר מהשעורה אין בו שום טעם כלל, ולכן על השכר כל דין השעורה ואינו כטעם בעלמא, משא"כ בקפה, המים שהוא שותה אין בו כל טובו של הגרעין הקפה, אלא רק מקצת הטעם, ואילו הגרעין עדיין יש לו טעם, ואם יערו עליה שוב, יהיה לו עוד כוס קפה, וממילא א"א לומר שכל מהותו של הגרעין נמצא בתוך הקפה שלו, אלא הוא טעם בעלמא.

ועפ"י כ' השבה"ל, קפה מגורען ונמס, הלא בזה אכן הצליחו להוציא כל הטעם של הגרעין לתוך האבקה, ולכן בקפה הזה שייך סברת החת"ם לומר שהב"ח היה מחמיר בו.

עוד טען לחלק בין קפה לשכר, והמהרש"ם [ב' רס"ב] לא מבין החילוק, עיי"ש.

עוד טען שם להקל בקפה, כי אינו קבוע אלא עראי. וע' בית יהודה דמק' מדוע עסק בסי' קי"ד בסוגיית סי' קי"ג.

עוד טען שם, הגוי צולה הגרעיני הקפה לפני עשיית הקפה, והצליה עושהו ראוי לאכילה אבל אינו עולה על שולחן מלכים כך. וכשהגוי עושה ממנו קפה, הפעולה השניה העלתו לשולחן מלכים, אבל כלפי פעולה זו היה נאכל חי, כי היה ראוי לאכילה בעודו צלוי.

כלומר, פעולה הראשונה עושהו נאכל חי, ופעולה השניה מעלתו לשולחן מלכים, וממילא אין כאן פעולה של הגוי שעשה שניהם, ולכן מותר.

היד יהודה מק' על טענה זה הא הגרעינים הצלויים אינם נאכלים אלא ע"י הדחק, ואי"ז מספיק להיחשב נאכל חי. כלומר, בעיקר החשבון מודה להבאר עשק.

השבה"ל [מ' קס"ד ב'] מוסיף עוד צדדים להקל, ע"פ המהרש"ם [ג' רצ"ו] שבישול עכו"ם אינו אסור אלא כשהגוי עשה בישול גמור לבשלו, אבל אם לא היה בישול גמור, אינו אסור משום בישול עכו"ם. כגון, אם הגוי עשה ערוי בלבד, אינו בישול גמור, ולכן אין בו משום בישול עכו"ם.

ולכן, אם גוי הראשון צלה הקפה, וגוי השני טוחנו, ומערה עליו מים חמים, הפעולה הראשונה לא העלתו לשולחן מלכים, והפעולה השניה אינו בישול כדי לאסרה.

סימן קי"ג – דיני ביטול עכו"ם

אחרת. כלומר, היכא שבלי חלב אינו עולה על שולחן מלכים, והישראל הוסיף חלב ועכשיו עולה, ודאי דשרי, אלא אפ' אם היה עולה בלי חלב, מ"מ החלב אינו כתבלין בעלמא, אלא קפה עם חלב הוא חפצא אחרת, ולפי האשכנזים שביטול ישראל מהני כל עוד שמצטמק ויפה לו, לכא' הוספת החלב ע"י הישראל יכול להתיר את הקפה האסורה. וסברא זו עדיין צ"ע. וכע"ז מובא ביבקש תורה.

והנה, הבאנו למעלה סברא בשם השב"ל בשם המהרש"ם להקל כשגוי השני [כלומר, שהכין קפה מהאבקה] לא עשה מעשה ביטול אלא ערוי או בלי שני. ובאמת, אפ' אם הגוי אכן ביטל בכלי ראשון, מ"מ היה אפשר לקבל מוצר דומה מאוד גם אם היה משתמש בפושרין או בכלי שני, נמצא האבקה היה ראוי לאכול כמות שהוא, חי, ע"י תהליך שאינו ביטול, וא"כ אולי דומה לזנגביל וחמוציות שראוי ע"י תיקון קל נחשב נאכל חי, ולכן מותר אם גוי ביטלו. וע"ע בזה.

יש משקה העשוי מאבקה של אורז, ויש עליה הכשר של הOU, אע"פ שאין האורז מבוטל תחילה ע"י ישראל, אלא מבוטל ע"י גוי, ונעשה אבקה, ואח"כ הוסיפו מים פושרים. ומענו הOU דזה מותר, ודומה לקפה ושכר דהעיקר הוא המים. וכמובן, אין הנידון דומה לראיה, כי הקפה והשכר לא היו להם שלב שנאסרו, ולכן מותרים בשעה שהם מוכנים, אבל אורז הזה בשעה שנתבשל, נאסר, והסברות של שכר וקפה לא יועילו להפקיע האיסור שחל עליהן.

ומסיק השב"ל, דהואיל ויצא מפיו של החת"ם, יש להחמיר בזה. ולכא' הוראה זו מחודשת, דהרי אינו חת"ם בתשובות או בשו"ע, אלא החת"ם על הש"ס. ועוד, החת"ם לא הורה כן, אלא ביאר בדעת הב"ח שיש לחלק בין האופנים.

כ' השב"ל, דהא דקפה נמס יש להחמיר, היינו רק כשהגוי הכין האבקה וגם הכין ממנו קפה, אבל אם הישראל הכין קפה מהאבקה, הרי המוצר שהגוי הכין אינו עולה על שולחן מלכים, ומעולם לא עלה, וא"כ הישראל עושהו לאוכל, והוא ביטול ישראל.

לפי דברי השב"ל, יתכן שיהיה סוג של שכר שאכן יהיה מותר, כי לא הוציאו כל טעמו. וכן, תה יהיה מותר, כי לא נפלט טעמו לגמרי.

ובאמת, לפי דברי השב"ל נמצא שסתם שכר אסור, ובזה ודאי מנהג העולם הוא להקל; ע"כ מנהג העולם הוא לא לחשוש להב"ח והחת"ם. ומחא דאנו שותים, ע"כ אנו נוקטים כתי' השני של התוס' והרא"ש, ש"ך וט"ז, חכמ"א וערוה"ש, וכפר"ח ומהרי"ט.

ואם לזאת, כל הני דעות הקילו גם לענין קפה, כולל נמס, ונמצא מנהג העולם להקל בביטול קפה ע"י עכו"ם, וע"כ דנקטו שדעה זו כעיקר.

והנה, קפה נמס שהכין גוי עבור ישראל שהשב"ל בשם החת"ם החמיר, יש עוד סברות להקל מלבד כל הסברות להתיר שכר, והוא ע"פ המהרש"ם נב' רס"ב, עיי"ש, דאם הגוי הכין הקפה, אך לא הוסיף החלב, והישראל הוא זה שהוסיף החלב, אולי נעשה כחפצא

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

Star Kn נקטו בוודאות שהכל כפי מקום הייצור, ולכן הם מייצרים חציל מבושל בטורקיה ע"י גוי, ומייבאים לכל העולם תחת השגחתם שאין לזה שאלה של בישול עכו"ם. וכפי דברינו זה שגגה, כ"ש בנידו"ד שהוא על דעת לייבא למדינה אחרת, ולכן אין לאכול שום מוצר חציל תחת השגחתם. וצריך בדיקה אם יש עוד מוצרים עם מציאות כזה.

דבר שנאכל חי ע"י תערובת

המציאות בענין חמוציות, Cranberries, הוא שהפרי עצמו עגול וחלק, וחמוץ מאוד [כשמו כן הוא], ולכן שורים אותם בתרכיז מתוק, וע"י כך הוא מקבל המרקם שאנו רואים והמתיקות שאנו טועמים. יש שיטות שונות בשרייה, וככל שנעלה את החום, השרייה הוא יותר קצר, ויש אלו ששורין בלי חום כלל, אלא ששורין לזמן ארוך מאוד. ומי שרוצה לאכלם חי, יכול לפזר עליו קצת סוכר, וטעמו שזה לחמוציות דלאחר השריה. רוב אנשים אינם רוצים לטרוח לפזר סוכר בכבודם ובעצמם, ולכן המפעל שורה אותם כדי שיהיה מוכן לאכילה כמות שהוא [ומסתמא גם מתקיים לזמן יותר ממושך].

והשאלה, הא דנאכל חי ע"י פיזור סוכר, האם זה מספיק להחשיבו נאכל חי, או"ד בעינן שיהיה נאכל חי כמות שהוא לבדו.

והנה, המ"ב [ר"ג סקי"א] בשם המג"א עוסק בענין זנגביל וכ' דאין בו משום בישול עכו"ם הואיל ונאכל חי ע"י תערובת סוכר. הרי לפניך, אע"פ שאינו נאכל כמות שהוא לבדו רק עם יפזר עליו

לענין יי"ש, האם יש בה משום בישול עכו"ם, שייך רוב הסברות להקל בשכר וקפה, ויש עוד סברא בשם הבית מאיר, דאינו אלא בזיעה בעלמא.

חקירה; בתר מקום הייצור או בתר מקום האכילה

אמרנו למעלה, דנאכל חי תלוי כפי המקום והזמן, ואם במדינה אחת נאכל חי, באותה מדינה שרי, אבל במדינה אחרת שאינו נאכל חי, אסור.

ויל"ע, מה דינו כשאוכל במדינה אחת מאכל של מדינה אחרת, האם הולכין בתר מקום הייצור, או מקום האכילה.

כגון, שמענו שבטורקיה אוכלים חצילים בעודם חיים, אבל בשאר המדינות אינו כן. וא"כ השאלה, האם מותר לאכול בארצות שלנו חציל שנתבשל ע"י גוי בטורקיה.

ובאמת, שאלה זה יש לשאול גם בענין עולה על שולחן מלכים, בתר היכא אזלינן.

ומסברא, אינו ענין של ה'חפצא' אלא של ה'גברא', וכל היכא שהוא נמצא במקום שאינו נאכל חי, ועולה על שולחן מלכים, הרי עכשיו בעינינו יש תיקון חשוב ע"י הגוי, וע"ז חז"ל גזרו. כלומר, מסברא הולכין בתר מקום האכילה, לא רק לחומרא, אלא אפ' לקולא. וכ"ש כשהוא מיוצר על דעת לייבא למדינה אחרת. וכע"ז פ' בתשובות והנהגות [ג' ר"נ].

[וע' מחזה אליהו דנקט לחומרא לכאן ולכאן.]

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

אוכל אחר, עדיין נחשב נאכל חי. ועפי"ז, ה"ה חמוציות שלנו, נאכל חי ע"י הסוכר, ולכן דומה לזנגביל של המ"ב ושרי.

ואע"פ שאין אנו רגילין לאכול חמוציות כך, אלא כולם קונים אלו לאחר השרייה, היינו רק משום דקשה להשיג, והוא טירחא, אבל בעצם הוא ראוי [ועמש"כ בזה בנושא הבא]. ועוד, אינו מסתבר דבזמן המ"ב כולם היו אוכלים זנגביל כן, אלא היה ראוי, כן, והיו אלו שעשו כן, ולכן זה מספיק לגלות דבעצם רוב אנשים היו עושים כן, וה"ה בנידו"ד. ועמש"כ לקמיה בענין לבבות דקל.

[הוספה; י"א הא דחמוציות נאכלים חיים ע"י עירב סוכר, אי"ז משום דעכשיו טועם כמו חמוציות, אלא כל דבר מר ורע שאינו ראוי לאכילה, אם מפזר עליו מספיק סוכר עד כדי שאין טעמו נרגש, יהיה ראוי לאכילה, וה"ה חמוציות, אינם ראויים, אלא אם מכסה בסוכר יכול לאכלו, וממילא אינו נחשב נאכל חי.

והנה, אם נאסר חמוציות ונחייב בישול ישראל, ה"ה שיש לאסור מיץ חמוציות, כי המיץ אינו פרי סחוט, אלא מבשלים הפרי, וה'מרק' שלו הוא מיץ חמוציות. ואם כנים אנחנו שבעצם אינם נאכלים חיים, נמצא יש כאן מיץ של פרי שנאסר כשנתבשל ע"י בישול עכו"ם, וכי היכי שהוא נאסר, ה"ה המיץ נאסר. והניחא שכר וקפה, עצם הגרעין לא היה נאסר ע"י בישול עכו"ם, כי אינו עולה עש"מ, ולכן גם המיץ לא נאסר, משא"כ בנידו"ד.

וע"ע בזה, כי המציאות שלו אינו ברור כל צרכו. ועוד, יש מיץ של חמוציות

שאכן נעשה מחמוציות סחוטות. וע"ע ערוה"ש סקב"ב וכ"ג. (א.ה. אכלנו חמוציות חיים, והיה חמוץ מאוד, ויש אלו שנהנים מזה, ואם מפזרים סוכר, טעים מאוד, אלא שהמרקם של הסוכר אינו נעים כ"כ לאכילה. אבל למעשה, הוא טעים מאוד עם הסוכר, ואוכלים כך אפי' שלא בשעה"ד, ודומה לזנגביל. ועוד, הסוכר אינו מכשירו לאכילה ע"י שמשנה טעמו, ומשנה מהותו, אלא הוא חמוץ מאוד, וע"י הסוכר אינו כ"כ חמוץ אלא חמוץ וגם מתוק, ועושה ה'משקל' יותר שוח, ויכולים להנות ממנו כך. נמצא, אולי אינו כאילו הגוי שינה האוכל, אלא הסיר מניעה, וכעין פססור החלב, ובישול המים במקומות שונות בעולם.

ולא נשאר לנו לדון אלא מצד נושא הבא. ושמענו שנאכל חי בתוך Smoothie, בכעשרים אחוז, ויל"ע אם זה דומה לנידון הבא. ויל"ע גם אם הוא דומה לביצה וכדו' שנאריך בה לקמיה, שאינו נחשב נאכל חי בהא שנאכל חי בגלידה, ואולי דומה לבצל שנאכל חי בתוך סלט. ושמענו, דנאכל חי ע"י שרייה קצת במי סוכר, ואולי אי"ז נחשב כתהליך. וע"ע בזה.)

אמנם, הא דנחשב נאכל חי כשהוא מעורב עם דבר אחר, ע"כ הוא דבר המוגבל, דהרי אנו יודעים שביצה יש בה דיני בישול עכו"ם, אבל הוא נאכל חי כשמערבו בדבר אחר, כגון גלידה ומיונז וכדו'. ע"כ, כיון שמעורב בדבר אחר לגמרי, ונעשה מאכל אחרת, ושם אחר, אינו נחשב נאכל חי, אלא בעינן שיהיה נאכל חי בעוד שמו עליו, ושלא יהיה טפל לדבר אחר.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

לאור האמור כאן יש לדון, האם יש להקל בבישול עכו"ם על דגים מהא דאנו אוכלים שושי כשיש בו דג חי. כלומר, שושי עצמו ודאי צריך בישול ישראל, כי אורז אינו נאכל חי, ועולה על שולחן מלכים. וכל השאלה הוא כשגוי בישל דג לבד, האם אמרי' דהדג עצמו נאכל חי ע"י שושי, ולכן אין בו משום בישול עכו"ם.

ופשוט דכל הנידון כאן אינו אלא בסוגי הדגים שנמצאים בשושי בעודם חיים, כגון סלומון וטונה, אבל שאר סוגים כגון קרפיון, מקרל, סרדינים, אינם נחשבים כנאכל חי.

וכן, א"א ללמוד לענין זה מספרים שעסקו בהענין לפני כמה שנים, כי בימים ההם לא היה שושי נפוץ כמו שהוא אצלנו.

והנה, האוכל שושי אינו אוכל 'דג חי' אלא אוכל 'שושי', וזה חפצא ושם אחר [אפ' כשאוכל סלט של שושי], וא"כ דומה לביצה שנאכל חי ע"י מיונז או גלידה, ואי"ז נחשב נאכל חי. ואם לזאת, אין להתיר בישול עכו"ם על סלומון וטונה, כי אינו נחשב נאכל חי כמות שהוא בעוד ששמו עליו. ואע"פ שאינו ממש דומה לביצים, כי עדיין נראה וניכר, ומכיר בטעמו כשאוכלו, אלא שרוצה לאוכלו ביחד עם עוד אוכלים, מ"מ יראתי להקל, דסו"ם אינו נאכל כעיקר בפנ"ע.

[נפק"מ לכל זה, כל דבר שאינו נאכל חי בפנ"ע, אך הוא נאכל חי בתערובת של סלט. כגון, קישוא שאינו נאכל חי, אבל מצוי קצת חתיכות קטנות בסלט ירקות; האם זה נחשב נאכל חי. וע"ע]

וכן, מבואר מכל הסימן דדג יש בו משום בישול עכו"ם, אע"פ שנאכל חי ע"י מליחה, ואילו אם גוי מלחו לא נאסר כי רק בישול אסורה, ולא מליחה. ולכא' קשה, דלפי דברי המ"ב, ה"ל למימר דנאכל חי ע"י מליחה. וע"כ, דג חי אינו ראוי, והוא טעון תיקון, או ע"י בישול או ע"י מליחה, ולכן יש בו משום בישול עכו"ם, אבל האי זנגביל, וה"ה חמוציות, אינם צריכים תיקון, אלא סגי בפיזור בעלמא, וא"כ שפיר נחשב נאכל חי.

כלומר, מצינו עד כה ב' הגבלות בהא דנאכל חי ע"י תערובות. הא', שעדיין יהיה שמו עליו כשמעורב עם דבר אחר, והב', שראוי לאכילה ע"י פיזור בעלמא, אבל לא שיהיה ראוי ע"י תיקון אחר כמו מליחה.

ונמצא, אילו חמוציות לא היו ראויים לאכילה ע"י פיזור סוכר, לא היו נחשבים לנאכל חי ע"י ששייך לשרותם בתרכיז סוכר לכמה ימים בלי חום, כי זה נחשב תיקון, ואי"ז נחשב נאכל חי, אפ' בתערובת.

בצלים, לבנים וסגולים, נאכלים חיים ע"י תערובת של שמן ותבלינים, כמו זנגביל, ויש מספיק אנשים שאוכלים את זה, ויש הרבה שהיו אוכלים קצת פה וקצת שם, ולכן נראה שהוא נאכל חי, ואין בו משום בישול עכו"ם. [א.ה. כך ס"ל למו"ר, וכן ראיתי מובא בכמה אחרונים. אבל קשה לי להקל בזה, דהא אינו שכיח אצלנו שאנשים חותכים בצל לאכלו כמות שהוא אפ' ע"י עירוב שמן ומלח. ועוד, ודאי נאכל חי פחות מתירס, שנביא בס"ד שאינו פשוט אם נאכל חי. וצ"ע.]

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

וכן, OUn מתיר חמוציות במענה שהוא נאכל חי לכשיתייבש. ועפ"מ"כ כאן, אי"ז מתיר, דבעינן שיחיה נאכל חי בלי טיפול חשוב כזה.

[א.ה. אמנם, שמעתי שסלק נאכל חי כשהוא חתוך דק, וכחלק מן הסלט, וא"כ הוא תלוי במש"כ למעלה.]

נאכל חי, אלא שאין להשיג

דנו האחרונים בענין לבבות דקל שבמקום גידולם בדרום אמריקה נאכל חי, אבל בשאר העולם אינו הדרך לאכלו חי. ואי"ז השאלה שעסקנו בה למעלה האם הולכין בתר מקום הייצור או מקום האכילה, אלא כאן השאלה דבעצם גם בשאר העולם היו אוכלים אותו חי, אלא שאינו גדל שם, וא"א לייבא אותם בלי שיתקלקל אלא ע"י בישול, ובקופסת שימורים. ולכן השאלה, האם בעינן נאכל חי ב'פועל', או שמספיק ב'כח' שהיו אוכלים אותו חי אילו היו יכולים להשיגו כד.

והסברא להקל בזה היה מובן, אלא שטרם ראינו הכרח לזה. OUn מקילין דזה נחשב נאכל חי, הואיל וב'כח' נאכל. ועפ"י"ז נכתב כל הנ"ל בענין חמוציות, ואם נחמיר בשאלה זה, יש להחמיר גם בענין חמוציות. אבל אי"צ להחמיר בחלב, דחתם החפצא של החלב נאכל חי, והבישול הוא רק כדי להסיר החיידקים, משא"כ כאן.

ואולי יש להביא ראיה להקל מהמהרש"ם דכ' דחלב נאכל חי ע"פ מש"כ הרמב"ם, ולא הוכיח כן מהמציאות; אלמא דסגי בכח ואי"צ בפועל.

בזה. א.ה. ואולי תלוי איך הוא דרך אכילתו כשהוא מבושל; אם גם זה בתערובת, לכאן' נתייחס להא שנאכל חי בתערובת ג"כ, אבל אם מבושל נאכל בפנ"ע, אולי אינו סגי דנאכל חי כשהוא מעורב. ועדיין צ"ע.]

והנה, בשנים האחרונות, בפרט בארה"ב, נתרבה המושג של אנשים הלוקחים חתיכות של סלומון וטונה חי וטרי, ומטבילים אותו שתי פעמים ברוטבים שונים, ואוכלים אותו. וכשיבא היום שרוב אנשים יעשו כן, ולא יחשב כדבר מוזר, לכאן' היינו יכולים להתיר כל בישול עכו"ם על סלומון וטונה, כיון שהוא מין דג שנאכל חי ע"י תבלין בעלמא בעוד שמו עליו ובלי תיקון אחר, ודומה לזנגביל של המ"ב.

אם לזאת, יש לדון בענין Carpaccio, שהוא בשר חי וטרי חתוך לחתיכות דקות מאוד, עם הרבה רוטב מרוטבים שונים, האם זה מתיר בישול עכו"ם על כל בשר, כשיבא היום ויהיה רגיל לאכול את זה. ואולי יש מקום לומר דהואיל ואינו נאכל אלא כשהוא דק שבדקין עד שכמעט שקוף, זה נקרא 'חפצא אחרת' משאר בשר. וע"ע בזה, ואינו ברור.

סלק, Beets, OUn אומרים שאי"צ בישול ישראל כי הוא נאכל חי ע"י שעושים ממני חריין, ולומדין כן מהמ"ב לגבי זנגביל. וכמובן, אין הנידון דומה לראיה, כי אין הסלק נאכל ע"י טיפול קל כגון לפזר סוכר, אלא יש תהליך, עם החזרת, ועם החומץ, וא"כ דומה לדג שאינו נחשב נאכל חי מהא דנאכל כשהוא מלוח. וכך טען המחזה אליהו [ב' מ"ב].

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

אגוזים שונים

כמיטב הבנתו, אגוזים שונים נאכלים חיים, ולכן אין בהם משום בישול עכו"ם, אף אם הקלייה נעשית ע"י גוי.

אמנם, האגוז 'קשיו' כשגדל על האילן נקרא בשם Blister Fruit כי יש לו 'קליפה' של סודה קאוסטית Caustic Soda השורף כל הנוגע בו, וכ"ש האוכלו. וע"י הקלייה, הוסר הסודה, וראוי לאכילה. ויל"ע, האם קלייה זו אוסרתו, דאע"פ שהקלייה הוא לשם הסרת הסודה, מ"מ יש כאן כוונה לבישול, וא"כ אין להקל משום 'אין כוונתו לבשל'. אך, אינני יכול לברר אם עצם האגוז ראוי לאכילה בעודו חי אם היו מסירים הסודה באיזה אופן אחר.

וכ"ז בקשיו 'טבעי', אבל בקשיו קלוי, שהיה עוד קלייה על האגוז, אולי לאשכנזי יש להקל משום 'מצטמק ויפה לו', שהרמ"א מיקל בזה. [א.ח. או"ד י"ל, אין קלייה השניה המשך הקלייה הראשונה אלא קלייה אחרת לגמרי, ודומה להעושה צנימים מפת דאי"ז המשך האפייה. וע"ע בזה.]

וע"ע לקמן בס"ד אם אגוזים נחשבים עולים על שולחן מלכים, ובסעי' ה' בענין אינו מתכוון.

עולה על שולחן מלכים

תנאי השני כדי לאסור איזה דבר בבישול עכו"ם הוא האם עולה על שולחן מלכים, דאם אינו עולה, אין בו משום בישול עכו"ם.

השאלה גדולה, מה נקרא שולחן מלכים לענין זה; האם הכוונה לסוג סעודה, או"ד כל מאכל שהמלוכה אוכלת.

הרמב"ם [מאכ"א י"ז ט"ז] הביא התנאי של עולה על שולחן מלכים, וכ' "שעיקר הגזרה משום חתנות שלא יזמנו העכו"ם אצלו בסעודה ודבר שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין אדם מזמן את חבריו עליו".

כלומר, אין סברא ואין הגיון שחז"ל היו תולין את הענין במלוכה, כי החשש היה חתנות עם כל גוי שיהיה, אלא ע"כ חז"ל לא רצו שהגוי יזמין את הישראל לסעודה חשובה, דע"י כך הגוי ישפיע על הישראל, ויבא לידי חתנות, ולכן אסרו כל תבשיל שהגוי היה מזמין ישראל עליו כחלק מסעודה חשובה.

דהיינו, חז"ל לא גזרו על דבר שהוא חטיף בעלמא, וכן לא גזרו על תבשיל שאינו 'מרשימה', וכן לא איכפת להם מה המלך אוכל לארוחת בוקר, אלא עיקר הגזירה הוא על תבשיל שהגוי היה מגיש כחלק מסעודה חשובה ומרשימה.

והנה, הרבה מהאחרונים כ' 'מלך' לאו דווקא, והשאלה הוא מהיכן ידעו לומר כן, ועפי"ד מובן היטב. כגון, הכה"ח בשם האריז"ל ששולחן מלכים כולל שרים. החד"א כ' ה"ה חשובים. האו"ה [מ"ג] כ' אורחים נכבדים.

לאור האמור, אע"פ שכל מאכל המוגש בסעודה רשמי של הנשיא, וכל מה שמוגש בסעודת מצוה כגון חתונה ובר מצוה וברית, הוא עולה עש"מ [על שולחן מלכים], מ"מ אין זה הגדר המדויק, אלא צריך לשער אף בסעודה פחות חשוב מזה, ולשער בכל סעודה שהיה מגיש לאורחים חשובים, כגון חמיו וחמותו, הוריו, ושאר מכובדים.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

כגון טישולנט, אע"פ שאצל ישראל הוא מאכל חשוב, מ"מ אין גוי שיזמין ישראל לאכול טישולנט. וכ' הדרכ"ת דמדברי התו"ח משמע דמשערינן בשולחן מלכים של גוי, אבל אינו משמע כן משאר הפוסקים. ואין מסק' ברורה לשאלה זה כי אין נפק"מ מעשית, כי הטישולנט נאסר מחמת הבשר והתפוא"א שבו.

דבר העולה על שולחן מלכים ביום א' בשבוע אבל לא בשאר ימות השבוע, כגון טישולנט [מלבד השאלה אם נשער ע"י גוי], לכא' א"א לחלק בהכי, ונחשב עולה על שולחן מלכים.

דבר העולה עש"מ בעונה אחת מהשנה ולא בשאר השנה, יל"ע אם זה נחשב עולה עש"מ במשך כל השנה. [א.ה. אין לי דוגמא לשאלה זה.]

דבר העולה עש"מ לכמה ימים בשנה, כגון לביבות וספגניות בחנוכה, או תבשיל כלשהוא שעולה עש"מ בפסח ולא בשאר השנה, ודאי בימים אלו יש בהם איסור בישול עכו"ם [בתר זמן הבישול או בתר האכילה, לכא' תלוי בחקירה הנ"ל בענין מקום ייצור או מקום האכילה]. ויש להסתפק מה דינו בשאר ימות השנה.

וכ"ת, מהא דאינו עולה בכל השנה, ע"כ אינו חלק מעצם הסעודה, אלא סתם 'שטיק', י"ל מה בכך, סו"ס הוא עולה עש"מ, ומזמין חבירו עליו, וא"כ שייך לכללי בישול עכו"ם. לדינא, אינו ברור כל צרכו.

דבר העולה עש"מ מטעמי בריאות, כגון שהרופאים אומרים שצריך לאכול מאכל מסויים בסוף הסעודה, כ' הדרכ"ת

ואלו המשערין ע"פ חתונה או סעודה רשמית של הנשיא, לא יפה הם עושים, כי זה קולא גדולה אשר לא כדת. ויש שמועה בשם החזו"א לשער ע"פ כל מה שעולה לשולחן של מלך, כולל מה אוכל לחטיפ, ולארוחת בוקר, אבל מהרמב"ם הנ"ל מבואר דלא כזה, וגם הוא לא מסתבר לשער בכך, ולכן אין לחוש לזה, בפרט כשהגרד"ק והגרנ"ק, שניהם אמרו שמעולם לא שמעו על דבר כזה.

והנה, לפי אלו ששיערו ע"פ חתונה או סעודת מלך, הרי לקמן נביא שקורקבן ובני מעיים יש בהם בישול עכו"ם, אע"פ שאינם מנה עיקרית, וקשה להאמין שהיו מגישים בני מעיים אפ' כפרפרת, בחתונות שלהם.

וכן מהא דקיי"ל דיש בביצה משום בישול עכו"ם, וגם זה אינו מוגש בחתונות. [א.ה. אולי הוא מוגש כצפוי למאכל אחר, וראינו בס' הקודם לגבי טיחה בפת שאי"ז בטל כיון שניכר.]

ולכן, צ"ע דברי השב"ל [י' קכ"ד] בענין 'תפוצ'יפס' דכ' דאין למחות בחוזק יד על מי שמיקל בזה משום בישול עכו"ם, אך יש מקום לבעל נפש להחמיר, כי לבי אומר לי שהיום גם שרים אוכלים אותם. וצ"ע מדוע שיער בכך ולא התיר משום שאינם נמצאים כחלק מעיקר סעודה חשובה. וצ"ע.

כפי מש"ב באן ע"פ הרמב"ם, דהכל תלוי אם הגוי יזמין הישראל על מאכל כזה כחלק מסעודה חשובה, הדרכ"ת דן האם הולכין בתר סעודה חשובה של גוי או סעודה חשובה של ישראל, דלפי הסברא היה ראוי לשער בסעודה של גוי.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

ובס"ד נביא שאלה בענין קינוח. ויל"ע, דבר שהוא תבלין ורוטב בעלמא, האם זה נחשב עולה עש"מ.

הגרש"ק [טוב טעם ודעת רכ"ה] ובית שלמה [קע"ה] מקילים בזה, אך המחזה אליהו [ב' מ"ז] מביא הרבה חולקים ע"ז. השם אריה מחמיר, וס"ל דסו"ס הוא פרפרת.

וטרם יש לנו מסק' ברורה לשאלה זה, וגם אין לנו גדר ברור בהשאלה, האם הוא כולל סלטים, ותבלינים שבסלט, וכדו'. ובכל מקרה, אם הוא רוטב שנאכל חי [כגון קטשופ], שרי. וע"ע מש"כ בס"ד בנושא של סוכר.

נקוט האי כללא בידך, יש איסור בישול עכו"ם, ויש ב' היתרים של נאכל חי ואינו עולה עש"מ. ואם יש לו ספק אם איזה דבר נאכל חי או עולה עש"מ, אין כאן ספק בהאיסור אלא יש לו ספק בהמתיר, והמוציא מהאיסור עליו הראיה [וכנראה דזה היה זעקת הגרש"ז שהבאנו בתחילת סי' הקודם]. ועוד, א"א לומר בזה ספק דרבנן לקולא, כי זה חסרון חכמה בעלמא. וכלל זה שייך גם לענין סברות השונות שנביא בסמוך בס"ד, כגון מפעלים, ותהליכים שונים.

ובאמת, ארגוני הכשרות המהודרות בארה"ק עובדים עם נקודת הנחה דכל מאכל אינו נאכל חי והוא עולה עש"מ, ושצריך בישול ישראל. ויה"ר שעוד ארגונים ילכו בעקבותיהם.

לא פלוג, בישול, אפייה וטיגון

מבואר מכמה מקומות במשך הסוגיא דאמרי' לא פלוג, ואם יש אוכל שהוא

[קט"ז סק"ל] בשם הריטב"א דאי"ז נחשב עולה עש"מ. ההתערבות תשובה [ד' ס'] דן בענין תפוז"א בסוף הסעודה שהיו אוכלים מטעמי בריאות. ולכא' אינו חולק עמש"כ, אלא יתכן דבמשך הזמן זה יהיה כחלק מהסעודה גם לא מטעמי בריאות, ולכא' זהו שאלתו שם.

דבר העולה עש"מ של ספרדי אבל לא אשכנזי [כגון פלאפל], או להיפך [כגון געפילט"ע פיש]; הרי אמרנו דהכל תלוי לפי המקום והזמן, ובמקום שלנו ובזמן שלנו יש סעודות חשובות שמוגש בהם מאכל זה, ולכן איך נוכל להקל בזה. ובא"י כשהוא כמחצה על מחצה ודאי שא"א להקל. ויש לדון רק כשיש מיעוט קטן מזה ורוב של השני.

יש שדנו מה דינו של מאכל שאינו עולה עש"מ רגיל, אבל הוא עולה על שולחן של אדמו"ר בטיש, הרי מאן מלכי רבנן, וא"כ יהיה כעולה עש"מ.

והנה, טרם מצאנו מאכל שמוגש בטיש כחלק מהסעודה שאינו חלק משאר סעודה חשובה [כי ארבע"ס עולה על שולחן שבת רגיל]. ואפ' אם יהיה מאכל כזה, עדיין לא היינו מקילים, דאע"פ שאדמו"רים הם המלכים האמתיים, מ"מ אם אינו מוגש בסעודה חשובה רגילה, ואינו הדרך להזמין עליו, אינו נחשב עולה עש"מ, והא דמגישים בטיש היינו משום שאינו סעודה פרטי, ואינו כדי לכבד האורח, אלא הוא להאכיל את ההמון.

יתבאר במקומו בס"ד דמנה עיקרית כולל ה'צדדים' וה'תוספות' נחשבים כחלק מהסעודה החשובה, ועולה עש"מ.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

והא מיהא רואים מדברי המהרש"ם דנקט בדבר פשוט שיש לחלק בין בישול לאפייה, ולא אמרי' לא פלוג אע"ג דלענין חתיכות בשר, ומאב"ד, ותיבול, אמרי' לא פלוג.

המחזה אליהו [ב' מ'] מאריך בדברי המהרש"ם, ומביא כמה ראיות להוכיח בדבריו, ואינו תולה על המין אלא בדרך הכנתם. מראיותיו, הרמ"א בסעי' ב' לגבי אפונים, דמשמע קלויים אינו עולה אבל מבושלים עולה, וט"ז [סקי"ב], ש"ך [ק"ב סק"ה] בשם האו"ה לגבי אורז, דפת אורז אינו עולה משא"כ אורז מבושל, וכן מבואר מהערוה"ש, וכהנה רבות.

והנה, הש"ך לגבי בני מעיים הוא בשם האו"ה, וכ"ה הש"ך בענין אורז שחילק בין אפוי למבושל; ע"כ מחלקים בין הכנה להכנה, אבל לא בין חתיכה לחתיכה. ועפ"ז, סלמי, פסטרמה, נקניקיות, קבבים, כולם הם בשרים זולים, מבושלים או צלויים, ואינו אנו מחלקים בין חתיכה לחתיכה, ובין תיבול לתיבול, ולכן יש בהם משום בישול עכו"ם, אע"פ שהמוצרים האלו אינם עולים עש"מ.

ואע"פ שהיסוד אמת, מ"מ אין הכרח מהש"ך והאו"ה, דאולי הא דבני מעיים נחשב עולה עש"מ אע"פ שאינו חהר"ל, היינו משום דאינו עולה כמנה עיקרית אלא כפרפרת, ולכן אינו חהר"ל אבל עדיין עולה עש"מ. וכ"כ האבנ"ז [צ"ו], והגר"י בעלסקי שכ' דמי שלמד מהש"ך לומר דאמרי' לא פלוג בכל מקרה, אפ' בין בישול לאפייה, עושה 'טעות מכאיבה'.

עולה עש"מ אלא שהמנה הספציפי הזה אינו ראוי לסעודה כזה, מ"מ אמרי' לא פלוג, ונחשב עולה על שולחן מלכים. כ"כ החסד לאברהם, וכן מוכח משו"ע והאחרונים שדנו בענין מאב"ד, אע"פ שמאב"ד אינו עולה עש"מ.

כגון, אם אינו מתובל כראוי לשולחן מלכים, או שהוא שרוף קצת, לא מבושל מספיק, גדול מדי, קטן מדי, אינו בצורה המתאימה, עדיין אמרי' שהוא עולה עש"מ.

וכן מבואר מהש"ך [סק"ב] בשם האו"ה דכ' דקרביים וקורקבן ובני מעיים, אע"ג דקיי"ל דאוכליהן לאו בר אינש, ואינו חהר"ל, מ"מ נחשב עולה עש"מ. ע"כ, אמרי' דבשר הוא בשר, ולא פלוג בין חתיכה זה לחתיכה אחרת, וכ"כ הערוה"ש סק"י.

אמנם, אם יש שני דרכים להכין איזה מאכל, ודרך אחד עולה עש"מ ואילו דרך השני אינו עולה, מבואר דבזה לא אמרי' לא פלוג, ובדרך א' יש בו משום בישול עכו"ם, ואילו בדרך השני לא נאסר.

דהרי, החכמ"א כ' דתפו"א עולים עש"מ, והערוה"ש [י"ח] מביא דבריו, וכ', "מצאתי לגדול אחד שכתב שתפוחי אדמה עולין על שלחן מלכים ואולי דבזמן הקדמון שלא היה זה בנמצא היה מאכל חשוב" וכו', ומאריך לתאר שאינו מאכל חשוב ואינו עולה עש"מ, עיי"ש.

והמהרש"ם [רס"ב] כ' דכשהוא אפוי אינו עולה עש"מ, אבל כשהוא מבושל הוא עולה עש"מ. בזמננו, כ' השבחה"ל [ב' מ"ה בסופו] דאין לחלק, ועולים בכל אופן.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

מוגבל, ואין לחלק אלא בין בישול לאפיה ולטיגון וכדו', אבל אין לחלק בין טיגון לטיגון, כשאלו התיבות גדולות ואלו התיבות דקות, דאע"ג דהתוצאה היא חפצא אחרת, מ"מ לא מצינו הכרח לחלק אלא בין סוגי הבישול, אבל כששניהם מטוגנים, אמרי' לא פלוג על אף שאר החילוקים שביניהם.

וע"ע בדברי השבה"ל [י' קכ"ד] שהבאנו למעלה בנושא 'עולה על שולחן מלכים' שכ' דבעל נפש יחמיר כיון שנראה לו שגם מלכים ושרים אוכלים אותם. והיה קשה לנו מדוע שיעזר בהכי. אבל לכאו' מבואר מדבריו שלא אסר משום דתפו"א נאכלים מטוגנים כשהם יותר גדולים, וא"כ זה מבואר כהמחזה אליהו. וע"ע בזה.

'גרגרי חומום' אינם נאכלים חי, אבל יש כמה דרכים להכינם, כגון לעשות מהם ממרח חומום, או ארבע"ס, או כדורי פלאפל. ולכאו' בזה לא נגיד לא פלוג, אלא נדון בכל א' באפי נפשיה אם הוא עולה עש"מ או לא. [א.ת. ודלא כבשר שאמרנו בשם הש"ך וערוה"ש דאנו דנים כל בשר ביחד, כולל נקניקיות ופסטרמה, כי התם הוא רק בשר זול עם תיבול, משא"כ זה הוא חפצא אחרת, דזה המנה העיקרית, וזה ממרח, וזה פרפרת בעלמא, כצ"ל.]

ולדינא, ממרח חומום, וכן ארבע"ס, עולים עש"מ, וצריכים בישול ישראל. וכדורי פלאפל, שמענו שבמציאות אינו מבושל לפני שמטוגן, אלא רק שורים אותם במים, ואח"כ מוהנים אותם, ואח"כ מטוגנים אותם. אצלנו בני אשכנז אינו עולה עש"מ, ויל"ע בספרדים מהו

גם החשב האפוד פסק דעל סוג המאכל ועל איכות הבישול אמרי' לא פלוג, אבל על תהליך הבישול, כגון בישול ואפייה, בזה שפיר מחלקים.

לאור האמור, 'צ'יפס' [Fries] הם תפו"א מטוגנים או אפויים, ויש תפו"א מוכנים בצורה דומה לזה העולים עש"מ [כגון במסעדה, וקורין אותם 'סטייק פריים' אע"פ שהם צ'יפס רגילים יותר גדולים ובצורה יותר אלגנטי], ולכן יש בהם משום בישול עכו"ם, ואע"פ שאין אלו עולים עש"מ, מ"מ בזה אמרי' לא פלוג.

אבל, 'תפוצ'יפס' [Potato Chips], הם תפו"א בצורה מיוחדת מאוד, ואין שום תפו"א המוכן באופן דומה לזה שעולה עש"מ, וזה נתהפך במאכל של סעודה למאכל של חטיף בעלמא, ולכן מסברא י"ל דאין עליהם דיני בישול עכו"ם, ומותר לאכלם כשגוי טיגנם [אם הם כשרים]. ואע"פ שהם מטוגנים, ויש תפו"א מטוגנים העולים עש"מ, הא אי"ז דומה לשאר תפו"א, אלא נעשה 'חפצא אחרת' וחטיף, משא"כ צ'יפס הנ"ל שאינו שנוי חפצא אלא שנוי צורה בעלמא. וכ"פ המחזה אליהו.

אמנם, ר' משה [יו"ד ד' מ"ח] בתשו' לבנו הג"ר ראובן מבואר דנקט כדבר פשוט שיש על תפוצ'יפס דיני בישול עכו"ם, וכ"ה באמת ליעקב בשם הגר"י קמינצקי זצ"ל, וכן מובא בשם ר' אלישיב.

וע"כ ס"ל להני רבוותא, דאע"פ שמבואר ממהרש"ם ומהש"ך וכל שאר הראיות דיש לחלק בצורת ההכנה, גם זה

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

אינו ראוי לעלות עש"מ כמות שהיא, מ"מ אינו מחוסר בישול ותיקון חשוב, אלא חסרון מלוי בעלמא, ולכן יש בזה משום בשול עכו"ם. וזה דלא כשיטת ה'O.U דס"ל דאי"צ בישול ישראל כי המעשה של הגוי לא העלוהו לשו"מ; ואין מקור לדבריהם. ולפי דבריהם נמצא כל 'פיי קרוסט', Pie Crust, אי"צ בישול ישראל, וזה אינו.

מפעלים

התשובה של ר' משה שהבאנו למעלה בענין תפוצ'יפס שהחמיר מצד בישול עכו"ם כסברא פשוטה, צידד להקל בצירוף הא דיי"א שכל המיוצר במפעל אין בו משום בישול עכו"ם. ויל"ע, מהו ההיתר הזה ומהו מקורו.

הנה, בס' הקודם בענין פת עכו"ם, היה היתר כשמיוצר על דעת למכור, והיינו פלטר. אך, בס' שלנו לא מצינו היתר כזה.

אמנם, החיד"א בברכ"י [קי"ב ט'] הביא דעת המהריט"ץ דכשם שיש היתר של פלטר בענין פת, ה"ה דיש היתר של פלטר לענין בישול. החיד"א כ' חס ושלום לומר דבר כזה, דהא מבואר מכל הסימן דאין היתר כזה, וחלילה להקל.

המנח"י [ג' כ"ו ו', ב' ע"ב] חידש סברא חדשה בנוי על דברי המהריט"ץ, דדבר המיוצר במפעל לרבות, ואין הקונה מכיר את הגוי שבישלו, והוא מופקע מלהכיר אותו, לא שייך לגזור משום קורבה וחתנות. וכ' דזה סברא לצרף לשאר סברות להקל [כגון בישול ע"י אדים, קיטור, עיי"ש]. [א.ה. לפי"ד אם יש יהודי בהמפעל לוודא שכל הרכיבים

המציאות. [א.ה. וראיתי שהגרע"י ביביע אומר [ה' ה' ט"ו] חייב בישול ישראל, אלמא ס"ל דעולה עש"מ. וממילא תלוי על השאלה הנ"ל לגבי ספרדים ואשכנזים].

יל"ע, דבר שנתבשל ע"י גוי, וראוי לאכילה, אבל אינו עולה עש"מ, וגוי שני בישלו והכינו להיות עולה עש"מ, האם יש בזה משום בישול עכו"ם, או"ד בישול הראשון מותר כי אינו עולה עש"מ, ובישול השני מותר כי היה נאכל חי. והאמת, ראינו מהבאר עשק בענין קפה, והיד יהודה שחלק שם חלק על המציאות ולא על היסוד, דיש להקל ע"פ סברא כזה. וכן נביא סברא כזה לקמיה בס"ד בענין שוקולד.

אמנם, הנ"מ רק היכא שהגוי השני מבשלו שוב, ועושהו חפצא אחרת, אבל אם רק מוסיף מעלה או טעם או מערב עם דבר אחר, בזה נחשב בישול הראשון כאילו עולה עש"מ, וחסר רק דברים צדדיים, ובהם נגיד הלא פלוג'.

כגון, שעועית אפויה ברוטב עגבניות, Baked Beans, הפשטות הוא דאצלנו אינו עולה עש"מ, אמנם כשהוא חלק מהטשולנט, הוא עולה עש"מ. והורה בזה מו"ר, דאי"ז נכלל בהבאר עשק הנ"ל, כי אין כאן תהליך בישול אחרת להפכו לחפצא אחרת, אלא הוא עירוב בעלמא, עם תיבול אחרת, ולכן צריך בישול ישראל.

וכן, אם הגוי הכין בלינצ'עס ופנקייק וכדו', אך לא מילא אותם עם המילואים השונים שרגילים למלאותם אלא הישראל עשה כן, אה"נ המוצר של הגוי

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

כשרים, אסור לו לאכול שם. נמצא, נתת דבריך לשיעורים.]

השבה"ל [ו' ק"ח ו' וע' וגם ב' מ"ה בסופו] דן בענין סרדינים, וס"ל דעולים עש"מ [בזמננו אינו כן], וכ' "זהמקילים בזה סומכין עצמן על יסוד המבואר בקצת ספרים שאין מעשה בית חרושת שעושים בו רבבות לרבים בכלל גזרת חתנות, ומפה קדוש החזון איש זצ"ל שמעתי להחמיר בזה".

הגר"י בעלסקי ס"ל דאין מקום לסברא כזה, כי כך הם גזירות חז"ל בלא פלוג. וא"ה. וקצת פלא בעיני שהמנח"י צירף סברא כזה, ושהשבה"ל דחה אותו משום שהחזו"א החמיר, ולא אמרו שסברא זו מופקע לחלוטין ושאסור לומר דבר כזה. וגם ר' משה, לפי ר' בעלסקי שנביא בסמוך מסיק דאין למחות על סברא זה. וצ"ע.]

ורב בעלסקי חידש עוד סברא לומר דאם הוא תהליך בישול שלא שייך לאדם לעשות בביתו, אלא הוא תהליך מיוחדת למפעלים, על עצם התהליך לא שייך לגזור בישול עכו"ם, כי התהליך מופקע מחתנות, אבל סתם בישול שאדם יכול לעשות בביתו, אין קולא במה שנעשית במפעל. ואמר סברא זה בשם ר' משה.

וטען הרב בעלסקי, שתפוציפם אינו תהליך המיוחדת למפעל, ובעצם יכול לעשות כן בביתו, ולכן ר' משה לא היקל בזה, ורק אמר שיש אומרים' והכוונה לדברי המנח"י והשבה"ל שכתב כן בשם 'קצת ספרים', וע"ז מסיק ר' משה דאין למחות ביד המיקל כיון שהוא איסור דרבנן.

למעשה, שיטת הOU הוא לסמוך על סברת רב בעלסקי בשם ר' משה כשהוא

תהליך אחרת, כגון לחץ מיוחד וכדו', אבל סברת המנח"י שלדעת הרב בעלסקי ר' משה אמר אין למחות, בזה אינם מקילים אלא בצירוף.

יש אומרים [אז נדברו ב' ס"ט] סברא דומה לסברת רב בעלסקי בשם ר' משה להתיר דברים מיוצרים במפעל, אבל לא חילקו בתהליך בישול, אלא ס"ל דאם המוצר שיש לבסוף הוא מוצר שא"א לאדם לייצר בביתו, לא שייך לגזור עליו בישול עכו"ם מחמת חתנות.

למעשה, יש הרבה נוסחאות בשם ר' משה בענין בישול עכו"ם במוצרים המיוצרים במפעלים; ונראה שר' משה ס"ל דאין למחות על המיקל בזה, אבל אי"ז לכתחילה בשופו"א, וגם לא הגביל עצמו לסברא מסויימת, אלא כולם עולים על קנה א' להראות שמפעל 'מופקע' מבישול עכו"ם.

יש שאמרו סברא להתיר דברים מוצרים במפעלים הואיל ואין כאן בעלים פרטיים, אלא הוא 'חברה בע"מ' ולא שייך חתנות כיון שאין כאן אדם ספציפי, לא שייך לגזור בישול עכו"ם. וסברא זה הוא טעות נורא, כי בישול עכו"ם אינו קשור לבעלות, אלא קשור למי שהכין האוכל, ופשוט.

ביטול בישול של הגוי; פרינגל'ם ועוד מוצרים

יל"ע, מה דינו של אבקת תפוז"א שצריך מים חמים להחזירו לפירה, האם יש בזה משום בישול עכו"ם. והנה, יש כאן ב' שאלות נפרדות, האם הוא בישול עכו"ם במה שהגוי הכין אבקה מהתפוז"א, והאם הוא בישול עכו"ם כשהגוי עשה

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

והישראל סיים הבישול עד מבושל כ"צ רק בהפס"מ או בע"ש, וכאן כוונתו להתיר אפ' יותר ממה שהיקל בסעי' ט'. כלומר, מלבד ההיתר של סעי' ט' להתיר בהפס"מ ובע"ש כשישראל עשה חלק השני של הבישול, האבקה רוכל ס"ל דנידו"ד קיל יותר מזה, כיון שבישול הראשון נתבטל ע"י הייבוש, משא"כ בסעי' ט'.

ולדידן הנוהגין ע"פ הרמ"א שם דמקילין בזה לכתחילה, ה"ה בזה נוכל להתיר לכתחילה, אפ' בלי הסברא של ביטול בישול הראשון. וזהו כוונת היד אפרים שלא הביא סוף דברי האבקה רוכל.

משמע מהאבקה רוכל, דהא דהיקל בענין החיטים יותר מסעי' ט', אינו מכח הסברא החדשה של ביטול בישול לחוד, אלא הוא בצירוף, ובנוי על הסברא של סעי' ט' עצמה, דבלא"ה הישראל עושה גמר הבישול, ולכן הוא קרוי יותר על שמו הואיל ונתבטל בישול של הגוי.

פסטה של חברה של גויים, אם המציאות הוא שנתבשל במקצת, וייבשו אותו, ואח"כ הישראל מבשלו שוב למבושל כ"צ. לכאן זה ממש דומה להאבקה רוכל, ומותר בין לאשכנזי ובין לספרדי. ואשכנזי מותר מחמת הרמ"א בסעי' ט', אפ' בלי דברי האבקה רוכל. אמנם, נתברר לי דהמציאות הוא שמעולם לא נתבשל, אלא הוא בצק מיובש, והישראל המבשלו, הוא הראשון שמבשלו.

הבאר משה שהביא דברי האבקה רוכל כ' דעפ"ז אם הישראל הכין הפירה

פירה מהאבקה. שאלה השניה קשור להשאלה של קפה שהארכנו בה למעלה.

הנה, תהליך ייצור של האבקה הוא שלוקחים תפוז"א ומבשלים אותם [לפעמים ע"י קיטור], ואז מייבשים אותם לגמרי עד שלא נשאר בהם שום לחלוחית, ואח"כ טוחנים אותם. טעם התפוז"א לפני הייבוש אינו טעם טוב, כי הוא מבושל במים גרידא בלי שום תבלינים. ולפי מש"כ למעלה, אמרי' בזה לא פלוג, וכל שהוא תפוז"א מבושל, נחשב עולה עש"מ.

והלוקח מים חמים ומוסיפם להאבקה, יש לו פירה. ור' משה מצדד דאם החזיר המים להאבקה, חזר ברכתו להיות בורא פרי האדמה, כי אינו דבר חדש אלא רק 'מחזיר עטרת ליושנה'.

והנה, הפשטות הוא שיש כאן תפוז"א שנתבשל ע"י גוי, ונכלל בגדרו של עולה עש"מ, ואינו נאכל חי, וממילא נאסר. ולכן, אע"פ שהגוי ייבשו וטחנו ובישלו שוב, סו"ס לאן פקע האיסור, ובאיסורו קיימא.

הנה, האבקה רוכל [סי' ל', להמחבר], מובא ביד אפרים כאן [סקי"ב] ובבאר משה נד' מ"ח, עוסק בענין חיטים ששלקן עכו"ם עד מאב"ד וחזר וייבשם, ואינם נאכלים כך אלא אם יבשלם שוב, אם הישראל בישלם שוב מותרים דבזה שפיר נתבטל ונעלם בישול הראשון, ונשאר רק עם בישול ישראל. ומסיים היד אפרים 'עיי"ש'. כשנעיין שם יראה שהאבקה רוכל היקל רק בשעה"ד או בע"ש, וזה לשיטתו במש"כ בסעי' ט' שמויקל אם הגוי בישל עד מאב"ד,

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

וא"כ אף אם הגוי בישול עד מבושל כ"צ, יכול הישראל לחזור ולהתירו.

והנה, כל ההיתר של מצטמק ויפה לו תלוי במח' רא"ש ורא"ה, והשבה"ל נקט כרא"ה, אבל יתבאר בס"ד במקומו שבאמת אינו פשוט כ"כ, ואדרבה, הפשטות הוא דעיקר כהרא"ש, ושקשה להקל ע"פ הרא"ה, ונמצא נפל בבירה כל ההיתר של הבאר משה. אמנם, יש מקום לחדש סברא ולומר דהיכא שנתבטל הבישול, נתבטל גם האיסור שבא מחמתו. וכמובן, זה חידוש גדול שאין לו מקור, אפ' מהאבקת רוכל.

עפי"ז נוכל לדון בענין פרינג'ס [Pringles], האם יש בהם משום בישול עכו"ם [מלבד השאלות של חלב עכו"ם]. דהנה, תהליך הייצור הוא שלוקחים האבקה שתיארנו בתחילת הנושא, ומוסיפים מים חמים, ומייצרים אותם לצורה המפורסמת.

ולפי"ד השבה"ל ובאר משה ע"פ האבקת רוכל, כפי הרמ"א בסעי' ט', הרי יש כאן ייבוש לבטל בישול הגוי, וממילא יכול הישראל להשביחו, ושרי. ואפ' אם הישראל לא יעשה בישול השני אלא הגוי, מ"מ היה ייבוש לבטל בישול הראשון שהיה עולה על שולחן מלכים, וממילא גוי השני שבישלו שוב, אינו עולה עש"מ, ומותר.

אמנם, כל המושג של 'ביטול' בישול הראשון מצינו רק היכא שיש צורך של בישול נוספת כדי להכשירו, אבל אם היינו יכולים להכשירו שלא ע"י מעשה בישול, נמצא בישול הראשון מעולם לא נעלם, ולעולם היה קיים. כלומר, אם היינו יכולים להכין פרינג'לס או פירה ע"י מים צוננים או כלי שני או ערוי כלי ראשון או

מהאבקה, מותר, כי הישראל עשה את גמר הבישול, ובישול הראשון של הגוי נתבטל, אפ' אם בישול של הגוי היה מבושל כ"צ.

אמנם, כפי שביארנו, סברת האבקת רוכל בנוי על הא דישראל עושה גמר הבישול, אבל היכא שהיה כבר מבושל כ"צ, אין מקור מהאבקת רוכל לומר סברא של ביטול בישול הראשון לחוד.

והאמת, השבה"ל [ב' מ"ה] כ' דהא דהוצרך האבקת רוכל שישראל יעשה המושך הבישול, היינו אך ורק לשיטתו בסעי' ט', אבל לדין שאין לחוש לזה, וכל שיש איזה שבח ע"י ישראל אפ' אחר שמבושל כ"צ, כגון מצטמק ויפה לו, מותר, ואין לחוש מצד סעי' ט', ולכן כל שהיה ייבוש וביטול הבישול של הגוי, וממילא היה שבח של הישראל, שרי בפשיטות, לא דרך ספק, אע"פ שבעבר היה מבושל כ"צ, ונאסרה.

ועפי"ז, הבאר משה שהיקל בתפוא"א לדין ע"פ האבקת רוכל, כדין עשה, ע"פ דברי השבה"ל.

[א.ה. כלומר, אע"פ שבענין פת ראינו שאינו מועיל לעשות צנימים מפת כדי להשביחו, אלא בענין שבח בעצם תהליך הבישול, אעפ"כ כאן שרי, כי הייבוש ביטל הגמר בישול של הגוי, ויכול להכשירו ע"י הישראל כשיגמר תהליך הבישול. והשו"ע דלית ליה המושג של הכשרה, עכ"פ שלא בהפס"מ ובע"ש, לא מהני לבטל הבישול כי כבר נאסר, ולכן הוצרך לומר שלא היה מבושל כ"צ, ובצירוף המעשה בישול של הישראל, ורק היקל בשעה"ד, אבל לדין, הייבוש הוא היכי תמצוי לישראל להכשיר האיסור, כמו שראינו במצטמק ויפה לו,

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

ואע"פ שאמרנו שיש לא פלוג בין בישול טוב לבישול בינוני, מתוכל הרבה למתוכל מעט, אבל יתכן שהתפוא"א מבושל עם שאר מוצרים כאלו הוא 'חפצא אחרת', ודומה להסברא שאמרנו בענין 'תפוצ'פס', אבל להמחמירים בענין זה, לכא'ו יחמירו גם כאן. ואם שאר הרכיבים הם הרוב, בוודאי יש מקום לדון סברא זה. הOU לא מצטרפים סברא זה, אלא סומכים על מפעלים, וקיטור, ושאר קולות שאינם מקובלות.

יש עוד סברא להקל, ולומר דאין אנו מסתכלים על שלב האמצעי בהכנת הפרינגל'ס כשהיתה תפוא"א מבשולת ובגדר עולה עש"מ, אלא רק דנים על המאכל בסוף התהליך הייצור, ואם בסוף התהליך יש כאן מוצר שאינו עולה עש"מ, מותר, אפ' אם בהתחלתו לא היה נאכל חי, ובאיזה שלב באמצע היה ראוי, ובעצם עולה עש"מ.

כלומר, בדברי האבקה רובל ראינו שאם הגוי עושה חצי מהתהליך, והישראל ממשיך לעשות חצי השני, בזה אמרי' דיתכן שיאסר אחרי מעשה של הגוי, אבל כשהכל נעשה ע"י הגוי מתחילה ועד סוף, אין אנו דנים עליו עד הגמר.

וכעין סברא זה י"ל באופ"א, דהואיל ומטרת בישול התפוא"א היה כדי לייצר פרינגל'ס, נמצא כשיש לנו תפוא"א מבושלת, בעיני כל בנ"א אין כאן תפוא"א שבעצם עולה עש"מ, אלא יש כאן פרינגל'ס באמצע התהליך, וכעין מאב"ד, וממילא אין אנו דנים אותו אלא על שם סופו [בשם ידידי הגרי"ה שליט"א].

פחות מים"ב, נמצא יש כאן בישול גמור של הגוי, שלא נתעלם, וע"י איזה פעולה נראה הבישול של הגוי, ולא שייך לומר ע"ז שנתבטל בישול הראשון ע"פ הציור של האבקה רובל.

וכ"ת, הלא לכה"פ יש איזה שבח ע"י ישראל בהא שהוסיף המים, י"ל כי לא מצינו מושג של שבח אלא בהמשך הבישול או האפיה, אבל לא בסתם סיוע בעלמא.

כך אמר ר' אלישיב, ובאמת הם דברים פשוטים, כי לא מצינו המושג של ביטול בישול כשיכול להחיותו ע"י פושרים או כלי שני. הOU אומרים בשם ר' אלישיב דתלוי אם יכול להחיותו במים צוננים, והאמת הוא שר' אלישיב אמר דתלוי אם יכול להחיותו בפושרים ובכלי שני או שבעינן מים כלי ראשון.

ואם לזאת, הואיל והפירה מאבקה ופרינגל'ס יכולים לייצר אותם ע"י פושרים וכלי שני, נמצא בישול הראשון של גוי קיימת, ואין מקום להתיר ע"י אבקה רובל או סעי' ט', כי אין כאן שבח בתהליך הבישול. והבאר משה שהתיר האבקה, מי יודע באיזה מציאות דיבר.

ולא נשאר לנו אלא הלימודי זכות של סברות של מפעלים. ואם נתבשל ע"י קיטור, הOU מצרף את זה לסברת מפעלים ע"פ המנח"י דלעיל, אבל מאוד קשה להקל על סברות אלו, כמו שנתבאר ויתבאר.

ועוד, אם יתברר שהמציאות הוא שהתפוא"א מבושל בתוך שאר הרכיבים של הפרינגל'ס, לכא'ו יש סברא לומר דתפוא"א הזה אינו עולה על שולחן מלכים.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

שולחן מלכים, אין זה סברא להתיר, כי עצם הבישול ועצם האיסור במקומה עומדת.

ולכן יל"ע על מה שמכו העולם לאכול דגני בוקר הללו. ואולי שמכו על הסברא שהזכרנו למעלה, דכשכל התהליך נעשה ע"י גוי, אין אנו דנים על האורז באמצע התהליך, ובסופו יש לנו אורז שאינו עולה עש"מ. אמנם, אמרנו למעלה שא"א לסמוך על סברא זה, ושר' אלישיב אמר שאין זה סברא.

והנה, יש המכנים דגני בוקר אלו ע"י תהליך אחר, שמבשלים האורז ביחד עם שאר המוצרים, והוא 'טשולנט' בעלמא, ואח"כ מנפחים האורז; נמצא מעולם לא היה במצב של עולה על שולחן מלכים, וממילא אין להם שאלה של בישול עכו"ם. אבל סוג הראשון, אינני יודע על מה שמכו העולם להקל.

מנה חמה, בין של פירה או פסטה או המרק עם הלאקשיין, Tradition Soups, ע"פ מה ששנינו מהאבקת רוכל, אם בישול הראשון של הגוי חוזר ע"י כלי שני, לא נתבטל בישול הראשון. ואם ע"י הבישול הראשון היה נחשב עולה עש"מ, כנידוד, שהרי תפוא וגם פסטה עולים עש"מ, יש בו משום בישול עכו"ם. נמצא, הבישול הראשון של הפסטה והתפוא חייב להיות ע"י ישראל. וכך נוהגים החכשרים המאשרים מוצרים אלו.

יל"ע, מה דינו כשיש ציור הפוך מציורו של האבקת רוכל. כלומר, מה דינו כשהישראל בישל איזה מאכל, ונתייבש לגמרי עד שאינו ראוי לאכילה,

Ou אינו סומך על סברא זה. ר' אלישיב אמר שאין סברא כזה, והרב בעלסקי בשם הגרש"ז אמר שא"א להתיר על סמך סברא זה בלי ראיה.

והנה, אם המציאות היה שהתפוא לא היה מבושל כ"צ, ונעשה ראוי לגמרי רק אחר אפייתו, בזה היה מובן לומר שאין לדון אלא כשהוא מבושל כ"צ, ובמצב כזה אינו עולה עש"מ. אמנם, כפי שביררנו, המציאות אינו כן, והוא מבושל כ"צ בשלב של הבישול הראשונה.

הנה, האבקת רוכל כ' דהייבוש שעשה הגוי עשהו אינו ראוי לאכילה, ולא כ' דייבוש עד כדי שאינו עולה עש"מ. הרי מבואר מדבריו דאינו מספיק לבטל המעלה של שולחן מלכים, אלא צריך לבטל עצם הבישול שעשה עד כדי שאינו ראוי לאכילה.

ובזה נוכל לדחות עוד סברא שיש שאמרו להתיר פרינגל'ס, דאמרו דע"י הייבוש והטיחון, אע"פ שהבישול אינו בטל מהא דחוזר ע"י מים פושרים, מ"מ המעלה של עולה עש"מ נתבטל, וזה אינו חוזר לעולם. וטענה זה נדחתה מכא מש"כ למעלה, דאין מקור לביטול המעלה אלא ראינו רק שיכול לבטל הבישול.

וזה נוגע גם לענין עוד מוצרים, כגון דגני בוקר כמו פיצוצי אורז, 'ריים קריפים', Rice Krispies, או 'פרוטי פעבל'ס', Fruity Pebbles, דאם המציאות הוא שמבשלים אורז בפנ"ע, ואח"כ ע"י לחץ מנפחים אותו, ועושים ממנו המוצר, נמצא הגוי בישל אורז, ואורז מבושל נחשב עולה עש"מ, וממילא אם אח"כ נתבטל מיניה המעלה של

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

מוצרי תירס

דנו האחרונים בענין קורנפלקס, האם יש בו משום בישול עכו"ם.

והנה, יש שני סוגי תירס לעשות ממנו דגני בוקר. יש שמיוצרים מזון מיוחד של תירס המיועד למאכל בהמה, ואינו נאכל חי, ואעפ"כ מותר אע"פ שבישלו גוי, כי אינו עולה עש"מ, בשום שלב שהיא. ויש שמיוצרים מזון תירס רגיל, וזה נאכל חי, ולכן אין בו משום בישול עכו"ם. כלומר, ממנו"פ, מאיזה סוג תירס שהיא, אין בו משום בישול עכו"ם.

ועפ"ז, קופסאות שימורים של תירס, לכא' אינם מיוצרים מהזן המיועד לבע"ה, ולכן אין בהם משום בישול עכו"ם, כי נאכל חי.

אמנם, יש שפקפקו על כל ההנחה שנאכל חי. והאמת, לכא' הצדק עמהם, דהרי מצוי מאוד לקנות תירס חי מחנויות הנמצאות אצלנו, ואעפ"כ כולם מבשלים אותו ואינם אוכלים אותו כמות שהיא; הרי אינו נאכל חי. ולכן לכא' צריך לוודא שהקופסאות שימורים יהיה בהם בישול ישראל [מלבד חשבונות של מפעלים וכדו']. [וע' בנושא 'נאכל חי' מש"כ בשיטת הOU בענין זה, ומה שחלקנו עליהם].

וגם הקורנפלקס, לכא' צריך לברר מאיזה זן של תירס הוא מיוצר, ואם הוא מיוצר מזון המיועד לבנ"א, יל"ע האם יש איזה צד להתירו. והנה, כמות שהוא אינו עולה עש"מ, ויש לברר אם באיזה שלב בתהליך הייצור היה עולה עש"מ. וע"ע בזה.

והגוי חוזר ומבשלו, עד שעולה עש"מ, האם יש בזה משום בישול עכו"ם, או"ד בישול של ישראל במקומה עומדת.

כגון, קמח תפו"א, המציאות הוא שנעשה מתפו"א מבושלים כ"צ, טחונים דק דק עם עוד תהליכים שונים, ואינו ראוי כמות שהוא, אפ' אם יערה עליהם מים של כלי שני, אלא צריך עוד בישול. שאלתן הוא אם הגוי אפה עוגה של פסח מקמח הזה [ולא היו שאר רכיבים שיש לאסור מחמת בישול עכו"ם, כגון ביצים], האם העוגה נאסר משום בישול עכו"ם. [בגלל שהוא עוגה של פסח, ואין לו תורת פת, שייך לכללי בישול עכו"ם ולא לכללי פת עכו"ם].

המחזה אליהו מביא הדרכ"ת [סקס"ה] דס"ל דסברת האבקת רוכל היא סברא אמיתית, וקיי"ל כדבריו בין לקולא בין לחומרא, ולכן נתבטל הבישול של ישראל, ושייך שיאסר העוגה אם אפאו גוי. ומביא ערך השולחן [הספרדי] כדבריו.

והנה, לפי דעת השו"ע, ודאי מובן שיש להחמיר. אמנם, לפי הרמ"א דכל שיש עסק ושייכות של ישראל שרי, כגון קיסם, או חיתוי, או בישול עד מאב"ד, או ממאב"ד עד מבושל כ"צ, וי"א גם אם מצטמק ויפה לו; מסברא היינו אומרים דהבישול שהישראל עשה כדי לקבל הקמח הוא עסק לא פחות מכל הני מעשים, ושפיר יש לזה שם בישול ישראל, דסו"ס שם ישראל ניכר עליו. ולכן, אע"פ שהמחזה אליהו מסיק להחמיר, מ"מ יש הרבה סברא להקל.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

דזה נתהפך לחטיף ואינו כשאר תפוא"א שהם מאכל של סעודה, משא"כ סלומון שלנו עדיין יש לו אותו 'תפקיד' של סלומון רגיל, אלא שזה זול, ופחות טעים, ולכן לכאורה נגיד לא פלוג. וכ"ש לפי המחמירים לענין תפוצ'פם.

והנה, החשב האפוד [ג' כ"ט] חידש לומר דכי היכי שמצינו לחלק בין בישול לאפייה וטיגון, ה"ה שיש לחלק בין 'קופסאות שימורים', דזה כההליך אחר, והכנה אחרת, ואינו דומה לשאר ההכנות, וכל מה שנתבשל כשהוא בתוך הקופסאות, מופקע מבישול עכו"ם, כי אינו עולה עש"מ, ולא שייך לומר כאן לא פלוג.

וכמובן, זה סברא מחודשת מאוד, ואין מקור לזה דאנו יכולים לחדש 'הפקעות' משלנו, ומחמת הכי הגדולי הפוסקים החמירו בזה, מובאים בספר אהל יעקב. וכמובן, כ"ז בהעלם הצדדים הקלושים של מפעלים וכדו'.

והנה, יתבאר בס"ד בהמשך הסימן דיש אומרים דבישול ע"י קיטור אין בו משום בישול עכו"ם, ועל סמך זה התירו בקופסאות של סלומון. וכמובן, שגו בזה, דכאן המבשל את הסלומון הוא המים או השמן שבתוך הקופסה יחד עם הסלומון, והקיטור הוא רק מחממו מבחוץ שמחמם המים, ולא היה מי שהיקל בזה, ורק הקילו כשהקיטור עצמו הוא זה שמבשל המאכל, כגון בטונה, ודי לצרה בשעתה.

יש שאמרו דהא דסלומון עולה עש"מ, היינו רק אפוי או צלוי, אבל מבושל לעולם אינו עולה עש"מ, ולכן אפ' אם קיטור הוא כבישול, מ"מ אינו עולה

פופקורן, עשוי מגרעיני תירם מיובשים, שמעולם לא נתבשלו, ומעולם לא עלו על שולחן מלכים, וגם עכשיו שמנפחים אותם, עדיין אינם עולים עש"מ [אלא כתוספת בעלמא להקינוח], ולכן אין בהם משום בישול עכו"ם. ועמש"כ לקמן בענין פיצוחים.

קופסאות שימורים

יל"ע, האם שייך בישול עכו"ם על מוצרים המבושלים בקופסאות שימורים, כגון סלומון וכדו' [לאפוקי טונה שמבושל לפני שמכניסים לקופסאות, וכדלקמן בס"ד].

והנה, רב בעלסקי אמר שיש סוגים שונים של סלומון, והסוגים העולם עש"מ אינם מכניסים לקופסאות, ורק עושים כן להסוגים שאינם עולים עש"מ בשם צורה שהיא. אך המציאות שיש אצלנו כיום אינו כן, וכל סוגי סלומון נכנסים לתוך קופסאות; והשאלה, האם יש הפקעה מבישול עכו"ם במה שהוא מבושל בקופסה.

יש האומרים בשם הגר"ח"ע דבישול בקופסה אינו בישול עכו"ם; וכמובן אין להתייחס ברצינות לשמועות בעלמא, ובפרט דמי יודע על מה דיבר, והאם דיבר על מוצר שהוא נאכל חי.

ולכן, הפשטות הוא דזה סלומון מבושל באופן לא איכותי, והואיל ויש סלומון מבושל העולה עש"מ, אמרי' לא פלוג, ולכן יש לזה איסור בישול עכו"ם.

ואע"פ שלענין תפוצ'פם הבאנו צד גדול דלא אמרי' בזה לא פלוג, היינו משום דזה אינו תפוא"א כשאר תפוא"א,

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

הפשטות הוא שיש להקפיד שהקיטור יהיה ע"י ישראל.

ובס"ד בהמשך הסימן נביא י"א שבישול באדים אינו בכלל בישול עכו"ם, וכל מה שמבושל ע"י אדים, אע"פ שאינו נאכל חי, ואע"פ שעולה עש"מ, מ"מ לא נאסר בבישול עכו"ם, דומיא לכבישה ומליחה. ובס"ד יתבאר שם דקשה מאוד לסמוך על סברא זה להתיר, והפשטות הוא שיש לזה דין בישול רגיל.

ואע"פ שיש האוכלים טונה חי, כבר כתבנו למעלה דאין מספיק אנשים האוכלים את זה כדי להחשיב את זה כנאכל חי.

והנה, א"א לומר דעכשיו הטונה בקופסא אינו עולה עש"מ, דהא אם היה עולה לפני שהניחו בקופסה, לא מהני במה שמורידו עכשיו, כי לא מצינו ממושג של ביטול המעלה, ורק מצינו מושג של ביטול הבישול [אבקת רוכל].

יש שאמרו, הא דיש טונה העולה עש"מ, היינו רק טונה צלוייה, אבל טונה מבושלת אינו עולה, ולכן, אפ' אם נחשיב בישול ע"י קיטור כבישול, עדיין אינו טונה מבושלת עולה עש"מ.

והאמת, יש הרבה מתכונים מכובדים לטונה מבושלת, ובוודאי טונה מבושלת עולה עש"מ.

ותו, המזמין אורחים חשובים לארוחת בוקר מכובדת יגיש להם טונה מקופסת. ובאמת, מעשים בכל יום בסעודת ברית מילה בבוקר שמגישים טונה להאורחים, ולכן ודאי נחשב עולה עש"מ.

עש"מ בשום צורה שהיא. אמנם, המציאות יעיד אחרת.

היה הכשר שהכשיר קופסאות שימורים של תפו"א שהיו מבושלים ע"י גויים, ואמרו שעדיין לא נתבשלו כל צרכם, והדרך הוא להיהודי לגמור הבישול בביתו, ולפי הרמ"א בסעי' ט' זה מתירו, ועל סמך זה אישרו הני תפו"א.

אמנם, מלבד דהם הכשילו ספרדים שסמכו על ההכשר [שלא במקום הפס"מ, ושלא בע"ש], הם גם הכשילו אשכנזים שהחליטו לאכלם כמות שהוא. וכ"ש לפי מה ששמענו שבצעם התפו"א מבושלים כ"צ, והבישול של ישראל הוא רק מצטמק ויפה לו, דבזה יותר מצוי שיכשיל אנשים. ועוד, עצם הקולא של מצטמק ויפה לו בבישול, אפ' לאשכנזים, אינו דבר פשוט, וכמו שיתבאר בס"ד במקומו. וביותר, וכי באמת הבישול של הישראל הוא מצטמק ויפה, הלא מאוד יתכן שזה רק חימום בעלמא, וזה בודאי אף להמקילים אינו מתיר הבישול של הגוי, וצ"ע.

ואה"נ לפי החשב האפוד אין כאן בישול עכו"ם, אבל כבר כתבנו דמאוד קשה לסמוך על סברא זה, אפ' בדיעבד.

בעיקר השאלה של בישול עכו"ם בקופסאות של טונה, הנה, המציאות הוא שלוקחים הרבה דגי טונה ומניחים אותם על רשתות גדולות, ומבשלות הרבה בבת אחת ע"י קיטור, ואח"כ שמים אותם בקופסה. אחרי הקיטור בעצם טעמו טוב, ובעיקרון עולה על שולחן מלכים, עכ"פ כפמש"כ דאמרי' לא פלוג בין האי בישול להאי בישול, ולכן

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

הנה, אומרים בשם רב הענקין דמכח זה התיר דגני בוקר בבישול עכו"ם, כי אינם ללפת את הפת, וכדמבואר במהריט"ץ. וכמש"כ, להלכה לא קיי"ל כן. [א.ה. אבל עדיין אינם עולים עש"מ, ולכן יהיו מותרים. ואולי זה היה כוונת הרב הענקין. א"נ כוונתו לומר שדגני בוקר אינם מגיעים לסעודה של פת בכלל, והוא מופקע מהאי סעודה, ולכן אין בו משום בישול עכו"ם, אבל לא מחמת המהריט"ץ הנ"ל.]

האחרונים; פר"ח, חכמ"א, ערוה"ש, חת"ס, בא"ה, דרכ"ת, שבה"ל ו' ק"ח; כולם נקטו דהתוספות של המנה העיקרית, כגון אורז, תפוז, פסטה, ירקות, למיניהם וסוגיהם, כולם נחשבים כחלק מן הסעודה, ועולה עש"מ, ויש בהם דיני בישול עכו"ם. ואע"פ שאין א' מזמין חבירו לאורז בלבד, מ"מ כשמזמינו לארוחה חשובה, יגיש לו האורז כחלק מעיקר הסעודה. כלומר, נקטו שג"ז חלק מהפרפרת.

המקור לזה הוא הש"ך והט"ז וכל הנו"כ דעסקו בענין אורז, וכמהין ופטריות. הגר"א מוכיח כן מהא דמצינו בחגבים [סעי' ה'] דיש בו בישול עכו"ם, אע"פ שאינו המנה העיקרית אלא התוספות. [א.ה. מהכ"ת, אולי זה היה המנה הראשונה.]

יל"ע, מה דינו של קינוח, האם גם הוא נחשב כחלק מהסעודה ויש בו משום בישול עכו"ם, ולמרות שאינו מזמין חבירו לקינוח, מ"מ כשמזמינו לסעודה גם הקינוח הוא בכלל, דומיא דאורז דהנ"ל, או"ד אינו להשביע [ואינו נפטר בברכה

ועוד, הלוקח עמו טונה בטיול למקום רחוק ונידח [כמו שמצוי], מאוד יתכן דבמדינה ההיא טונה מקופסה היא מנה מכובדת מאוד, וודאי עולה עש"מ.

ולכן, לא נשאר לנו להקל אלא ע"פ הסברא שנאכל חי, והסברא של מפעלים, דשניהם אינם מספיקים להקל, אפ' שניהם ביחד.

וממילא, הקונה טונה בהשגחת הOU, יזהר שיקנה אלו הכשרים לפסח, דבאלו מקפידים בשאלות הללו. וכ"ז מלבד השאלות של דג טהור, ומצוות והבדלת, כמו שהארכנו בס"ד בס' פ"ג.

ללפת את הפת, ופרפרת

כ' השו"ע דאין בישול עכו"ם אלא כשהוא ללפת את הפת או לפרפרת. ויל"ע, מה נכלל בזה.

והנה זה ברור, דמה שהוא ללפת ממש, כגון סלטים, Dips, נחשב נכלל בהנ"ל.

ומנה העיקרית, כגון בשר, דג, עוף, היינו פרפרת, ולכן צריכין בישול ישראל. ובאמת, שיטת המהריט"ץ [סי' ס'] דרך מה שבא ללפת ממש נחשב עולה עש"מ, אבל אם נאכל לבד, אע"פ שהוא משביע, אינו בכלל בישול עכו"ם. כל המפרשים והנו"כ בפה אחד חלקו ע"ז, ולכן אינו נוגע להלכה, וכל שעולה כמנה עיקרית של הסעודה להשביע, אע"פ שאינו נאכל ביחד עם הפת ממש, הוא בכלל פרפרת, וצריך בישול ישראל. [א.ה. לא ברירה לי אי המהריט"ץ קאי על הבשר והעוף, או שהוא קאי על האורז והקוגל.]

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

ראשונה של הפת], ולכן אינו נחשב כחלק מן הסעודה, ואינו עולה עש"מ.

והיה מקום להביא ראיה מהרמ"א בסעי' ב' לגבי הפובידל"א שהוא פירות מבושלים, ומבואר שיש בו משום בישול עכו"ם, אלמא גם קינוח הוא בכלל. אמנם יש לדחות, דאולי זה כעין ריבה, ובאמת היה ללפת את הפת ממש. ויל"ע אם יש ראיה מסי' הקודם סעי' ו' שמבואר דעוגה היה שייך לדיני בישול עכו"ם. וע"ע בזה.

החכמ"א מבואר דדבר שהוא לקינוח הסעודה הוא כחלק מהסעודה, ויש בו משום בישול עכו"ם, וכ"כ הבית מאיר, ובא"ח [חוקת ט']. מאידך, החת"ס ס"ל דאינו נחשב כחלק מהסעודה, ומותר כשבישלו עכו"ם.

יש שהביאו מרעק"א בשם תורת חיים דמרקחת אין בו משום בישול עכו"ם, דזה ראיה שקינוח אינו כחלק מהסעודה. והאמת יורה דרכו, שכוונת התורת חיים אינו לאפוקי קינוח אלא לאפוקי מה שאוכל כחטיף וכארוחה קלה בעלמא, ולא כחלק מהסעודה.

לדינא, יש להחמיר ולהחשיב הקינוח כחלק מהסעודה, ודבר העולה בקינוח יש בו דיני בישול עכו"ם. אמנם, הואיל ואינו ברור כ"צ, יש להחמיר רק למאכל שהוא עיקר הקינוח, אבל דבר שהוא טפל אל הקינוח, כגון פופקורן או קרחונים, לכאוי' אי"צ להחשיבם כחלק מהסעודה. וע"ע מש"נ לקמיה בענין פיצוחים ואגוזים.

מנה ראשונה, Appetiser, להמחמירים בקינוח ודאי יחמירו גם כאן, ויל"ע רק לפי המקילים. והאמת, רק בקינוח שייך לדון כי אינו בא להשביע, ומטרתו אינו

כמטרת הפת והבשר והאורז, אבל המנה הראשונה שהוא למטרת שביעה, לכאוי' ודאי נחשב כחלק מן הסעודה, ודבר העולה עש"מ למנה ראשונה יש בו משום בישול עכו"ם.

השתייה של הסעודה, כגון קפה ותה ושכר, עמש"כ למעלה בנושא זה, ואמרנו דאולי זהו כוונת תוס' והבאר עשק במש"כ דאינו עולה עש"מ, כיון שאינו עולה כחלק מעיקר הסעודה.

פוכר, שוקולד ופיצוחים

יל"ע, האם שייך בישול עכו"ם על פוכר. והפשטות הוא שאינו נאכל חי, וע"י הבישול ראוי, ועולה עש"מ כשמעורב בשאר דברים, ולכן מסברא ראשונה היינו אומרים שצריך בישול ישראל.

והנה, אם נקל בשאלה של קינוח, נמצא יש לנו שאלה גדולה, אבל אם נחמיר בקינוח, הרי כל קינוח העולה עש"מ צריך בישול ישראל, וא"כ שאלה זה הוא גדול עד למאוד. והנה, מנהג העולם הוא להקל בזה, ויל"ע האם יש להם על מה לסמוך.

הערוה"ש [סקכ"ג] כ' ד'לא שייך כלל בישולי עכו"ם מכמה טעמים ובפרט שאינו כצורתו הראשונה לא במראה ולא בטעמו ואינו בגדר אכילה ושתייה כלל', עכ"ל.

ואינו ברור מה כוונתו בזה, מה זה משנה שאינו כצורתו הראשונה, ומדוע אינו בגדר אכילה ושתייה.

ויתכן שכוונתו הוא דאין בזה איסור בישול עכו"ם כיון שהוא נמס, וכאילו

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

שרי [והצרך למעם זה לשיטתו דתבלין צריך בישול ישראל].

אמנם, רוב הסוכריות שלנו אינם עשויים דווקא מסוכר, אלא מתרכיז העשוי מתירס, High Fructose Corn Syrup. ויל"ע, מה טיבו של מוצר זה, והאם יש בו משום בישול עכו"ם. ואינו ברור לנו כעת.

יל"ע בענין שוקולד, האם צריך בישול ישראל או לא [וג"ז שייך להשאלה של קינוח]. והנה, הפול שממנו עושים השוקולד אינו נאכל חי, אבל לאחר הבישול או הצלייה והטחינה הוא נאכל חי [אלא שא"א להשיג, ע"ע מש"כ בזה למעלה], אך אינו עולה עש"מ בשלב הזה. וכשהגוי עושה תהליך השני, לקחת את חומר הזה ולעשות ממנו שוקולד, הוא לוקח דבר שנאכל אך אינו עולה עש"מ, ומעלהו לשולחן מלכים, אבל הואיל והיה ראוי כבר לפני פעולה השניה, נחשב כאילו נאכל חי. כסברא זה מובא בשאלת יעב"ץ, וכן הבאנו למעלה בענין קפה בשם הבאר עשק, והיד יהודה שחלק שם אינו אלא משום שחלק על המציאות, ולא על עצם היסוד.

יל"ע בענין פיצוחים ואגוזים שונים, האם צריכים בישול וקלייה ע"י ישראל. הרב אפרתי בספרו ישא ברכה [א' ח' ד'] בשם ר' אלישיב ועוד פוסקים דנו בזה, ומסק' הוא להקל כשהוא ע"י מומר, ובפרט כשיש ישראל המדליק האש.

ובאמת, הש"ך והט"ז בכבודם ובעצמם עסקו בענין אגוזים, והט"ז בסקי"ד ס"ל דיש בהם משום בישול עכו"ם כי אינם נאכלים חיים, ועולים עש"מ. מאידך,

איננו. א"נ, ס"ל דזה כתבלין, וכדברי הגרש"ק שהבאנו למעלה [בנושא עולה עש"מ] שס"ל דאין באלו חשיבות של שולחן מלכים. ובאמת, הגרש"ק שם איירי בענין סוכר, ועל זה הוא מחדש יסודו.

והנה, יש מכתב מהגאון ר' שמחה זעליג אל הגרא"ל שטיינמן זצ"ל בענין בישול עכו"ם על הסוכר, ומביא השם אריה וערוגת הבשם [לאותו מחבר] שכ' דלא עלה בידו היתר ברור מדוע אין בסוכר משום בישול עכו"ם, "ואת חטאי אני מזכיר כי גם אנכי בעצמי אין אני נזהר מן הסוכר הזה. כי במדינותינו לא נמצא מן סוכר אחר ובלעדו א"א להיות. והכל חולים אצל סוכר". ומסיים דסומך בשעה"ד על הא דנאכל חי ע"י הדחק [ע' סעי' י"ב וי"ד].

ויל"ע, מדוע לא התיר מטעמים שהזכרנו, שאינו אלא כתבלין בעלמא; וע"ע בזה.

הג"ר שמחה זעליג כ' סברא חדשה להתיר, אין הגוי בא לבשלו אלא להקשותו ולגבשו, שלא יהיה תרכיז נוזלי, ולכן נחשב כבישול שלא במתכוון. ולכא"ו זה סברא מחודשת, דסו"ס מכוון לבישול. וע"ע לקמיה בס"ד שנביא תשו' הר"ן בנשוא זה, וצ"ע.

הנה, המחזה אליהו [ב' מ"ז כ"א] איירי בענין סוכר, וכ' דיש שני סוגים, כדמבואר בבית"ל סי' ר"ב, יש העשויים מקנים ויש עשויים מ'בוריקע"ס, והיינו Beets, וכ' דשניהם נאכלים חיים בזמננו משא"כ בזמן השם אריה, ולכן אין שום סוכר שיש לחוש לבישול עכו"ם, כי הכל

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

נמצא, כל הנושא של פיצוחים ואגוזים אינו ברור כל צרכו.

ערמונים, הש"ך סק"ז כ' דמותרים משום דנאכלים חיים. וק', וכי עלו על שולחן מלכים. וזה שייך לשאלת האגוזים הנ"ל. בזמננו, הוא עולה על שולחן מלכים כחלק מהתבשיל, כגון בעוף. אך הOU מקילים בזה, ושאי"צ בישול ישראל, כי אינו עולה עש"מ אלא כטפל. ואינני יודע מאין להם סברא זה, ולכא' הוא נגד הש"ך והט"ז. [א.ה. אולי כוונתם הוא להחשיב את זה כתבלין, שהגרש"ק היקל בה, כי כך הוא המציאות אצלנו].

והנה, יש אנשים בחו"ל הקונים ערמונים קלויים מהגויים בחורף, ואומרים שאין לו בישול עכו"ם כי אינו עולה על שולחן מלכים. ולפי הנ"ל יל"ע, האם רק מבושלים עולים או"ד גם קלויים עולים, ובכך נדע אם יש צדק בדבריהם.

הש"ך סק"ג כ' נוהגין היתר לקנות אגוזים של גויים, כי אינו עולים עש"מ.

ויל"ע, במאי נחלקו הש"ך והט"ז, האם זה מח' במציאות, או שדיברו על אגוזים שונים [וכן קצת משמע בט"ז, עיי"ש]. א"נ, נחלקו בהשאלה של קינוח, א"נ נחלקו בגדר של שולחן מלכים. ובהא מיהא מודו, דאינם נאכלים חיים.

וממילא יש לדון האם זה שייך באגוזים ופיצוחים שלנו, האם אלו נאכלים חיים, והאם אצלנו הוא נחשב עולה עש"מ, כי הוא רק לקינוח, ולתוספת לקינוח. וכפי מה ששמענו, הם נאכלים חיים אלא שאינם טובים כ"כ כמו הקלויים. ולכן, לכא' לא היה בהם משום בישול עכו"ם. וא"כ קשה, מדוע ר' אלישיב החמיר בזה, הא נאכל חי. ואולי משום דבפועל אינו נאכל חי, כי קשה להשיג, וכולם אוכלים רק קלויים. ואם לזאת, דן מכאן לענין חמוציות ועוד מוצרים שאמרנו דתלוי אם הוא ראוי בעצם ולא אם עושים כן בפועל. וצ"ע.

סעי' ב' וג' – עירוב מאכלות

סעי' ב': עירב דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ובישלם העובר כוכבים, אם העיקר מדבר שיש בו משום בישולי עובר כוכבים, אסור. ואם לאו, מותר. הגה: ומותר לאכול אפונים קלויים של עוזדי כוכבים, וכן הקטניות שקורין ערש"ן, קלויים, לאינן עולים על שלחן של מלכים וכן נהגו זהם היתר אם לא במקום שנהגו למשוח המחצת בחלב, שאז נוהגים זהם איסור (רמב"ם פי"ז דמ"א ומהר"א מפראג והגהות בחרוד). אצל כללוא הכי, שרי ואין לחוש לכלים של עוזדי כוכבים, דסתמן אינן בני יומן. וכל פרי שנאכל כמו שהוא חי, אף על פי שצטלו אותו עוזדי כוכבים ונמחה ונעקה תצטיל בידיהם, שרי. ועל כן אוכלין הפוזידל"א שעושין העוזדי כוכבים (ד"ע ממשמעות הרמב"ם ור"ן ותוס' והוא פשוט).

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

סעי' ג': פנאר"ה שאפאה עובד כוכבים, אסורה אפילו למי שנוהג היתר בפת של עובדי כוכבים, שהשומן נאסר כשהוא בעין משום בישולי עובדי כוכבים, ונבלע בפת. וכן ירקות הנאכלים חיים שבשלם עם בשר, אסורים, מפני ששומן של בשר נבלע בהם.

יישוב סעי' ב' עם סעי' ג'

סעי' ב' עוסק במי שיש לו כמה מאכלים, יש מהם נאכלים חיים ויש מהם שלא, מותר לאכלם כשגוי בישראל יחד, כי הולכין כפי העיקר. וזה ע"פ מש"כ בסעי' הקודם בשם תוס' לענין שבר, דהולכין בתר העיקר כמו שמצינו בהלכות ברכות.

אמנם, מסעי' ג' מבואר דלא אמרי' הכי בכל אופן, והיכא שב' הרכיבים ניכרים, זה שאינו נאכל חי אסור, ואף אסור זה שנאכל חי משום בליעות.

וכ"ת הלא החלק שנאכל חי יש לו רק בליעה של האיסור, ותיפוק ליה להתיר מסעי' ב', ביאר הערוה"ש, דהבליעה של הבשר בתוך הבצק [שהוא החלק שאין בו משום בישול עכו"ם] הוא כהעיקר.

א"נ י"ל, הא דבליעה אסור, היינו כשהבשר נאסר, והבליעה נכנס להחיתר לאחר שנאסר, ולכן אסור הבצק, אבל סעי' ב' איירי שלעולם אין חלק ממנו נאסר, כי כבר היה בטל.

ורעק"א תי', דאיירי כשהשומן ניכר בהבצק, ולחכי אינו בטל, אבל בשאר מקרה, אכן בטל, ושרי.

למשל, מרק ירקות ויש בתוכו חתיכות של גזר ותפוז"א, התפוז"א אסורים משום בישול עכו"ם הואיל והם ניכרים. אם הם מחוננים [מלפני הבישול], מותר, כדמבואר בסעי' ב', אבל אסור לרסק

אח"כ משום אמא"ל. המרק שלהם שנתהווה בעודם ניכרים, לכאן דומה לפשטיד"א של סעי' ג', והבליעות אסורות, ולכאן תלוי בהערוה"ש הנ"ל והתירוץ הנוסף שהבאנו לעיל, ולפי רעק"א, שרי.

הדרכ"ת [סקי"ח] כ' דהיכא שעדיין לא נאסר, כגון חתיכות של ירקות מקצתם נאכל חי מקצתם לא, מותר לטחנם לעשותם תערובת שאינו ניכר, ואח"כ לבשלם לכתחילה ע"י גוי, ואינו משום אמא"ל, כי אינו מבטל איסור אלא מונע ממנו לחול.

כגון, מי שיש לו רוטב או מרק, ורוצה שיחיה יותר עב, אם הגוי הוסיף קמח לדבקו, מותר. והטעם, דאינו נעשה מזונות, כי אינו אלא לדבק, ולכן העיקר הוא המרק, ונתבטל הקמח לפני שנאסר, ולכן אין בו משום אמא"ל.

[א.ה. ויל"ע, מה דין מעמיד, או מילתא דעבידי לטעמא, האם גם זה בטל בבישול עכו"ם, והולכין ע"פ הרוב, או"ד זה כשאר איסורים ואפ' באלף לא בטל. הנה, הש"ך כ' דכאן בטל ברוב, כמו שמצינו לענין פת עכו"ם. ושם מצינו דאפ' חהר"ל בטל ברוב. וממילא הייתי אומר דה"ה מעמיד ועבידי לטעמא, בטלים ברוב.]

הOU עוסקים בענין מרק מקוביות של בטטה, ומודים להמציאות שאינו נאכל חי ושעולה עש"מ, ואעפ"כ מצדדים להתיר כי יש רוב משאר רכיבים.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

אלו אפויים, ויש עליהם צורת פת, ולכן שייך לכללי פת עכו"ם, בסי' הקודם.]

ועל עצם הסברא יש לדון, האם אמרי' דיש מושג של טפל לטפל, ונכריע ע"פ עיקר מהותו, או"ד אמרי' סו"ם הוא עולה עש"מ, ולכן צריך בישול ישראל. כגון, נמצא לרוב שיש 'דוריטוס' או שאר חטיפי בתוך הסלט, האם ע"י כך צריך שכל דוריטוס יהיו בישול ישראל, או"ד סו"ם מהותו הוא חטיפי, והוא שעולה עש"מ היינו רק כטפל לסלט שהוא עצמו הוא טפל, ויותר מסתבר לילך בתר מהותו.

והתשובה, אע"פ שהיא טענה המובנת מאוד, ומסתבר טעמיה, מ"מ טרם ראינו ראיה לסברא זה [וכך אמר הגר"י בעלסקין], ולכן א"א לסמוך עליו. ואולי נצרפו עם הגרש"ק דהיקל בתלינים שאי"צ בישול ישראל, וזה לא גרע מתבלין. וע"ע בזה, כי אינו מבואר כל צרכו.

יש לדון בענין סופגניות, האם הם מותרים בבישול עכו"ם או שצריכים בישול ישראל. והנה, יש שאלה גדולה בענין סופגניות שהוא בלילה עבה, האם הוא בכלל פת או בישול, ויש נפק"מ לכמה עניינים, כגון קביעות סעודה, פת ובישול עכו"ם, הלכות חלה, ועוד. ונקטינן דהעיקר הוא שנחשב תבשיל ולא פת, אלא שאנו מחמירים להפריש ממנו חלה.

ואם לזאת נוכל לדון שאלתנו, האם צריך בישול ישראל.

ובמציאות, אין סופגניות רגילות עולים עש"מ כחלק מסעודה חשובה, כי א"א לאכלם באופן אלגנטי. אמנם, יש סופגניות קטנטנות העולות עש"מ כחלק

ועפ"כ, בסעי' ג' מבואר להדיא, וכן ביארו הש"ך והט"ז ורעק"א, דהיכא שניכר, לא הולכין בתר רוב אלא דנים כל רכיב ורכיב שניכר, ומכיון שהקוביות של הבטטה ניכרים, אסורים. ולכן טעות יש בידם מהא דדנו בזה.

בעיקר השאלה של בליעות מבישול עכו"ם, בס"ד נעסוק בזה בסעי' ט"ז, ורק נגיד שהש"ך, ורעק"א כאן ס"ל דבליעות של בישול עכו"ם בטלים ברוב, ואילו הגר"א ס"ל דצריך ששים [כאן בסק"ה, מהא דהחמיר בבליעות ולא כ' משום מעמו של רעק"א, עיי"ש]. וקיי"ל כהש"ך והרעק"א, וכ"ה במ"ב סי' שכ"ח סקס"ג.

הOU מחדשים סברא לומר דיש מושג של 'טפל לטפל', ובמצב כזה במקום לומר שיטפל לדבר שכבר נטפל, יותר מסתבר לומר שעיקר שמו עליו. והדברים אמורים כלפי Chow Mein Noodles, שהם אטריות שהם טפלים לסלט כדי שיהיה פריך, וס"ל דמותר לבשלם ע"י עכו"ם כיון שהוא רק טפל להסלט שהוא טפל להסעודה, ולכן יותר מסתבר לומר שעיקר שמו עליו, והוא חטיפי בעלמא שאינו עולה עש"מ.

והאמת, דכבר הבאנו בשם תוס', וע"ז מבוסס סעי' ב' וג', דכללי עיקר וטפל לענין זה נקבעים ע"פ הל' ברכות, והואיל ובהל' ברכות האי סלט ברכתו הוא מזונות, מחמת הכלל כל שיש ב' מחמשת מיני דגן, נמצא דאינו טפל לטפל, אלא העיקר של הטפל, ולכן ודאי צריך בישול ישראל, ולא גרע מהפטריות שעסקו בו הנו"כ. [טענה זה שייכת גם לענין קרקרים של נשנושים בתוך הסלט, אך

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

שמו עליו, ואי"צ בישול ישראל מהא
דמצוי גם כחלק מהסעודה, אלא הולכים
בתר עיקר שמו.

וכמובן, אסור היה לומר דבר כזה בלי
ראיה קדומה ומוכרחת; והואיל ואין להם
מקור או רמז או ריח של ראיה, חלילה
להקל ע"ז. ועוד, עפ"י כמעט כל קינוח
אין לו דיני בישול עכו"ם, וזה אינו.

עיקרי מהקינוח ולכן לכא' צריכים בישול
ישראל.

ולכא', אין ביכולתנו לחלק הגדולים
והקטנים לשני סוגים, ולומר שזה עולה
וזה לא, כי לא ראינו מושג כזה, וא"א
לחדש חידוש כזה מעצמנו.

אך, ה OUN מחדשים סברא חדשה
משלהם, והוא עוד יותר מחודש ממש"כ
בענין האטריות בהסלט, ואמרו דהואיל
וסופגנייה עיקר מהותו הוא כחטיפ
בעלמא ושלא כחלק מהסעודה, א"כ עיקר

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

סעי' ד' – שפחות ובית ישראל

יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר, ואפילו בדיעבד (תשובת הרשב"א ס' ס"ח). הגה: וזלעבד, יס לסמוך אלדכי מתירים (ארוך כלל מ"ג והגהות ש"ד). ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בצית ישראל שפחות והעצדים מנשלים בצית ישראל, כי אי אפשר שלא יחתה אחד מצני הצית מעט (סס).

לכתחילה יש להחמיר [א.ה. וז"ל "בעל נפש ראוי להחמיר"].

המאירי כ' דלכתחילה ראוי להחמיר, ובדיעבד יש להקל, [וכ' הטעם משום דהשלטנות לא הניחו לישראל להיות להם מאפיות משל עצמם]. המאירי קאי על השפחות של הרשב"א, שאינם קנויות לנו אלא שכורות.

כלומר, הרמב"ן היקל משום דהם קנויות לנו, ואילו השיטה שהביא הרשב"א היקל משום נגד רצונה. הנפק"מ הוא לענין שפחות שאינן קנויות אלא שכורות לשנה, האם יש קולא; להרמב"ן אסור, להדעה שהביא הרשב"א, מותר. הרא"ה היקל על הרמב"ן בשעה"ד, והמאירי היקל על השיטה שהביא הרשב"א בשעה"ד.

השו"ע פסק יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר אפ' בדיעבד. וביאר הש"ך [סק"ג] והט"ז [סק"ד] דפירוש 'שלנו' היינו שקנויות לנו, דהיינו השפחות של הרמב"ן, וע"ז הביא מחמירין אפ' בדיעבד, והיינו אפ' יותר משיטת הרא"ה. וגם מבואר, דאפ' לא הביא הצד להקל של הרשב"א כשעושין בעל כרחם.

ע' גר"א [סק"י] דמביא ראיה מהגמ' כדעת המחמירים, עיי"ש.

שכורות וקנויות

בראשונים מובאים כמה דעות להקל בשפחות, אבל אין טעמיהם שוות ויש נפק"מ ביניהם, כדמפרש ואזיל.

הב"י מביא דעת הרמב"ן דבישול של שפחות הקנויות לנו, אין עליו גזירת בישול עכו"ם, דכי היכי שמוזהר על שביתת עבדו ושפחתו לענין מלאכת שבת, ה"ה לענין זה ליתיה בכלל גויים, והלכך ליתיה בכלל גזירות דידהו.

הרשב"א [תשו' ס"ח] מביא עוד דעה שאין הענין תלוי בקנוי לו, או האם מצווה על שביתתו, אלא כל שהיא עושה נגד רצונה ובעל כרחיה, זה הפקעה מקורבה וחתנות, ולא גזרו בכה"ג. [א.ה. ושם כ' "ואין גזרת חתנות וקרוב הדעת אלא במי שעושה מרצונו לאהבת הישראל". ולפי"ז, כל בישול שגוי עושה לעצמו או לגוי אחר לא יהיה בו משום חתנות, דהא אינו מאהבת הישראל. וזה קולא רווחא מאוד.] הרשב"א מסיים דאינו מחזור בעיניו, ואין אנו סומכין על זה, ויש לאסור אף בדיעבד.

והוסיף הריטב"א [דף ל"ח] דאדרבה כשהגויה נמצאת בביתו ומבשלת בשבילו יש לחוש טפי לקורבה.

שיטת הרא"ה הוא להקל על השפחות הקנויות של הרמב"ן בדיעבד, אבל

סימן קי"ג – דיני ביטול עכו"ם

החכמ"א [ס"ו ז'] ג"כ מיקל בהפס"מ על שפחות השכורות. ועיי"ש אם זה בצירוף א"א שלא יחתה, או"ד אפ' בלא"ה מיקל.

כלומר, השו"ע ורמ"א ופר"ח לא הקילו כלל בשכורות של הדעה המובא ברשב"א. הט"ז מיקל בדיעבד כשהוא בית ישראל, והחכמ"א מיקל בהפס"מ, ואינו ברור אם זה בצירוף הסברא של חיתוי. הש"ך מאירך להוכיח דהצירופים של הרמ"א הם בשפחות השכורות אפ' אם אינם קנויות.

והא מיהא ברור, דלכו"ע אינו היתר לכתחילה, וא"א לסמוך על שפחות השכורות לשנה, או על בית ישראל, ואפ' שניהם ביחד, לכתחילה. ואם הוא מצב של שעה"ד, כגון קשישים עם העוזרות הגויים שלהם, נצרך ככל האפשר כדי להקל, הואיל וא"א בלא"ה. אבל אסור לארגון כשרות לתת הכשר על מוצר שסומך על קולות אלו.

ע' ש"ך [סק"כ] דכשמבטלות השפחות לעצמן חמיר טפי. [א.ה. משום שאין הסברא א"א שלא יחתה, אבל עצם סברת הדעה ברשב"א, שייך גם כאן].

אם הגוי השכור אינו שכור אצל ישראל אלא שכור אצל גוי אחר, אין היתר אפ' לפי הדעות שהקילו בשכורות.

ועוד, האבנ"ז טען דכל ההיתר של שכורות היינו רק להישראל ששכור אצלו, אבל אם הכין הגוי לישראל אחר, אסור. וזה חידוש, דסו"ס הוא עושה נגד רצונו.

ע"כ עסקנו בשפחות הקנויות [רמב"ן], וגם בשפחות השכורות לשנה [רשב"א]

לדינא, לספרדי, כ' הכה"ח ד"ש מי שמתיר' ואח"כ יש מי שאוסר' הכוונה שלא יקל לכתחילה, ובשעה"ד יש להקל.

הרמ"א ממשיך דבדיעבד יש לסמוך על דעת המתירין; והיינו כפשרת הרא"ה. וע' גר"א מש"כ בזה.

ממשיך הרמ"א, דלכתחילה יש להקל כשיצטרף ג' צירופים; שפחות, בית ישראל, וא"א שלא יחתה הישראל מעט במשך הביטול. וכ' הערוה"ש [סק"ד], דכשיש ב' מהני ג' צירופים, אין להקל לכתחילה, אבל בדיעבד יש להקל. ועוד ס"ל, דאפ' כשיש כל הג', אינו היתר לכתחילה אלא בשעה"ד.

בזמננו, אין לנו השפחות של השו"ע והרמ"א, וגם אין לנו הצירוף של א"א שלא יחתה, כי אין אנו מבטלים על אש של השו"ע, ולכן לא נשאר לנו אלא הצירוף של בית ישראל, ואין לנו ראייה להקל ע"ז, אפ' לענין בדיעבד.

ואע"פ שגם אצלנו שייך חיתוי של ישראל לקרב הביטול, כגון להגים את התבשיל או להניח כיסוי על הקדירה, שלכא' זה מספיק לעשותו ביטול ישראל [כשהוא בשלב הנכון של הביטול, כדיבואר בס"ד לקמיה], מ"מ אין הדבר הכרחי להביטול, ולכן אין לנו האומדנא ד'אי אפשר שלא יחתה', כמו שהיה אצלם, ולכן אין לנו צירוף הזה.

הפר"ח [סק"ט] פסק דלדידן אין לסמוך על הרמ"א. [ואולי בדרום אפריקה שאני].

הט"ז מצרף להקל בשפחות השכורות לשנה [סברת הרשב"א, שבהם לא עסק השו"ע ורמ"א], בצירוף בית ישראל, בדיעבד.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

של הרשב"א. אבל בלא"ה לא נשאר לנו אלא הסברא של בית ישראל, שלא ראינו שסמכו ע"ז לחוד, אפ' בדיעבד.

בית ישראל

הזכרנו כמה פעמים שיש היתר של 'בית ישראל'. ונשתדל לבאר הענין.

שיטת הראב"ד מובא בתוס' ושאר ראשונים, דכל החששות של בישול עכו"ם, שמא יאכילנו, וקורבה, אינם שייכים אלא כשהגוי מזמין לו לאכול דבר שבישל עבורו בביתו של הגוי, אבל כשהכינו בבית של הישראל, לא שייך הני חששות, ושרי.

ר"ת חולק על הראב"ד, ומחמיר, דסו"ם לא חילקו חכמים בתקנתם, ועדיין שייך קורבה ושמא יאכילנו בשר בחלב.

הרמ"א, ש"ך ט"ז וחכמ"א, לא הקילו כהראב"ד, אך צירפו לצירופים אחרים.

הגרע"י ס"ל דמסעדה של ישראל הוא כבית ישראל. ולפי"ז, ה"ה מטבח של חברת קיטרינג, וכ"ש מטבח של ישיבה. ויל"ע מה דין מפעל שבבעלות ישראל.

אמנם, כל ההנחה של הגרע"י אינו פשוט, דאולי בית ישראל היינו בית ממש; בית מגורים.

יל"ע, בית ישראל שאינו שומר כשרות, האם גם בזה הראב"ד יקל כיון שהוא בית ישראל, או"ד בזה נגיד שעדיין יש חשש שמא יאכילנו דבר טמא.

כגון, בית אבות שיש תושבים שומרי תו"מ הרוצים בישול ישראל, והבית אבות הוא בבעלות ישראל מומר, האם יש לזה ההיתר של בית ישראל.

שעושין בעל כרחם. ומכאן נדון בענין הגויים העובדים אצלנו.

הנה, ההיתר של שכורות היה כשהיו שכורות לשנה, ולזה היה ההיתר שעושים נגד רצונם, אבל לא היה אף דעה שהיקל בפועל בעלמא, דאי"ז נחשב שעובד נגד רצונו. וכ"כ הגרע"י, בנוגע לפועלים שלפני עשרות שנים.

ובאמת, לגבי הפועלים ועובדים דזמננו לא קיים כלל הסברא שעובדים נגד רצונם. בשלמא בזמניהם, או אפ' לפני כמה עשרות שנים, לא היה קיים מושג שלא מגיעים לעבודה או שמסרבים לעשות עבודה מסויימת, דאם היו עושים כן לא יהיה להם לחם לאכול, והיו מקבלים מכות מהאדון, והיה איזה מורא ופחד. אבל בזמננו א"א להכריח שום פועל או עובד לעשות שום דבר שאינו רוצה לעשות, והפועל יכול להגיד שאינו רוצה להגיע לעבודה. וכל הכוח של הבעה"ב הוא רק להציע מספיק כסף כדי שירצה לעשות כן מעצמו, אבל א"א להכריח אף א' לעשות דבר שאינו מחליט לעשות מרצונו הטוב. ועל העובדים והעוזרים שלנו נאמר 'קונה אדון לעצמו'.

וכן באמת כ' הרב בעלסקי, דהמדמה מציאות שלנו למציאות של הרשב"א הוא 'מוזר'. וכ"כ המשנה הלכות [י"ג קט"ז], דעוזרים ופועלים שלנו אינם שפחות שלהם, לפי כל הדעות.

והם אמת שאם יש לו עובד זר מה'פיליפינים', וכל ההיתר שלו להשהות בהמדינה הוא משום שעובד בשבילך, ואם לא יקשיב יורקו אותו מהמדינה, בזה יש לצדד אולי זה יותר דומה להשכורות

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

הגוי מבשל כל האוכל הכשר במטבח שלהם, האם חייב לצאת למלחמה נגד הוריו, או"ד בזה יסמוך על שיטת הראב"ד, למרות שאין שום דעה להלכה שסמך ע"ז, אפ' בדיעבד, בלי עוד צירוף. וצ"ע.

ולכאנ', הואיל וזה מצב דחוק מאוד, ואין עוד ברירה, נחשיב את זה כבית ישראל בצירוף, ונחפש כל צדדי היתר האפשריים.

יל"ע, מי שהוא במצב דחוק מאוד, כגון חוזר בתשובה שהוא אצל הוריו, ואצלם

סעי' ה' – לא נתכוון לבישול

עובד כוכבים שבישל, ולא נתכוון לבישול, מותר. כיצד, עובד כוכבים שהצית אור באגם כדי להעביר החציר, ונתבשלו בו חגבים, הרי אלו מותרים, ואפילו במקום שעולים על שלחן מלכים. וכן אם חרך הראש להעביר השער, מותר לאכול ראשי האזנים שנצלו בשעת החריכה. אבל אם כיון לשם בישול, כגון שהסיק התנור לבשל בו, והיה בו בשר תחלה ונצלה, אף על פי שלא כיון לזה הבשר, שהרי לא ידע בו, אסור.

אמנם, הערוה"ש [סקכ"ח] מיקל במקום הפס"מ, אבל בלא הפס"מ יש לחוש שמא התכוון לבישול. [ודו"ק מכאן ההבדל בין החכמ"א דכ' 'מסתמא כיוון לבשל', והערוה"ש דכ' 'שמא'].

הפרישה הק' על המחמירים מסעי' שלנו, לגבי ראשי אוזניים, הא הגוי יודע שיש שם אוזניים, ואעפ"כ שרי. ותי', דהואיל ומדובר באוזניים ולא בקדירה של תבשיל, בזה אין כאן ה'סתמא' של המחמירים לומר דמסתמא כיוון לבשל.

לאור האמור, גוי שמדליק החשמל בביהש"מ, ואומר שהוא עושה עבור הטשולנט, אסור, אם לא מטעם הסברות השונות שהזכרנו, כמו הערוה"ש שהבאנו בס' הקודם ובס' הזה.

אבל אם הגוי מדליק החשמל הראשי, ואינו רואה הטשולנט, בזה שפיר י"ל דאינו מכוון עבור הטשולנט, ושרי.

אין כוונתו לבישול

סעי' שלנו עוסק בחגבים, ומכאן הוכיחו שגם דבר שאינו עיקר הסעודה אלא הפרפרת, ג"ז נחשב עולה עש"מ, כי לא היו החגבים המנה העיקרית. וע' מש"כ בסעי' א' להקשות מאין להם את זה.

סעי' שלנו עוסק בחירוף ראשי אוזניים להעביר השיער; ומכאן הוכיח הערוה"ש שאין מחלקין בין סוגי הבשר, וכל הבשר, כולל אוזניים, נחשב כדבר א'.

כ' החכמ"א [ס"ז י'], "ונראה לי שהוא הדין אם הצית אור בתנור בית החורף להחם הבית והיה עומד קדירה שם והעכו"ם לא ידע מזה ונתבשל מותר אבל אם כיוון לשם בישול כגון שהסיק התנור לבשל בו והיה בו בשר תחילה או אפילו הסיק לחמם הבית אלא שידע שיש שם בשר אסור דמסתמא כיוון לבשל" עכ"ל.

סימן קי"ג – דיני ביטול עכו"ם

החשמל, ותו לא. ועוד, הביטול הוא בבית ישראל, ועוד צירופים שונים.

עמש"כ בס"י הקודם בענין שווארמה, שא"א להקל בטענה שאינו מתכוון, ע"פ מה ששנינו בסעי' הזה.

מי שהשאיר גוי בביתו עם הכלים, והגוי ביטל שם כשלא היה שם, ע' ר' משה [ו"ד א' ס"א] שעבר על ס' קב"ב, ובשוגג אין לאסור הכלים. אמנם, ר' משה אינו מיקל שם אלא משום שאינו יודע אם הגוי ביטל, אבל כשיודע שהגוי ביטל שם, אין ר' משה שהקל.

ולדינא, יש לצדד להקל הואיל ומדובר בספק באיזה כלים שימש, וגם הוא בית ישראל, בליעות של ביטול עכו"ם, ועוד סברות שונות.

למעלה, בנושא אגוזים שונים, עסקנו בענין אגוזי קשיו שהקלייה מסיר הקליפה של הסודה. והשאלה, האם זה נחשב אינו מכוון לביטול.

ולכאן, הוא דומה לחורף הראש להעביר השיער, דמותר אפ' אם נצלה הבשר. אמנם, החכמ"א וערוה"ש החמירו כשהגוי יודע שהקדירה נמצא שם, וא"כ הקשיו לא גרע מזה, וטענת הפרישה שהבאנו אינו שייך כאן.

ועוד, הר"ן [תשובה ה'] בענין דבש שביטלו הגוי כדי להסיר השעווה, ומביא גמ' שמתיר משום דנאכל חי, וכ' דהוצרך לטעם זה, ולא היה יכול להתיר משום דאינו מתכוון לביטול, דאי"ז דומה לציור של השו"ע, שהתם לא היה כוונה אלא להעביר החציר, או לחרוך השיער, וע"ז אמרי' דהביטול שקרה כ'פסיק רישא', מותר, דאינו מתכוון. אבל הא דדבש,

ואם הגוי רואה הטשולנט, והישראל אומר לו שהוא מבושל, ורק צריך חימום, מותר, כי כבר מבושל כ"צ. ויל"ע האם מהני אם הישראל משקר לגוי ואמר לו שהוא מבושל כ"צ, והאמת הוא דחי, האם אמרי' דהגוי עכשיו אינו מכוון לביטול אלא לחימום הטשולנט.

וכן, אם הגוי מדליק החשמל הראשי ואומר הגוי שעושה כן 'כדי שליחודים יהיה טשולנט בשבת', האם מהני אם הישראל משקר ואומר לו שאין לו טשולנט. [ונראה שמהני, וחומא נשכר].

ואם הטשולנט באמת מבושל כ"צ, אלא שיש בתוכו ביצה חיה, הרי בזה אין חולכים בתר רוב, כי ניכר הוא, וכמו שנתבאר בסעי' ב' וג'. ואם נאסר הביצים, הטשולנט עדיין מותר, כי הבליעות של הביצה בטלים ברוב בתוך שאר הטשולנט.

והנה, אם אמרו לו לחבר עבור הטשולנט, הרי אם חלק ממנו, דהיינו הביצים, אינם מבושלים, הרי כיוון על זה ג"כ, ואסור [מלבד ערוה"ש, ובית ישראל]. אבל אם אמרו לו שהטשולנט מבושל כ"צ, וצריך חימום, לכאן זה שאלה הקומדת, ומותר, דסו"ס לא כיוון לביטול אלא לחימום.

ובאמת, יש מקום לסברא מחודשת להתיר כל ביטול עכו"ם שהגוי עושה ביהשמו"ש של שבת, ועמש"כ בזה בסעי' ט"ז, בסוף הסעי', ע"פ הרא"ה.

גוי שמתקן החשמל של השכונה, ובכך נדלק התנורים של הישראלים ומבשלים האוכל שלהם, האוכל מותר, כי אין הגוי מכוון להתנור אלא מכוון לתקן זרם

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

אינדוקציה, לא היה יכול לראות אם עובד אלא אם יניח עליו קדירה, ולכן לקח מחבת והניח בתוכו ביצה לראות אם מתבשל בשות. והשאלה, מה דין הביצה, והמחבת.

ולכאן, לפי הר"ן הזה, אינו פס"ר של בישול, אלא הוא בישול בכוונה, למטרה אחרת, ולכן לא שייך לקולא של סעי' זה.

ולכן, הביצה נאסרה, והמחבת יש להגעיל, ואי"צ ליבון, וכמו שיתבאר בסעי' האחרון. ואם אינו יודע באיזה מחבת שימש, כגון שהחזיר לארון והוא מעורב באחרות, יש לדון מצד דשיל"מ, טירחא, והרא"ה בסוף הסימן מיקל בכל גווני, ויש לצרף גם הא דהוא בית ישראל; וכשהוא אב"י, יש להקל; ואכ"מ.

אינו עושה מעשה של העברה בעלמא, אלא הוא מעשה בישול שאין צריכה לגופה, וע"ז אין היתר של אין כוונתו לבישול.

ועפ"ז, הקשיו הנ"ל, הרי אינו מעשה של הסרה, אלא הוא מעשה בישול למטרה אחרת, וא"כ לא שייך הקולא של אין כוונתו לבשל.

ואין להקשות מכאן לענין פיסטור של החלב, ושל המים שהקלנו, דהתם אינו משום דאין כוונתו לבשל אלא משום דהוא בעצם נאכל חי, והבישול אינו אלא להסיר מניעה בעלמא, אבל עצם המים והחלב נאכל חי, ופשוט.

מעשה שהיה בטכנאי גוי שבא לתקן כיריים של ישראל, ומשום שהיה

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

סעי' ו', ח', ט' וי' – בישול הישראל במקצת

סעי' ו': כל שבישלו ישראל מעט בישולו, בין בתחלה בין בסוף, מותר. לפיכך אם הניח עובד כוכבים בשר או קדרה על גבי האש, והפך ישראל בבשר והגים בקדרה, או שהגים ישראל וגמר העובד כוכבים, הרי זה מותר. (ואפילו לא היה מתעסק כלל סיוע העובד כוכבים).

סעי' ח': נתן ישראל קדרה על האש וסלקה, ובא עובד כוכבים והחזירה, אסור. אלא אם כן הגיע למאכל בן דרוסאי, שהוא שלישי בישולו, כשסילקה.

סעי' ט': אם בישלו עובדי כוכבים כמאכל בן דרוסאי וגמרו ישראל, יש לאסור, אלא אם כן הוא ערב שבת או ערב יום טוב או שיש הפסד מרובה בדבר. ויש מתירין בכל ענין, (טור צקס הרא"ש ור"ן ור"ף ומהר"ם ולא"ה וסמ"ק סימן קכ"ג סר' יקר עשה כן מעשה וכ"ה בכל זו וכ"פ צסה"ת ומרדכי ואגודה פא"מ ורא"ה צס' צ"ה וסמ"ג דף נ"ז ע"ב ושכן קבל מר"י ור' ירוחם נ"ז ח"ז שכן הסכימו רוב הפוסקים ולא כדת הש"י הצ"י צ"ה אר' ירוחם כזה עיין סס) וכן נוהגין.

סעי' י': הניח ישראל על גבי גחלים עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם כמאכל בן דרוסאי, ובא עובד כוכבים והפך בו ונתבשל, אסור.

סתירה בין סעי' ו' לסעי' ט'

[כל האריכות כאן הוא רק היכא דא"א להקל מחמת היתר אחרת, כגון שהדליק הישראל את האש.]

השו"ע בסעי' ו' פסק דכל שבישל ישראל מעט, בין בתחילה בין בסוף, מתיר התבשיל. ואילו בסעי' ט' כ' דאם הגוי בישול כמאב"ד, אסור ואינו מותר אם הישראל סיים, רק בע"ש או בהפס"מ. וק', הא בסעי' ו' כ' דמהני ישראל בסוף.

ותי' הדרכ"ת, דהא דהשו"ע בסעי' ו' כ' דמהני בסוף, היינו שבישל בסוף מאב"ד, אבל אם הגיע למאב"ד ע"י גוי לחוד, זהו סעי' ט'. וכמוכח, זה דוחק.

הפר"ח תי', דסעי' ו' איירי כשהיה תחליך א' של בישול, ולזה מהני כשהישראל בישל גם בסוף הבישול, לפני שמבושל כ"צ, ואילו סעי' ט' איירי כשגוי בישל עד מאב"ד, וסיים מלאכתו וסיים הבישול. וע"ז פסקי' דאם הישראל רוצה להתחיל לבשל עכשיו לתקנו, א"א לעשות כן, אם לא בהפס"מ. ובאמת, חב"י בבדק הבית כ' כמהלך הזה. וע"ע קה"י [ע"ז י"ד].

עפ"ז, אורז שמוכרים שיכול להכינו בעשר דקות, אם המציאות הוא שמבושל כתשעים אחוז, והישראל מסיים הבישול בעשר דקות, לאשכנזי מותר, כדמבואר ברמ"א בסעי' ט'. לספרדי, בין לדרכ"ת,

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

בין לפר"ח אסור, כי כבר הגיע למאב"ד, והגוי כבר סיים מלאכתו.

אמנם, לפי הפר"ח יש מקום לחדש סברא לומר דאם הגוי סיים מלאכתו על דעת שהישראל יכול לגמור בישולו בעצמו, אי"ז נקרא סיים מלאכתו, אלא עצר באמצע כדי שהישראל יסיים, ועדיין שייך לסעי' ו'. ועפי"ז, אורז הזה מותר גם לספרדי, משא"כ לפי הדרכ"ת.

הOU שנותנים הכשר על אורז הזה, ע"כ זה רק לאשכנזים, וגם לספרדים לפי הפר"ח, ולפי הסברא הזה שחידשנו.

ויתכן, שהמציאות בהאי אורז הוא שכבר מבושל כל צרכו, ואח"כ ייבשו אותו עד שאינו ראוי לאכילה, והישראל בביתו מחזיר המים לתוכו, וממילא הוא שייך להנידון של האבקה רוכל שהארכנו בה למעלה. ובאמת, הואיל והיה שלב שהיה ראוי כל צרכו, אין מקור מהאבקה רוכל להתיר, כי כבר חל עליו האיסור של בישול עכו"ם, ואין מקור לבטל האיסור ע"י חימום בעלמא. ועוד, מסתבר שיכול להחזירו להיות ראוי גם ע"י כלי שני, וא"כ אינו שייך להאבקה רוכל כלל, כמו שהארכנו במקומו, וא"כ אם יש הכשר על אורז הזה, הלואי שהתנור הראשון יהיה נדלק ע"י ישראל, אבל מסתברא דסומכין על ההיתר הקלושה של מפעלים.

וגם יתכן שהמציאות בהאי אורז, שהיה מרוכך ע"י בישול קצת, אבל אינו ראוי כלל, אפ' למאב"ד, ובעשר דקות הוא מבושל כ"צ, וממילא מותר גם לספרדים.

ושמעתי, דיש כל מיני סוגי אורז שמבושלים כבר, והאופציות השונות של המציאות שהבאנו, שייכים על סוגים השונים, ותלוי כמה זמן לוקח להכין; ג' דקות או ה' דקות או עשר.

[א.ה. בענין פסטה, עמש"כ בסעי' י"ג, דלפי ספרדים צריך לקנות פסטה עם הכשר, דאל"ה כבר היה מבושל [ע"י אדים] עד מאב"ד.]

הפ"ת [סק"ג] כ' דנראה לקמן בסעי' י"ב דאם גוי א' מלח דג, ואח"כ גוי אחר בישלו, מותר, כי גוי הראשון לא אסרו, וגוי השני הכינו כשכבר היה ראוי להיות נאכל חי. וכ' בשם התפל"מ, דהיינו רק במליחה, אבל אם גוי הראשון בישל עד מאב"ד, וגוי שני בישלו עד מבושל כ"צ, לא אמרי' דבישול של גוי הראשון נתבטל ע"י השני, ובישול של השני לא אסרו כי כבר היה ראוי מתחילה, כי אמרי' כן רק לענין מליחה שהוא הכשר שאינו אוסר, משא"כ בישול הוא אסור, ולא מהני במה שגוי אחר סיימו, וכ"ש כשהיה רק גוי א'.

ומסיים התפל"מ, מיהו, אם הסיר הישראל מהאש והחזירו הגוי, צ"ע. ולא זכינו להבין הצד להתיר, מהכ"ת יכול גוי השני להכשיר מאכל שנאסר כבר, כי לא מצינו אלא שאם גוי בישול עד מאב"ד, וישראל סיים הבישול, דיש להתירו כי שמו של ישראל עליו, אבל לא ראינו שיכול לעשות כן ע"י גוי, וצ"ע.

מעשה שהיה בישיבה ספרדית, חימום שמן בקדירה, ואח"כ שמו האורז בקדירה, ואח"כ הגוי עירה לתוכו מים חמים. ואומרים, שבלי העירוי של המים החמים, לא היה נתבשל. ואומרים

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

הט"ז תי, דמסק' הגמ' הוא להקל, וזהו פשט בסעי' ו', והא דשתק בסעי' י' היינו משום דסמך עמש"כ בסעי' ו'. ובעצם, הט"ז למד דהרמ"א היה יכול להקל אף כשמעשה של הישראל לא היה מגיע למאב"ד.

אמנם, ממשיך הט"ז, דהיתר זה של הרמ"א כאן, אין להקל אלא כשבישולו של ישראל היה מגיע למאב"ד, אבל אם ע"י הישראל לא היה מגיע אפ' לשליש בישול, והגוי עשה יותר משני שליש, גם להרמ"א אסור.

הש"ך תי' דבאמת הרמ"א אינו כש"ס דידן אלא נקט כהירושלמי דסמך על השלכת קיסם, וס"ל לרמ"א דבישול קצת של הישראל, לא גרע מקיסם. והא דסעי' י', י"ל דסמך עמש"כ בסעי' ו'.

ממשיך הש"ך ומביא ר"ן דמבואר דלא כזה, ושקיסם מהני, ואילו תחילת הבישול לא מהני. ומסיק הש"ך דלדינא צ"ע.

הערוה"ש [סקמ"ז] מיישב הרמ"א, דהעיקר כמש"כ הרמ"א כאן, וזהו גם לדעת השו"ע, והא דסעי' י' היינו שלא היה מגיע אפ' למאב"ד, ובא הגוי והוסיף גחלים וסיים הבישול, וע"ז אמרי' שאין למעשה של הישראל שם בישול, ולכן אסור [לכאן' כמסק' הט"ז]. וממשיך, דאע"פ שמצד הסברא לא נראה כן, דמי גרע מחיתוי, ואולי הרמ"א באמת מיקל אף בזה, וסמך עמש"כ בסעי' ו'; ומסיים דמ"מ למעשה צ"ע, ויש להתיישב בזה.

נמצא, הגר"א כ' דהרמ"א אינו כבבלי. הש"ך כ' דהוא כהירושלמי. והט"ז ס"ל דהוא כמסק' הבבלי.

שבמעשה שהיה הורה הגרע"י לתת לאשכנזים [כי האש היה נדלק ע"י ישראל], דלספרדים אסור, כי גמר הבישול היה ע"י גוי.

וק', הא מדוע זה שונה מסעי' ו', סו"ם גם בלי הישראל לא היה נתבשל. וצ"ע.

מבואר כאן, דהגסה מהני כבישול של ישראל. והנה, לדעת הרמ"א שגם קיסם מהני, לכאן' הגסה לא גרע מקיסם [עכ"פ לענין בדיעבד]. ולכאן' הוא גם הגסה על מרק ונוזלי, דסו"ם יש שייכות של הישראל. והשו"ע דהיקל בהגסה, יתכן שזה רק הגסה שבאמת מקרב הבישול כגון בתבשיל הזקוק לכך, אבל סתם הגסה בעלמא, יתכן שאי"ז בכלל הגסה של השו"ע.

סתירה בין סעי' ו' לסעי' י'

השו"ע בסעי' ו' כ' דסיוע של הישראל בבישול מהני בין בתחילתו בין בסופו, והוסיף הרמ"א אפ' לא היה מתבשל בלי סיוע של הגוי. ואינו ברור אם מבאר דעת השו"ע, או שחולק עליו.

הגר"א [סקמ"ז] הק' על הרמ"א, הא בגמ' מבואר 'היפך' זה, וכוונתו להגמ' שהוא המקור לסעי' י', שאם הישראל הניח הבשר על גחלים עוממות, ולא היה נתבשל אם לא ע"י 'היפוך' הגוי, אסור. וק', איך הרמ"א כ' נגד הגמ', וגם נגד סעי' בשו"ע, ושם לא השיג כלום. וכה"ק הש"ך והט"ז.

מחומר קושיות הללו, הערוה"ש מאריך בט"ז סעיפים [מסק"ל ואילך] לבאר העניינים.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

במענה מי ביקש ממנו לעשות כן, דהא כאן הוא עושה כן ברשות ישראל, והוא האחראי על המטבח, ולכן לא שייך האי סברא.

ולכן, הבת צריכה להיזהר להכין הטשולנט יותר מוקדם, או שהיא תדליק הפלטה מע"ש.

וכגון, היה קדירה על האש, והוא נשפך על הכיריים, ולכן העוזרת הגויה הסירה הקדירה מהאש, ניקה המקום, והחזירו לשם. והיה כיריים של אינדוקציה, דמיד כשהגביה, נכבה האש. אם הקדירה כבר היה מאב"ד, יש להקל. ואם היה בתחילת הבישול, יש לנו הצירופים החלשים של שפחות שלנו, ובית ישראל. ולכא' לא שייך טענת הב"ח דמי ביקש ממנה לכבות, דהיא לא עשתה כן אלא קרה כן מעצמו.

ולדינא, אם היה ספק שהוא מאב"ד, שרי, אבל כשוודאי לא היה מאב"ד, א"א להקל.

א.ה. נפק"מ בכל זה; שמעתי שהמציאות הוא שהפסטה שאנו קונים באריות בחנויות הוא מבושל ע"י אדים עד כמאב"ד, וכך הוא נמכר, ואין ייבוש אח"כ. ואם נחשיב אדים כבישול [עמש"כ בסעי' י"ג], אם הייצור של הפסטה היה ע"י ישראל, אם הגוי בישרו עד מאב"ד, לפי דעת הרמ"א יש מקום להקל, ע"פ סוגיין].

עכ"פ, הסוגיא אינו ברור כ"צ, ואין מי שברור בדעת הרמ"א בסעי' ו' אם הוא גם לדעת השו"ע, והאם סעי' י' הוא סתירה להנ"ל, והאם הרמ"א מסכים בסעי' י' או שמסך עמש"כ בסעי' ו'. וצ"ע.

עפי"ז, כשהישראל בישל כעשרים אחוז, והגוי המשיך שאר השמונים אחוז, להש"ך, להרמ"א שרי. להט"ז, לפי מסק', הרמ"א יאסור כי אינו שלישי. ולהערוה"ש, יש להתיישב בזה.

והנה, היכא שהישראל בישול עד עשרים אחוז, וכיבה האש, יתכן שגם הש"ך היה מחמיר, ורק היקל אלא כשהגוי המשיך מעשיו של ישראל, אבל כשהיה ניתוק, יתכן שגם הש"ך היה מחמיר, אפ' בדעת הרמ"א. כלומר, בסעי' ח' כו"ע יחמירו, ורק בסעי' ו' שהיה המשיך תמידי היה מקום להקל. וג"ז אינו ברור.

ותו, החומר של סעי' ח' לא מבואר כל צרכו, האם הוא רק כשהישראל הסירו, אבל אם הגוי הסירו אמרי' שלא ה"ל להסירו, וממילא הוא רק מחזיר לכמו שהיה מקודם שקלקל [ב"ח וש"ך], או"ד שאף בכה"ג אסור. וגם הגדר של 'הסירו' אינו מבואר, האם כל סילוק הוא בכלל, ומה דינו של סילוק על דעת להחזיר.

כלומר, אם ישראל הניח קדירה על האש, ולפני שהגיע למאב"ד הגוי כיבה והדליקו שוב, הב"ח והש"ך יקילו, אבל אינו ברור כן לדינא.

כגון, איש מבוגר שיש לו עוזר סיעודי גוי, והבת של הזקן מגיע מידי ע"ש ומכינה לו טשולנט בקרוקפוט. הגוי רוצה למעט במכשירים דלוקים במשך השבת, ולכן לפעמים בע"ש הוא לוקח הטשולנט מהקרוקפוט ומניחו על הפלטה. והנה, אם הטשולנט עדיין אינו מבושל כמאב"ד, הר"ז שאלה שלנו. ועוד, אין כאן סברת הב"ח והש"ך להקל כשהסירו הגוי

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

בגדר של מאב"ד

הנה, בסעי' ח' כשהבישול של ישראל הגיע למאב"ד, שרי אע"פ שהגוי המשיך הבישול עד מבושל כ"צ. וכ' השו"ע דמאב"ד הוא שליש בישול. והנה, בכל התורה כולה יש שאלה אם מאב"ד הוא שליש בישול או חצי בישול, ומובן השו"ע דנקט כאן שליש, שהוא קולא, הואיל ומדובר בשאלה של דרבנן.

ובסעי' ט', כשהגוי עשה תחילת הבישול, אסור אם הגיע למאב"ד, אע"פ שהישראל גמר את הבישול. ואם באנו לומר גם כאן שהוא שאלה של דרבנן, א"כ ה"ל להקל ולומר שמאב"ד כאן הוא עד חצי, וכל שהתחיל הישראל לעסוק בבישול בפחות מחצי בישולו, שרי. וכ"כ הדרב"ת [סקס"א וס"ו].

מאידך, השבחה"ל [ו' ק"ה י'] כ' שהואיל והשו"ע כ' להדיא שכאן מאב"ד הוא שליש, לענין בישול עכו"ם קיי"ל שמאב"ד הוא שליש בין לקולא בין לחומרא. והנה, יתכן שסתימת השו"ע אכן משמע כדבריו, אבל לדינא לכאו' הצדק עם הדרב"ת, שהואיל והוא מילתא דרבנן, נימא מאב"ד הוא חצי או שליש, לאיזה צד שיהיה קולא.

ובאמת, אינו שאלה הנוגע כ"כ, כי מאוד לא ברור איך לשער מאב"ד, האם הוא באיכות הבישול או האם הוא בזמן הבישול. ואפ' אם הוא זמן של הבישול, ממתי משערין? משעה שהדליק האש, או משעה שהקדירה הגיע לים"ב, או משעה שהאוכל הגיע לים"ב, ומהו ים"ב. ועוד, לפעמים הגדר של מבושל כ"צ ג"כ אינו ברור כ"כ. וביותר קשה דבהל' שבת

דנו בזה, ואילו בסוגיין אין מי שירגיש בזה, אלא נקטו כאילו הוא דבר פשוט.

ולכאו' אין לנו אלא סעי' י"א, דאם היה ספק אם הגיע למאב"ד, אמרי' ספק דרבנן לקולא. ולכאו' כל זה נכנס בספק של מאב"ד.

סטייקים ובורגרים לספרדי

הנה, מסעדה או קייטרינג הרוצה להכין בשר על האש, ויש להם פועלים גויים [או ישראלים שא"א לסמוך על הגיור או על הנאמנות של יהדותם] או מומרים שאינם שומרים כשרות, אם הוא בהכשר אשכנזי, הישראל מדליק האש, והכל שרי.

אבל הכשר ספרדי, צריך שהישראל יניח הבשר על האש. אמנם, המציאות לרוב הוא דצריך להפכו על האש; ויל"ע, מה דינו כשהגוי או המומר הפכו ולא הישראל, האם מותר לספרדי לאכלו.

והנה, הבשר הזה שמונח על האש ע"י ישראל, אם הגוי לא היה מהפכו לא היה חלק העליון מתבשל, אפ' למאב"ד, אבל חלק התחתון היה מתבשל.

נמצא, חלק העליון ודאי אסור לספרדי, כי נתבשל ע"י הגוי. וכ' השבחה"ל דאף חלק התחתון אסור, דחתיכה שרק מקצתו מבושל ולא העליון, כולו אינו נחשב במבושל כמאב"ד, נמצא יש חתיכה שכל הבישול שלו היה על שם הגוי, ואסור. [בלא"ה יל"ע, הלא הבליעות של חלק העליון יאסרו חלק התחתון. ועמש"כ בס"ד במקומו בענין בליעות.]

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

והאמת, חקירה הזו הוא מח' ראשונים, דהרא"ש למד כצד הראשון, ואילו הרא"ה למד כצד השני.

ויש הרבה נפק"מ בשאלה זו. כגון, האם מהני בישול לאחר שנתבשל כ"צ ע"י גוי, וישראל משביחו במצטמק ויפה לו. להרא"ש, הרי אסרנו אותו בשעה שהיה מבושל כ"צ, ולא שייך להפקיע איסורים. משא"כ להרא"ה, כל שיש השבחה ע"י הישראל, הר"ז מתיר אסורים, ולא משנה אם הוא לפני שנתבשל כ"צ או שהוא לפני שמצטמק ויפה לו.

והנה, בס' הקודם בענין פת עכו"ם, פסק השו"ע בסעי' י"ב דמהני לסיים האפיה ע"י ישראל, ומביא יש מי שאומר דגם השבחה בעלמא, מצטמק ויפה לו, מהני ע"י ישראל להכשירו.

ולכאנ' זה ראייה שדעת השו"ע הוא כהרא"ה, ומהני להכשירו אפ' לאחר מבושל כ"צ. וממילא קשה, מדוע כאן השו"ע החמיר, ואפ' אסר אם הגוי בישול כמאב"ד והישראל בישול עד שמבושל כ"צ, אם לא במקום הפס"מ וכדו'.

וזה קושיא אלימתא, וכבר נתקשו בו האחרונים, ע"ע אגלי טל [אופה י'] וחת"ס, ושבה"ל. וצ"ל דלגבי פת סמך על דעת הרא"ה, ואילו כאן החמיר, אפ' יותר מדעת הרא"ש. ואולי זה משום שבפת מצינו קולות גדולים שאין בבישול, ולכן היקל יותר. האגל"ט שם מחלק בין פת לבישול ע"פ המציאות, ששליש האפיה בפת אינו כלום, ולכן ע"כ מהני מה שעושה אח"כ.

ההיתר של סעי' ט', דעת הרא"ש ודעת הרא"ה

נתבאר כמה פעמים במשך הסוגיא, שאם הגוי בישל עד מאב"ד וישראל המשיך הבישול עד שמבושל כ"צ, מותר. השו"ע סומך ע"ז רק בהפס"מ או בע"ש. הרמ"א מיקל בכל אופן.

ויש לחקור בהבנת האי היתר, איך בישול של ישראל מתירו. האם הפשט שמעולם לא נאסר, כי אין אנו דנים אלא על מוצר המוכן לאכילה, והמוצר המוכן היה בו בישול של ישראל. ואה"נ אם באת לאכלו כשהוא מאב"ד, אסור מחמת בישול עכו"ם, אבל אין זה איסור בחפצא, כי אינו הדרך לאכלו כך, אלא הוא כעין אחשביה, דאם אוכלו, ע"כ בעיניו הוא ראוי, ולכן אסור מדין בישול עכו"ם, אבל אם אינו אוכלו כמאב"ד אלא ממשיך הבישול, מותר, ובאמת מעולם לא היה אסור.

ואין הכוונה ל'איגלאי מילתא למפרע', אלא עוד יותר פשוט מזה, דאין אנו דנים עליו אלא בשעה שמוכן לאכילה, או בשעה שהוא אוכלו, אבל לא משגחינן מה קרה לפני שלבים הללו.

או"ד, באמת נאסר בשעה שהגוי בישלו כמאב"ד, אלא שייך לעקור ולהפקיע האי איסור ע"י שישראל יבשלו וישביחו.

והנה, אע"פ שהארכנו לבאר צד הראשון, ואילו צד האחרון ביארנו בקצרה, מ"מ צד הראשון הוא הפשטות, וצד השני הוא החידוש, לומר שאיסור יכול לחול, ואפשר להפקיע האיסור ע"י עוד בישול.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

בקופסאות שימורים, על דעת שהקונה מסיים הבישול בעצמו בביתו, ויש הכשר שמאשר מוצר זה ע"פ סעי' שלנו. אמנם, הכלים והמים שבהם מבושלים הני ירקות בתוך המפעל, בינתיים יש בתוכם בליעות של בישול עכו"ם של מאב"ד. והניחא שמסיים הבישול של הני ירקות באותה קדירה, כי היכי שהירקות ניתרים, כך גם הבליעות ניתרים. אמנם, המציאות אינו כן, אלא כל פעם הוא ירקות אחרים, וא"כ לכאן הירקות החדשים נאסרו משום הבליעות של הירקות לפני כן שנתבשלו עד שלישי, ולא מצינו שיכול להכשיר בליעות של מאב"ד כשהם לעצמם, וה"ה כשהם בלועים בתוך מאכל אחרת.

והנה, להרא"ש, אין כאן שאלה, כי הבליעות מעולם לא נאסרו, כי לא היו מוכנים לאכילה, ולא היה מי שאכלם. משא"כ להרא"ה, הרי אנו אוסרים כל מאכל במאב"ד, אלא שיכול להתירו אח"כ כשיתבשלו עוד, ולא מצינו מושג כזה על בליעות כשהם לעצמם.

כלומר, אם באת להקל בהנפק"מ הקודמת של מצטמק ויפה לו, צריך להתחמיר כאן בענין בליעות שפירשו. אבל לפי הרא"ש שמחמיר בענין מצטמק ויפה לו, יש להקל כאן, ולומר שמעולם לא נאסרו הני בליעות.

[א.ה. ולפי הכתוב כאן, בפת יש להתחמיר בענין הבליעות, לפי השו"ע וגם הרמ"א.]

[א.ה. הצד להתחמיר כאן בבליעות הוא הרא"ה, אבל הרא"ה בסוף הסימן הוא

עכ"פ מבואר דדעת השו"ע הוא להקל בפת, ולהחמיר בבישול. והרמ"א שהיקל בבישול, מקורו הוא הרא"ש וגם הרא"ה; כלומר, משניהם מבואר דיכול הישראל לתקנו אם המשיך הבישול עד מבושל כ"צ, אבל לא חש לבאר לנו האם מצטמק ויפה לו מהני ג"כ.

ועפמש"כ כאן, א"א להביא ראיה מסי' הקודם, כי כבר כתבנו דע"כ פת שאני. ולכן טרם יש לנו תשובה, האם העיקר כהרא"ה או הרא"ש, ונפק"מ לתקן אחר מבושל כ"צ.

והנה, הזבחי צדק מחמיר, אבל הוא קאי בדעת השו"ע, ולכן אין לנו ראיה מהו דעת הרמ"א.

הגליון מהרש"א כאן מחמיר; אבל זה לשיטתו שהחמיר אפ' בפת במצטמק ויפה לו, ולכן אין ראיה ממי שהיקל שם, האם יקל גם כאן.

השבה"ל [ב' מ"ה] נקט כדבר פשוט כדעת הרא"ה, אבל אין הכרח כזה. והאמת, יש עוד ראשונים המבוארים כדברי הרא"ש, ולא כהרא"ה, כגון האו"ה. ולכן, הואיל ומצינו חברים להרא"ש, ואילו הרא"ה נראה כדעת יחיד, נראה דעיקר ההוראה הוא כהרא"ש.

ובאמת, ארגוני הכשרות אינם מקילים בשאלה זה, אלא נוקטים כהרא"ש, ולא מהני לתקן לאחר שמבושל כ"צ. וכן הורה הרב בעלסקי.

עוד נפק"מ גדולה במח' רא"ש ורא"ה, מה דינם של בליעות של בישול עכו"ם שנבשלו רק כמאב"ד. כגון, ירקות מבושלות כמאב"ד שמוכרים אותם כך

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

המאן דאמר שאין בליעות בבישול עכו"ם כלל. וע"ע בזה.

עוד נפק"מ, האם יש להקל בפת עכו"ם אם חזר ובישלו ישראל, או בבישול עכו"ם אם חזר ואפאו ישראל. לפי הרא"ה דמצטמק ויפה לו מהני, יש לדון אולי ג"ז בכלל. אבל להרא"ש דאין מושג של הפקעת איסורים, אין צד להקל. ומהמ"ב שצידד להקל שם, צ"ל דהיינו משום דהוא שאלה של פת עכו"ם, ובזה נקטי' כהרא"ה, מאיזה טעם שיהיה, אבל בבישול אין מקור להקל, ולכן אין להקל.

מעשה שהיה בק"ק גור, לפני כעשרים שנה, הכינו 27,000 מנות של קוגל ירושלמי לאירוע מיוחדת, ונתברר שהאטריות נתבשלו ע"י גוי, אבל האפיה היתה ע"י ישראל. ולמעשה הקילו בזה.

ולכאן, הטעם שהקילו הוא משום שזה אפיה אחר בישול, והבאנו בסי' הקודם שדעת האבנ"ז הוא להקל בזה, ולכן הם הקילו [כי גור והאבנ"ז שייכים אהדדי], והוא ע"פ שיטת הרא"ה. ויש להוסיף שהוא גם בית ישראל.

סעי' י"ג – מלוח ומעושן

דג שמלחו עובד כוכבים ופירות שעשנן עד שהכשירן לאכילה, הרי אלו מותרין, דמלוח אינו כרותח בגזירה זו, והמעושן אינו כמבושל. הגה: גם כבוס אינו כמבושל, ללא אסרו אלא ציטוט של אש (טור).

לכה"פ על זה. והשאלה היא על הסוג האמצעי, האם עישון חם ג"כ נכלל בעישון של השו"ע או לא; האם אמרי' שזה עישון ושרי, או"ד החום ג"כ מבשל, וא"כ הוא דומה לאפייה ולצלי.

הרבה ארגוני כשרות מחמירים בעישון חם, ומצריכים בישול ישראל. אבל המחזה אליהו [ב' ל"ט] כ' דהואיל ועישון קר מותר, ממילא עישון חם הוא ג"כ מותר, דאע"פ שיש גם חום, מ"מ לכה"פ הוא זה וזה גורם [זוז"ג], ומותר.

ובאמת, יש הרבה פוסקים במשך הדורות שהקילו בעישון חם, אבל הבאנו המחזה אליהו כסוף פסוק, כי הוא מסדר הענין היטב, ומכריע לקולא. ובאמת, המקור להשאלה של עישון הוא בירושלמי, והוא אותו שאלה בנוגע

עישון, כבוש וקיטור

הנה נתבאר במשך הסוגיא, שבישול עכו"ם אינו דווקא בישול, והוא כולל גם צלי, אפייה וטיגון. אבל מליחה ועישון, פסק השו"ע דאינו בכלל בישול. והרמ"א כ' דה"ה כבוש אינו בכלל בישול לענין זה.

בענין עישון, במציאות יש ג' סוגי עישון [כגון בסלומון מעושן]. יש עישון ע"י עשן קר [שאינו יס"ב בשעה שמגיע העשן אל האוכל], ויש עישון ע"י עשן חם, ויש עישון שבאמת אינו עישון אלא הוא רק בישול בעלמא, ואח"כ נותנים איזה תבלין בטעם עשן.

והנה, סוג האחרון ודאי יש בה משום בישול עכו"ם, כי הוא בישול רגיל. וסוג הראשון, בוודאי מותר, והשו"ע דיבר

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

בישול, והואיל והוא סוג בישול נוספת, לא גזרו עליו לענין בישול עכו"ם.

ואדים, התהליך וה'מנגנון' הוא אותו תהליך של בישול, והוא הכנה ע"י מים חמים מאוד, ולכן הפשטות הוא שזה כבישול בעלמא, וצריך בישול ישראל.

וכ"פ השם אריה [כ"ב], לבושי מרדכי, או"ח"ר [ג' ע"ט] בשם החזו"א, וכן השב"ח ל' [ו' ק"ח ו'].

השבות יצחק בשם ר' אלישיב כ' דאפ' אלו שהקילו בדורות הקדמונים, יחמירו בזמננו, כיון שעכשיו הוא דרך בישול, ולכן נכלל בגזירת בישול עכו"ם.

ולכאז, אם נחמיר בעשן חם, ודאי שיש להחמיר בנידו"ד כי לא גרע מהתם, אבל אם נקל בעשן חם, בזה יש מקום לדון על בישול באדים.

ולפי המחזה אליהו, שעישון חם הוא היתר משום זוז"ג, הא באדים א"א לומר כן, אלא הוא גורם אחד שמקורו במים חמים, ולכן יש בו משום בישול עכו"ם.

ובכל זאת יש צד בפוסקים להקל בבישול ע"י קיטור, ועלינו לבאר הצד היתר.

ומביאים ה'זר זהב' להקל בזה, וטעמו הוא שמצינו שחז"ל אסרו בישול, וגזרו על בישול באור, אבל לא מצינו שגזרו גם על תולדות האור. כלומר, המבשל בקדירה של מים על האש, הר"ז בישול באור ממש. אבל אם מבשל בכלי ראשון לאחר שהוסר מהאש, אי"ז אלא תולדות האור, וטען הזר זהב שאין בזה משום בישול עכו"ם. וממילא טען, אדים הוא לכה"פ תולדות האור, כי הוא מרוחק

לבב"ה, ושם הפשטות הוא דקאי על עישון חם, וא"כ ה"ה כאן.

והואיל והוא שאלה חמורה, עם צדדים לכאן ולכאן, לכאז יש להורות לכתחילה להחמיר, ובדיעבד יש להקל.

ובאמת, במציאות היום יש עוד אופן של עישון חם, והוא שאופים הדג ע"י חום, ובשעה שיש חום מהתנור, מכניסים לשם עשן ממקור אחר. ואין ראייה מסתימת הסוגיא ודורות הקודמים להקל בזה, דיתכן שבתהליך אחד לא נפריד בין החום ובין העשן, אלא הואיל ויש ב' גורמים מאש א', נגיד זוז"ג, אבל אם הוא על אש רגיל שיש בכוחו לבשלו לבדו, אלא שהוסיפו עשן חם באותו מקום ממקור נוסף, לכאז א"א לומר ע"ז זוז"ג, כי זה יכול בלא"ה, והוא ב' מקורות של הבישול. וע' מחזה אליהו דמשמע שמיקל אף בכה"ג, אבל זה יותר מחודש. ובשם ר' אלישיב אומרים להחמיר בצירור הזה.

בענין בישול באדים, קיטור, זיעה, הרבה פוסקים דנו על שאלה זה, והעלו צדדים לכאן ולכאן.

[א.ה. כמיטב הבנתי, המעלה באדים יותר מבישול הוא שהואיל ואדים הוא יותר חם מהמים והוא פחות מים מבישול רגיל כי הוא מרוכז, ממילא מתבשל האוכל יותר מהר בפחות מים, ולכן אינו נעשה רך. וגם, הואיל ואינו בקדירה מלא מים, טעמו נשאר בפנים.]

והנה, הפשטות הוא דיש תהליך של בישול וטיגון ותהליך של אפיה וצלי, וכל שנכלל בתהליך זה אסורה. אבל עישון או מליחה או כבוש, התהליך הכנה של האוכל לאכילה הוא שונה מהני סוגי

סימן קי"ג – דיני ביטול עכו"ם

מעצם האש, ולכן אין בו משום ביטול עכו"ם.

עוד כ' הזר זהב, התהליך הזה לא היה בזמן חז"ל, ולכן לא היה בכלל הגזירה. וטענה האחרונה צ"ע, כי למעשה הוא רק ביטול בעלמא, וכלול בגזירה הראשונה.

ועל עיקר טענתו של תולדות האור, הרי לא מצינו מי שמיקל בכלי ראשון לאחר שהוסר מהאש. ועוד, הרי השו"ע ורמ"א עסקו בעישון וכבוש, הא לפי"ד הל"ל רבותא טפי, דביטול רגיל בכלי ראשון לאחר שהוסר מהאש שרי. וזה חידוש יותר גדול, כי זה ביטול שחייב עליו בשבת, ואם נוכל להקל בזה לענין ביטול עכו"ם, זה חידוש גדול מאוד. ומדלא אמרו כן, ע"כ ס"ל להחמיר בזה.

וכן מהמהרש"ם [ג' רצ"ו] שהבאנו בסימן זה לענין עירוי, דכ' דעירוי של גוי יש להקל, כי עירוי הוא מח', ועוד לא נתבשל אלא כ"ק, ולכן מצדד להקל; ולא עלה על דעתו להקל בכלי ראשון ממש, אפ' כשאינו על האש.

השבה"ל מביא ר"ן שמפורש להחמיר בכלי ראשון שאינו על האש. ומביאים בשם הגר"ח ע' שאמר שאין צד להקל בזה.

עכ"פ, מכל הנ"ל מוכח שהפוסקים לית להו החידוש והקולא של הזר זהב, ויש להחמיר בכלי ראשון שאינו על האש, וה"ה לענין ביטול בקיטור.

וממילא, טונה המיוצר ע"י גוי, והוא מבושל ע"י אדם, אין להקל בו, וכ"ה דעת רוב הפוסקים [מלבד חשבונות של מפעלים]. ויש שמועות שונות בשם

גדולים שונים, כגון ר' משה, אבל אין להסתמך על שמועות שא"א לבררם כנגד כל הני פוסקים, ובפרט שיש מכחישים עצם השמועה.

הרב בעלסקי החמיר בענין טונה, ואעפ"כ הOU מקילים בזה.

ויש אחרונים מלפני כמה דורות שעסקו בענין ביטול באדים, אבל האחרונים במשך הדורות כבר הפריכו דבריהם מהמציאות, וע"כ לא דיברו על הביטול ע"י אדים שיש לנו בזמננו.

הבא"ח [חוקת כ"ב] כ' דהטעם שעישון מותר הוא משום שאין בו ממש, ולכן גם זיעה מותר מחמת הכי. ודבריו מחודשים, דהפשטות הוא שהטעם להקל בעישון אינו משום שאין בו ממש, אלא משום שאינו דרך ביטול, אבל זיעה הוא תהליך ביטול רגיל במהותו, וכן בשכיחותו אצלנו. ועוד, הזיעה שיש אצלנו, יש הרבה זיעה, וקשה לומר עליו שאין בו ממש. ועוד, אם נחמיר בעישון חם, ה"ה שיש להחמיר בקיטור חם. ועוד טען ר' אלישיב, אם ס"ל דהזיעה אין בו ממש, נמצא שיש כאן רק חום הבאה מהאש, וא"כ נחשב כצלי, ויאסר מחמת הכי. ולכן, א"א לסמוך על היתר זה.

והנה, הבאנו למעלה בענין סלומון בקופסאות שאין לזה הצד היתר של אדים, כי האדים רק מחמם הקופסא, אבל הסלומון עצמו מבושל בתוך המים או השמן שמונח בו. ור' בעלסקי אמר שר' משה שצעק מר על מי שהיקל בסלומון מחמת הטענה של אדים. והנה, לפי דברי הזר זהב, גם בזה נוכל להקל, דסו"ם הסלומון אינו נתבשל ע"י האור אלא ע"י

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

מֵרֶק עוֹף קפוא בקדירה, אין בישול אחר בישול, ומותר, וכ"פ השב"ח"ל וחלקת בנימין. [ויתכן שאינו מומלץ, כדי להרחיק הגוי מלעסוק במאכלים במטבח; הכל כפי הענין.]

והנה, דבר פשוט הוא לכל הפוסקים שגוף חימום חשמלי יש לו דין בישול גמור לכל דבר וענין, ויש להגוף חימום דין אש לכל דבר וענין, כולל הבערה בשבת. אמנם, דנו האחרונים כשמבשל ע"י זרם החשמל, מזלג חשמלי, האם זה נקרא בישול, דסו"ס אין כאן אש. ומסק' האחרונים, הגרשז"א [הליכות שלמה פסח ו' מ"ד], שבח"ל [ח' קפ"ה, ט' קס"ב], תשובות והנהגות [א' תל"ט, ה' רמ"ט], ובשם ר' אלישיב, שיש לזה דין בישול הואיל והוא דרך בישול, ואי"צ אש.

והא דהרמ"א כ' כאן דלא אסרו בישול של אש, צ"ל דכוונת הרמ"א הוא שלא אסרו אלא דבר שהוא דרך בישול.

והנה, אע"פ שמימי לא ראיתי מזלג חשמלי, מ"מ זה נוגע אצלנו טובא בענין כיריים 'אינדוקציה', שהמאכל נתחמם שלא ע"י אש, אלא ע"י הקדירה שמתחמם ע"י שדה מגנטי, וזה מבשל האוכל. ועפ"מ ש"כ כאן בשם כל הני רבנותא, פשוט שיש לבישול כזה משום בישול עכו"ם. ועמ"ש"כ בהל' שבת והל' בב"ח, ויתכן ששם התורה הקפידה על אש, אבל בבישול עכו"ם ברור שהגזירה היה על כל מה שהוא דרך בישול, כולל אינדוקציה.

והנה, המציאות בכיריים אינדוקציה הוא שהקדירה מתחממת כשהוא על הכיריים, אבל אם יגביהו הקדירה מעל

תולדות האור; אלא ע"כ מכאן שמעינן שר' משה צעק נגד סברת הזר זהב, וכן אין להקל בשאלה זה.

ויש שמועה שהרב גוסטמאן היקל בקיטור, אפ' היכא שהאדים בישל הקופסא מלא שמן ובתוכו הדג. ור' בעלסקי השיב על זה, דמי יודע מתי אמר כן בשיעורו, שבידוע היו לערך כמה שעות, ומה היה מסק'. [א.ח. ועוד, לדינא נחמיר כדעת כמעט כל הפוסקים, אף אם ראש ישיבה גדול מאוד היקל בענין.]

אגב, בכל שאלה של קיטור, יש עוד שאלות מצד איסור והיתר, כי הקיטור מבשל גם עוד מאכלים טמאים באותו עת, או שמשתמשים שוב באותו זיעה.

[א.ח. שוחחתי עם א' מרבני OU, ואמר לי שהפסטה שאנו קונים באריזות, המציאות הוא שהיה מבושל ע"י קיטור, והוא כמאב"ד. ולכן, אם קיטור נחשב בישול, וכמו שביארנו, אין לספרדי לקנות פסטה אלא אם הקיטור היה ע"י ישראל, ע"פ השו"ע בסעי' ט'. ולא שכנזי, מותר אם הישראל הוא זה שבישלו על מבושל כ"צ.]

הדרב"ת כ' דבישול בחמה, או חמי טבריה, או כלי שני, אין בו משום בישול עכו"ם, כי אי"ז בישול הכלול בגזירה, והוא כ"ש מהל' שבת והל' בב"ח.

בישול במיקרוגל וע"י אינדוקציה

הנה, מאכל שנתבשל כל צרכו ע"י ישראל, והגוי מחממו שוב במיקרוגל, לכו"ע אין בזה משום בישול עכו"ם. וזה אמת לכל אופן שמחמם, אפ' מחמם ע"י תנור או גז, אפ' לח שנצטנן, כגון לחמם

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

ועפ"ז יש שאומרים דלפי ר' משה, הואיל ומיקרוגל נפוץ אצלנו, הוא כתולדת בישול, ויש בו משום בישול בשבת, וגם יש בו משום בישול עכו"ם.

והאמת, דא"ז אמת הן לענין שבת והן לענין בישול עכו"ם. קודם כל, אין ראייה שר' משה מודה לכל הני רבוותא, ויתכן שלדידיה אין בישול עכו"ם אלא כשהוא בישול דווקא ע"י אש ממש, ולכן אפ' אם הדרך לבשל במיקרוגל, מ"מ אינו בכלל הגזירה והתקנה של בישול עכו"ם, ושרי. [א.ח. עפ"ז ה"ה אינדוקציה אינו בישול עכו"ם]. כלומר, רק בהל' שבת יש מושג לחדש תולדות, אבל בגזירה דרבנן, על מה שגזרו גזרו, ואין להוסיף עלה.

ועל הא דאמר שלר' משה בישול במיקרוגל בשבת הוא בישול דאורייתא, כתולדה, הרי ר' משה עצמו כ' דרך כשהוא נפוץ ויעיל כמו בישול רגיל יכול להיות תולדה, ואע"פ שאצלנו נמצאים מיקרוגלים לרוב, היינו לחימום בעלמא, או לבישול על מוצרים בודדים, אבל אינו דרך בישול מצוי ויעיל לרוב מאכלים.

כלומר, נבואתו של ר' משה עוד לא נתקיימה, ולכן אינו תולדה בהל' שבת, וממילא ודאי אינו בישול לענין בישול עכו"ם.

וכ"ת, הא לכה"פ בהני מאכלים שהדרך לבשלם במיקרוגל, כגון אורז ופסטה וכדו', יהיה על זה שם בישול; י"ל דיתכן דלענין שבת אה"נ נלך בתר כל מאכל ומאכל לחודיה, אבל בענין בישול עכו"ם, כל עוד שאינו דרך בישול רגיל ונפוץ לרוב מאכלים, אינו אוסר שום תבשיל, הא ראייה מליחה וכבוש ועישון

הכיריים, תקף נפסק הזרם המגנטי, וכאילו נכבה האש. ואם לזאת, ההיתר המצוי לאשכנזים של הדלקת האש לפני הבישול, לא יהני באינדוקציה אלא כשהקדירה או המחבת כבר שם, ולא הסירו משם עד שיתבשל המאכל, אבל אם הגוי הסיר לרגע, כגון לנקות מתחתיו, או כדי להוסיף מים וכדו', שוב אין כאן אש של ישראל, והוא בישול עכו"ם. [יל"ע אם הקדירה עדיין חמה, האם זה מהני כמו שמצינו בסי' הקודם כשהתנור עדיין חמה, האם זה שייך גם בקדירה.]

ובאן יל"ע, מה דינו כשהגוי בישל במיקרוגל, דבר שלא היה נאכל חי, ודבר שעולה עש"מ, כגון אורז או פסטה וכדו', האם יש בזה משום בישול עכו"ם, או"ד רק דבר שהוא בישול הוא בכלל איסור זה, משא"כ בישול ע"י גלים, הוא יותר דומה לכבוש ועישון ומלוח.

והנה, ידועים דברי ר' משה בענין בישול במיקרוגל בשבת, וכ' דיתכן שיחיה תולדה של בישול, דסו"ם הוא מבשל, אלא שאינו ע"י אותו אמצעי. אך ס"ל, דא"א להיות תולדה אלא כשהוא נפוץ ורגיל ודרך לבשל, וגם שיחיה אופן יעיל לכך. ומען, הא דבישול בחמה אינו תולדת בישול היינו משום שאינו יעיל, דרך עובד בימים שיש חמה חזקה, ואינו מועיל לכל מאכל. אבל אם יהיה דרך בישול חדש שהוא יעיל ומצוי, אה"נ יהיה תולדה של בישול רגיל. וכ' דעדיין אין המיקרוגל נפוץ כ"כ, ולכן עדיין אינו בישול רגיל, ואינו חייב עלה, אבל יתכן שבמשך הזמן יהיה מצוי ושכיח, ואז יהיה תולדת בישול.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

דבישול במיקרוגל יש בו משום בישול עכו"ם. וצע"ג, כי הלא אינו הדרך לבשל בו. וה' יאיר עינינו.

ואולי יש להציע עוד צד מדוע אין בבישול במיקרוגל משום בישול עכו"ם, דאולי זה סוג בישול שאינו עולה עש"מ, כמו שמצינו למעלה שיש לחלק בין בישול לאפיה לטיגון, וכ"ש שיש לחלק בין בישול בתנור וקדירה לבישול במיקרוגל. [א.ת. במציאות, לא נראה שהחילוק אמת, דיכול להכין אורז ופסטה במיקרוגל בצורה שיגישו אותה כחלק מסעודה מכובדת.]

בישול ע"י תגובה כימית, כגון ששמים איזה חומר על ספוג מסויים, וזה מחמם המגש מעליו, לר' משה, וכן להני רבנותא, אם זה יהיה מצוי ונפוץ כ"כ, יתכן שזה יהיה בישול עכו"ם, אבל בינתיים המציאות אינו כן, ולכן שרי.

הוא הדרך למאכלים בודדים, ואעפ"כ הני מאכלים מותרים כשנמלחו ע"י גוי.

נמצא, לפי ר' משה אין לבישול במיקרוגל שם בישול, הן לענין שבת והן לענין בישול עכו"ם. וכל הני רבנותא שהחמירו בענין מזלג חשמלי, ואמרנו שה"ה לענין אינדוקציה, לכאו' היינו רק בגלל שהוא אפשרות רגיל ומצוי ויעיל, אבל מיקרוגל שאינו תחליף לבישול רגיל, ויש רק מאכלים בודדים שמבשל בו, והרוב הוא רק חימום, לכאו' אינו דרך בישול לכו"ע, ואין בו משום בישול עכו"ם לכו"ע.

כך עולה ע"פ החשבון שעשינו והבנת הענין כפי שדינו מגעת. ולכאו' דברינו מוכרחים, והרוצה להחמיר בבישול עכו"ם במיקרוגל, עליו להביא ראיה.

אמנם, מה נעשה שכל הני רבנותא שהזכרנו, כולל הגרשז"א, כולחו ס"ל

סעי' י"ד – ביצה

ביצה, אף על פי שראויה לגומעה חיה, אם בשלה עובר כוכבים, אסורה.

הבא"ח כ' בשם הזכחי צדק דכל שהתחיל הביצה להתבשל במקצת, זה כבר נחשב מאב"ד.

ועפי"ז, יש מי שאמר שאין בישול עכו"ם על 'ביצים נוזלים', כי כבר עברו תהליך פסטור ע"י ישראל, וזה לכה"פ תחילת בישול. והאמת יורה דרכו, שאין הבא"ח גזירת הכתוב, אלא הוא סברא, דביצים מתבשלים במהרה, ולכן גם עם קצת בישול כבר התחילו להקשות, וכבר ניכר איזה תיקון. אבל הפיסטור שאינו

מאב"ד בנוגע לביצים

ביצה אינו מוקצה בשבת, כי ראוי לדברים מסויימים, כולל לערב במשקאות שונות שמותר בשבת. ועם כל זה אינו נחשב נאכל חי, כי אינו נאכל בפנ"ע, אלא כטפל למאכל אחר, או ע"י הדחק, ואי"ז נחשב נאכל חי.

יל"ע, מהו מאב"ד בביצה, ומהו מבושל כ"צ.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

היה נרתח לעוד כמה דקות, ע"י אש שנדלק ע"י גוי. הOU לא אישרו מפעל זה, כי מיכל השני לא היה נדלק ע"י ישראל. וק"ק מהמציאות, וכי לא היו הביצים מתבשלים כמאב"ד ע"י העירוי מהמיכל הראשון של בישול ישראל.

עושה כלום למרקם הביצה, ודאי שאינו כלום בתהליך הבישול; ופשוט לכל מבין.

היה מפעל שהיו מבשלים ביצים ע"י שהיו מרתיחים מים במיכל, ע"י אש שנדלק ע"י ישראל, ומים האלו היו מעריין לתוך מיכל נוספת שיש שם ביצים, ושם

סעי' ט"ו – תמרים

תמרים המרים קצת, שאינם נאכלים אלא על ידי הדחק, אם בשלם עובר כוכבים, אסורים.

וק', הא לכא' מסעי' שלנו מבואר דלא כזה. ותי', דצ"ל כאן אינו מיירי בתמרים קטנים, אלא במין שישאר לעולם במרירותו. [ואחי הגר"י הראה לי בעירובין דף כ"ח דמבואר שיש ב' סוגי תמרים המרים.]

וטרם יש לנו הכרע ברורה בשאלה זה, ועדיין צ"ע. וע' ש"ך סקי"ט.

וזה נפק"מ לענין בננה ציפס, שהמציאות הוא שהם נעשים מבננות קטנות שלא נתבשלו עדיין ולכן אינם ראויים כמות שהם בלי הצלייה. ובלא"ה יש להתירם, כי בננה ציפס אינם עולים עש"מ.

נאכל חי על המין או על המאכל

יל"ע, כשבאנו לדון על איזה מאכל אם הוא נאכל חי או שהוא נאכל חי רק ע"י הדחק, האם דנים על כל מאכל ומאכל בפנ"ע, או"ד דנים על כל המין בכללות.

הפשטות הוא דיש לדון על כל מאכל ומאכל ולא על המין, וכ"ה פשטות סעי' שלנו, שתמרים המרים אינם נחשבים נאכל חי, ואילו מין הכללי נאכל חי, ע"כ דנים כל מאכל ומאכל.

אמנם, הגליון מהרש"א [סק"ב] כ' 'אני נבוך' אם הולכין בתר המין או בתר המאכל, ומביא או"ה שמבואר דהולכין בתר המין בכללות, ולא בפרטות על כל מאכל.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

סעי' ט"ז – בליעות וחולה

כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים, צריכים הכשר. ויש אומרים שאינם צריכים. ואף לדברי המצריכים הכשר, אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים, ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר מדאורייתא. הגה: עוצל כוכדים שצקל לחולה בשבת, מותר למוצאי שבת, אפילו לצריא, ואין צו משום שצולי עוצדי כוכדים, לכל כה"ג היכרא איכא. (צ"י שס"ה הר"ן שס"כ משם הר"ה).

הגעלה מבישול עכו"ם

נחלקו הרשב"א והרא"ה מח' יסודית בגדר איסור בישול עכו"ם; האם הוא איסור חפצא או איסור גברא. כלומר, האם חז"ל אסרו המאכל שנתבשל כמאכלות אסורות, ויש בה בליעות כמו שאר איסורים, או"ד הוא איסור לאכול מפני קורבה וחתנות, ולכן אסרו לאכול את המאכל עצמו, אבל הבליעות שלו מעולם לא נאסרו.

הרשב"א בתורת הבית ס"ל דיש בליעות של איסור מבישול עכו"ם, והקדירה צריך הכשר [חפצא], אבל הרא"ה בבדק הבית חולק וס"ל דהקדירה לא נאסרה [גברא].

המור בשם אביו הרא"ש מיקל כהרא"ה. וכ"ה במנחת כהן [ריש הל' תערובת].

השו"ע סתם להחמיר כהרשב"א, אבל מביא דעת הרא"ה כי"א. החכמ"א [ס"ו], ערוה"ש [סק"ג], בא"ה, מ"ב [שכ"ח ס"ג], כולם פסקו כדעה ראשונה, והיינו כהרשב"א, להחמיר.

ובכל זאת, כשהוא כלי חרס, דבשאר איסורים קיי"ל שאין לו הכשר לעולם, כאן השו"ע כ' להקל בצירוף שיטת העיטור

שהגעלה ג"פ מהני בחרס. [א.ה. ואינו משמע משו"ע שהוא צירוף הרא"ה והעיטור, אלא כאילו גם הרשב"א מודה הכא, הואיל ואין לה עיקר מה"ת].

כגון, טשולנט בקרוקפוט שנאסר ע"י בישול עכו"ם, אי"צ שבירה, אלא מגעילו ג"פ ודיו.

שאר איסורי תורה בטלים בס', ויש שאפ' באלף לא בטיל. אבל בישול עכו"ם, קיי"ל דבטל ברוב. כך עולה מהש"ך [סקב"א], וכ"פ המ"ב [שכ"ח ס"ג], ודלא כהגר"א [סק"ה, עיי"ש].

וקשה, הא הרמ"א בחל' תערובת [צ"ט וקכ"ב] יש לו היתר של 'שימושו בשפע', דכל שבוודאי בטל הבליעה וא"א לבא לידי איסור, אי"צ הגעלה. וממילא קשה, ה"ה כאן, הרי הבליעה לעולם בטל ברוב, וא"כ מדוע צריך הגעלה, עכ"פ לדעת הרמ"א, ומדוע שתק. וצע"ג.

הנה, קיי"ל בכל התורה כולה, כבולעו כך פולטו, שאם בלע ע"י האור, צריך הכשרה ע"י האור. כגון גריל שצלו עליו איסור, אינו מספיק להתירו ע"י הגעלה, אלא צריך ליבון. ומשום שהיה איסורא בלע ולא היתירא בלע, צריך ליבון חמור, אבל אם היה היתירא בלע, היה סגי בליבון קל או בהגעלה.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

ספרדי הרוצה להשתמש בכלי של אשכנזי, ויודע שהאשכנזי סומך על קולות הרמ"א בענין הדלקת האש ע"י ישראל, אי"צ להגעיל הכלי, דלענין זה נסמך על הרא"ה שאין בליעות של בישול עכו"ם.

בישול עכו"ם לחולה, ולבריא

קיי"ל לכו"ע דחולה בשבת וצריך אוכל, מותר לגוי לבשל עבורו. ואין אנו אוסרים משום בישול עכו"ם, דכיון שהוא מצב שאין אפשרות לישראל לבשל, לא גזרו בכה"ג.

והשאלה היא, מה דין האוכל במוצ"ש, לחולה עצמו, להחולה שהבריא, ולבריא; ומה דין הכלים.

וגם זה מח' רשב"א ורא"ה, לשיטתייהו. הרא"ה ס"ל דכל היכא שמבושל לצורך חולה בשבת, הוא הפקעה מחתנות, דהגוי יודע שאינו בא לקרב עצמו, אלא מחמת ההכרח שאין הישראל יכול לבשל בעצמו. וממילא, אין כאן איסור, הן למוצ"ש, הן לבריא, והן לענין כלים. וזה לשיטתו דהיקל לענין שפחות כל שהיה דרך הכרח ולא מרצונו הטוב. [לכאן' מבואר מכאן דלא חשש להטעם של שמא יאכילנו דבר טמא.]

מאידך, הרשב"א ס"ל דהיה היתר מיוחד עבור החולה, אבל אין כאן הפקעה כללית, ולכן במוצ"ש, כיון שמותר לישראל לבשל, אסור לחולה, וכ"ש לבריא [וכן אם החולה הבריא בשבת, אסור], וה"ה הבליעות נאסרו.

הרמ"א פסק כאן כהרא"ה, ומותר למוצ"ש לבריא [דבשבת עצמו אסור

וא"כ השאלה, האם בישול עכו"ם שנבלע ע"י האור צריך הכשרה ע"י ליבון חמור, או"ד סגי בהגעלה ג"פ.

והורה ר' בעלסקי, שסגי בהגעלה ג"פ, כי בליעה ע"י האור אינו יותר חמור מבליעה של חרס, שכאן אנו אומרים דמהני בהגעלה ג"פ.

דהרי, אנו יודעים דבליעה של היתירא בלע בכלי מתכת, אפ' אם נבלע ע"י האור, מהני להכשירו ע"י הגעלה. וכן, אנו יודעים שבליעה בכלי חרס אינו נפלט ע"י הגעלה, בין אם היתירא בלע בין אם איסורא בלע. הרי, בליעה של כלי חרס הוא יותר חמור מבליעה של האור. ולכן, אם הגעלה ג"פ מהני כאן לכלי חרס אע"פ שאיסורא בלע, כ"ש דמהני לענין בליעה של האור שהוא יותר קל מבליעה של חרס.

וזה ראייה אלימתא, ויש לסמוך עליו. וזה נוגע רבות במפעלים של בישול עכו"ם שיכול להכשיר ע"י הגעלה, עפ"י הוכחת ר' בעלסקי, ואי"צ ליבון.

כלי שנאסר ע"י בישול עכו"ם, ואינו יכול להכשירו דילמא פקעי, פסק הבא"ח דממתין מעל"ע, ושרי כך בלי הגעלה. ומשמע דזה אפ' לדעת הרשב"א, דאחר מעל"ע פגום, ויש רוב כנגדו. וכ"ש לדידן שיש לצרף גם שיטת הרא"ה.

בשאר הלכות הגעלת כלים, קיי"ל שיש להמתין מעל"ע לפני שמגעיל, כדי שלא יאסרו המים ויחזור ויאסור הכלי, ולכן ממתנינים כדי שהכל יהיה פגום. אבל בהגעלה מבישול עכו"ם דבטל ברוב ואי"צ ס', פ' הדרכ"ת [סקצ"ב] דאי"צ להמתין, אלא יכול להגעיל תכף.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

משום שמא ירבה בשבילן]. וכ"פ הש"ך בנקה"ב.

מאידך, הפר"ח וחיי"א והט"ז ועוד הרבה אחרונים החמירו כהרשב"א. ובאמת, הרמ"א החמיר לענין הגעלה כהרשב"א, ואילו כאן בחולה היקל כהרא"ה, וצ"ע, דהא זה מח' אחת. וע"ע בזה.

יש עוד דעה בראשונים, והוא דעת הר"ן [ע"ז ט'], דיש לחלק בין החולה עצמו במוצ"ש שמותר, ובין הבריא שאסור, והגר"ז [שי"ח ה'] נקט כדעה זה [ויתכן שזהו דעת הט"ז]. [לדעה זה יל"ע, מה דין חולה שהבריא.]

החיי"א וקיצשו"ע הקילו כהר"ן בשעה"ד.

השו"ע שתק לענין הלכה זה, והט"ז ס"ל דבב"י משמע שMIKEL, אבל המעיין שם יראה שאינו פשוט כ"כ. הבא"ח והכה"ח החמירו כהרשב"א. אבל האורל"צ [ב' ל"ז ה'] מיקל כהרא"ה. היביע אומר פסק דישאל שאלת חכם.

הנה, הרשב"א והרא"ה שהסכימו דלחולה עצמו בשבת מותר, הפשטות הוא דזה קולא מיוחדת לשבת, הואיל ואין לישראל אפשרות לבשל. אבל בחול, לכא' זה איסור דרבנן רגילה, בין לרשב"א ובין לרא"ה, ובמקום חולה דינו שוה לבישר עוף בחלב; וכ"כ הפמ"ג.

אמנם, המנח"י ס"ל דיש כאן קולא כללי לחולה בענין בישול עכו"ם. ובאמת, גם ביד יהודה [צ"ט כ"ב ד"ה עיין] מבואר דלא כפמ"ג, ולדעת הרשב"א מותר לחולה אף בחול, וכ' דכן מבואר בדברי הרשב"א, וצ"ע כי הרשב"א אצלנו אינו

מבואר כן, וצ"ע. והא דהשו"ע בס' שי"ח כ' ההיתר בפתמא, ולא כ' דהוא רק בשבת, היינו משום דהוא עוסק בהלכות שבת, והפשטות הוא שאין היתר לימות החול.

הOU אישרו מעון לאנשים עם צרכים מיוחדים, למרות שלא היה בישול ישראל כי לא היה ישראל שומר תו"מ בקירבת מקום; ואמרו שכיון שכולם חולים, אין לחוש לבישול עכו"ם, כדמבואר בס' שכ"ח.

והנה, אם היו אומרים שמקורם הוא המנח"י, זה קושיא אחת. אבל עכשיו שאמרו שהמקור הוא שו"ע, הא השו"ע דיבר בשבת ולא ביום חול. וצ"ע.

המ"ב בס' שכ"ח סקס"ג פסק דהאוכל הנשאר למוצ"ש, אסור אפ' לחולה עצמו, וכ"ש לבריא ע"פ הרשב"א [שעה"צ סקל"ט], אבל לענין כלים, דהרא"ה מיקל בכלים, וגם מיקל בענין שיירי חולה [פעמיים רא"ה, והפ"ת כאן משמע דזה ספ"ס, אע"פ שהוא אותו שיטה], המיקל לא הפסיד. [למעשה, כשנצרף בית ישראל, יש עוד מקום להקל.]

[הכה"ח [שי"ח קכ"א] דן לדעה זה מה דינו לחולה עצמו בשבת כשהבריא, ומביא מקילין, אך מסק' הוא להחמיר.]

אמנם, המ"ב בס' שי"ח סקי"ד דאם הגוי בישל בשבת לחולה, מותר למוצ"ש לבריא לאכול ממנו, ולא גזרו בזה משום בישולי עכו"ם. הרי, זה כהרא"ה, והוא סתירה גדולה למש"כ בעוד עשר סימנים כהרשב"א. וזה הסתירה הכי גדול בכל ספר 'משנה ברורה'.

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

עכו"ם. והגרחהפ"ש אמר שחילוק זה אינו עולה על הדעת, והוא ליצנות.

ולכאן, לפי הרשב"א שיש כאן חפצא של בישול עכו"ם, והתירו מחמת חולה, אכן אין מקום לחילוק זה, הא שניהם בישול עכו"ם. אמנם, לפי הרא"ה, הרי בזה המעשה היה מעשה של היתר, ואילו זה היה מעשה של איסור, ונאסר, וא"כ שפיר נשמע החילוק.

אמנם, גם להרא"ה יתכן שאין מקום לחילוק זה, דהא לדידיה אין כאן איסור חפצא, אלא כל שאוכל מחמת חליו מותר, אבל כל מה שאינו מחמת חליו חוזר הדין של בישול עכו"ם, ואין חילוק בהמציאות בשעת בישול. וע"ע בזה. הנפק"מ, האם חולה בשבת יבקש מגוי לבשל עבורו עוף, או שיש לאכול מוצר של בישול עכו"ם מארון שלו. ולכאן, לענין שיריים למוצ"ש שפיר נשמע החילוק של הפסק"ת.

עכ"פ מיהא ברור, דאי"ז מיישב הסתירה במ"ב.

הדברי יציב [סי' ל'] כ' דהיישוב להמ"ב הוא דזה בבית ישראל וזה בבית עכו"ם. והנה, הדברי יציב ס"ל דהחילוק אמת, אבל לומר כן כפשט במ"ב, צ"ע, וכדיתבאר.

הרכבות אפרים [ה' ת"ה] ס"ל דהמ"ב חוזר בסי' שכ"ח ממה שכתב בסי' שי"ח. וצ"ע.

האמת ליעקב [הע' תקצ"ו] כ' דבנו של הח"ח כ' סי' שכ"ח, והמ"ב אחז כמש"כ בסי' שי"ח, אך לא סבר כן כדבר ברור, ולכן לא הגיה בסי' שכ"ח. וצ"ע.

ויש שאמרו דמחמת חומר הקושיא, ע"כ א' ממקומות אלו נכתב ע"י בנו של הח"ח, וכן באמת אמר בנו של הח"ח. אך החזו"א דחה את זה לגמרי, וכ' דהכל הוא העט של הח"ח, לפעמים ביד שלו, ולפעמים ביד של בנו. ועוד, הח"ח כ' בעמוד השער 'כל אלה חיברתי', ואין הח"ח חשוד על השקר.

התורת היולדת [ל"ט ט"ז] בשם הגרחהפ"ש יישב סתירה זה, דסי' שי"ח איירי כשבישל כמות הנדרשת, ובזה השיירים מותר, ואילו בסי' שכ"ח איירי כשהפריז על המידה ובישל הרבה מן הנצרך. כלומר, העיקר כהרא"ה, וזהו סי' שי"ח, ואילו סי' שכ"ח הוא בצורה מוגזמת.

וכמובן, תי' זה הוא דוחק. ועוד, ממנ"פ, אם נתבשל בהיתר, מותר, ואם לא היה בהיתר, אסור לכו"ע. והאמת, המ"ב בסי' שכ"ח כ' דהוא ע"פ הרשב"א, הא לפי דברי הגרחהפ"ש, המ"ב ס"ל דגם הרא"ה מסכים בכה"ג. וצ"ע.

הפסק"ת בסי' שכ"ח תי', דסי' שי"ח איירי כשבישל עבור החולה, והואיל והמעשה היה בהיתר, לא נאסר אח"כ, אבל סי' שכ"ח איירי בבישול עכו"ם שנתבשל שלא עבור החולה, ואת זה מותר לחולה, בשעת חליו, ותו לא.

וג"ז קשה דהא לפי"ד, הרא"ה היה מחמיר בהציור של שכ"ח, ואילו המ"ב כ' להדיא דזה רק אליבא להרשב"א.

ועל עצם החילוק יש להקשות, וכי יש כזה דבר שחז"ל יקילו במה שנתבשל במיוחד עבור החולה, אבל יחמירו במה שנתבשל שלא עבורו, מחמת בישול

סימן קי"ג – דיני בישול עכו"ם

להפליא, ואינו אוקימתא כמו שאר המהלכים, אלא חילוק ברור ונכון, בס"ד.

בישול עכו"ם בביהשמו"ש של ליל שבת

הבאנו דעת הרא"ה, מובא כאן ברמ"א, דאם הגוי בישל בשבת לחולה, אין בו משום בישול עכו"ם, דלא שייך בזה חתנות, וכל כה"ג היכירא איכא. והארכנו לבאר האם קיי"ל הכי, ולענין שיירים, ולענין כלים.

והנה, ההיכר של הרא"ה הוא משום שהישראל מנוע ע"פ הלכה לבשל בעצמו, ולכן מוכרח לבשל רק ע"י גוי, וכל כה"ג אין בו משום חתנות, ולכן לא גזרו.

ולכאוף, כי היכי שיש היכר כשהגוי מבשל לחולה בשבת, לכאוף אותו היכר שייך גם באופנים אחרים שהגוי מבשל לישראל בהיתר בשבת. כגון, ביהשמו"ש של ליל שבת, הישראל אסור לו לבשל, אבל הואיל והוא ביהשמו"ש, מותר לו לבקש מגוי. ולכן, ע"פ הסברא היה נראה דדינו עכשיו שזה לחולה, ולהרא"ה לא שייך לאסור כאן אטו חתנות, ואיכא היכירא, ולכן כל בישול עכו"ם שעושה שרי.

ועפ"ז, כל השאלות שהבאנו למעלה לגבי הקרוקפוט ששכחו לחבר מע"ש, והגוי חיברו בביהשמו"ש, והבאנו סברת הערוה"ש להקל, והבאנו צדדים האם מהני אם אומר לגוי שהכל מבושל, ואם הגוי מכוון רק לתקן החשמל ולא עבור המאכל; ולכאוף, ע"פ סברא חדשה הזוה, הכל מותר.

השביתת שבת כ' דהמ"ב בסי' שי"ח אינו דעת עצמו אלא לבאר דעת השו"ע, אבל בסי' שכ"ח הוא דעת עצמו. ובכך ביאר גם דברי הגר"א שג"כ אינו מתאים מש"כ בסי' שי"ח עמש"כ בסי' שכ"ח. ויתכן שזה יישוב אמת, אבל מאוד סתום.

והנראה אמת לבאר שיטת המ"ב, הוא כמש"כ השו"ע הלכות, דסי' שי"ח איירי בחולה שיב"ם, ולכן שרי, אבל בסי' שכ"ח איירי בחולה שאיב"ם, ולכן אסור. והדברים צריכים ביאור, דהרי הרשב"א והרא"ה לית להו חילוק זה, והרא"ה מיקל אף בחולה שאיב"ם, והרשב"א מחמיר אף בחולה שיב"ם. והביאור, דהמעייין היטב בהמ"ב יראה שבסי' שכ"ח כ' דבריו ע"פ הרשב"א, אבל בסי' שי"ח לא כ' שמקורו הוא הרא"ה, אלא כ' דמקורו הוא הגר"א, ואף כתב כן במ"ב עצמו ולא בשעה"צ.

והטעם, דבאמת שיטת המ"ב הוא להורות כהרשב"א, ושאינ קולא לבריא או לחולה במוצ"ש, ולא קיי"ל כהרא"ה. אמנם, בכל זאת מורה להקל בסי' שי"ח, כיון שהוא חולה שיב"ם. והטעם, דהגר"א כ' דחולה שיב"ם הוא מילתא דלא שכיחא, ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בו רבנן. כלומר, לית ליה הרא"ה, אלא פוסק כהרשב"א, ובכך מיושב סי' שכ"ח. והא דהיקל בשי"ח, למרות שהרשב"א החמיר, היינו משום דיש קולא מיוחדת לחולה שיב"ם, דבכה"ג לא גזרו ביה רבנן. ואין זה משום דלא שייך חתנות, כטעמו של הרא"ה, אלא הוא סתם 'לא גזרו' בעלמא, ולכן מותר אף מה שנשתייר.

כך נראה לבאר דעת המ"ב, וכן נראה לבאר דעת הגר"א, והכל מדויק ומובן

סימן קי"ג – דיני ביטול עכו"ם

וכשנצטרף סברת הערוה"ש הנ"ל, וכל
שאר צדדים האלו, וגם בית ישראל,
שפיר יש להקל. [א.ה. המ"ב פסק דהעיקר
הוא כהרשב"א, וא"כ א"א לסמוך על
הרא"ה לחוד.]